

ΑΠΟΦΑΣΗ ΑΡΙΘΜ. 527/VI/2011

Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

ΣΕ ΤΜΗΜΑ

Συνεδρίασε στην Αίθουσα Συνεδριάσεων του 1ου ορόφου του κτηρίου των γραφείων της, επί της οδού Κότσικα 1Α, Αθήνα, την 30^η Ιουνίου 2011, ημέρα Πέμπτη και ώρα 10:00, με την εξής σύνθεση:

Προεδρεύων: Νικόλαος Τραυλός,

Μέλη: Ιωάννης Μπιτούνης και
Βασίλειος Νικολετόπουλος.

Γραμματέας: Παρασκευή Α. Ζαχαριά.

Θέμα της συνεδρίασης ήταν η λήψη απόφασης επί της υπ' αριθ. πρωτ. 8521/27.11.2009 καταγγελίας της επιχείρησης «Βιβλιοπωλεία «ΚΟΣΜΟΣ» Μαρία Φλωρά Ε.Π.Ε.» για παράνομη συμφωνία – καθορισμό τιμών πώλησης στη Θεσσαλονίκη με πρωτοβουλία του Συλλόγου Βιβλιοχαρτοπωλών Θεσσαλονίκης.

Στη συνεδρίαση είχαν νομίμως κλητευθεί και παρίσταντο α) για την καταγγέλλουσα εταιρία «Βιβλιοπωλεία «ΚΟΣΜΟΣ» Μαρία Φλωρά Ε.Π.Ε.» ο νόμιμος εκπρόσωπός της [...] μετά των πληρεξουσίων δικηγόρων της Δημητρίου Τεμπέρη και Άγγελου Μορφόπουλου, β) για την καταγγελλόμενη εταιρία «ΙΑΝΟΣ Α.Ε. ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ», ο νόμιμος εκπρόσωπός της [...] μετά των πληρεξουσίων δικηγόρων της, Δημητρίου Τζουγανάτου, Νικολάου Κοσμίδη και Γεωργίου Αντωνιάδη, γ) για την καταγγελλόμενη εταιρία «ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ - ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε. ΕΚΔΟΣΕΙΣ - ΠΟΛΥΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ», διά των πληρεξουσίων δικηγόρων της, Ανέστη Παπαδόπουλου και Βασιλικής Σακοραφά και δ) για την καταγγελλόμενη εταιρία «Αθανάσιος Φλώρος & ΣΙΑ ΟΕ», ο νόμιμος εκπρόσωπός της [...] μετά του πληρεξούσιου δικηγόρου της, Απόστολου Τουρκαντώνη.

Ο καταγγελλόμενος «Σύλλογος Βιβλιοχαρτοπωλών Θεσσαλονίκης», καίτοι νομίμως κλητευθείς, δεν παραστάθηκε.

· Από την παρούσα απόφαση έχουν παραλειφθεί, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ.7 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΦΕΚ 1890/Β'/29.12.2006), τα στοιχεία εκείνα, τα οποία κρίθηκε ότι αποτελούν επιχειρηματικό απόρρητο. Στη θέση των στοιχείων που έχουν παραλειφθεί υπάρχει η ένδειξη [...]. Όπου ήταν δυνατό τα στοιχεία που παραλείφθηκαν αντικαταστάθηκαν με ενδεικτικά ποσά και αριθμούς ή με γενικές περιγραφές (εντός [...]).

Η «Βιβλιοπωλεία «ΚΟΣΜΟΣ» Μαρία Φλωρά Ε.Π.Ε.» με την υπ' αριθ. πρωτ. 6475/13.10.2005 αίτησή της προς την Επιτροπή Ανταγωνισμού ζήτησε τον αποχαρακτηρισμό του απορρήτου των αποδείξεων λιανικών πωλήσεων της εταιρίας «ΙΑΝΟΣ Α.Ε. ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ», οι οποίες είχαν προσκομιστεί με το υπόμνημά της 30.5.2011, και τη χορήγηση σε αυτήν αντιγράφου αυτών. Η Επιτροπή Ανταγωνισμού, όπως προκύπτει από τα πρακτικά της ως άνω Συνεδρίασης (σελ. 3-4), εξέτασε αμέσως τη σχετική αίτηση και, κατόπιν διαβούλευσης επί του αιτήματος αποχαρακτηρισμού αποδείξεων λιανικών πωλήσεων, έκρινε ότι οι σχετικές πληροφορίες θα μπορούσαν να αποχαρακτηρισθούν εν προκειμένω, δεδομένου ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση η εταιρία «ΙΑΝΟΣ Α.Ε. ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ» συναίνεσε προς τούτο, δηλώνοντας ότι δεν είχε αντίρρηση να χορηγηθούν αντίγραφα αυτών στην αιτούμενη εταιρία.

Στην αρχή της συζήτησης το λόγο έλαβε ο αρμόδιος εισηγητής Ιωάννης Μπιτούνης, ο οποίος σύμφωνα με το άρθρ. 13 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΦΕΚ Β' 1890/29.12.2006) ανέπτυξε συνοπτικά την υπ' αριθ. πρωτ. οικ. 3971/23.06.2011 γραπτή Εισήγηση σχετικά με τις προτεινόμενες δεσμεύσεις της εταιρίας ΙΑΝΟΣ Α.Ε. αναφορικά με την υπ' αριθ. πρωτ. 8521/27.11.2009 καταγγελία της επιχείρησης «Βιβλιοπωλεία «ΚΟΣΜΟΣ» Μαρία Φλωρά Ε.Π.Ε.» για παράνομη συμφωνία – καθορισμό τιμών πώλησης στη Θεσσαλονίκη με πρωτοβουλία του Συλλόγου Βιβλιοχαρτοπωλών Θεσσαλονίκης, σύμφωνα με το άρθρο 13 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης και πρότεινε, λαμβάνοντας υπόψη όσα αναφέρονται αναλυτικά στην εισήγηση, την απόρριψη της πρότασης ανάληψης δεσμεύσεως για την ως άνω εταιρία.

Κατόπιν το λόγο έλαβε ο πληρεξούσιος δικηγόρος της εταιρίας ΙΑΝΟΣ Α.Ε, Νικόλαος Κοσμίδης, ο οποίος τοποθετήθηκε επί της εισηγήσεως, ανέπτυξε τις απόψεις του και ζήτησε την αποδοχή των δεσμεύσεων – για τους λόγους που αναλυτικά ανέπτυξαν προφορικός και εγγράφως με το υπόμνημά τους – από την Επιτροπή.

Σε μυστική διάσκεψη, αφού έλαβε υπόψη της τα στοιχεία του φακέλου, την εισήγηση, τις απόψεις που διατύπωσε προφορικός ο πληρεξούσιος δικηγόρος του ενδιαφερόμενου μέρους κατά τη συζήτηση επί των ως άνω προτεινόμενων δεσμεύσεων αποφάσισε ομόφωνα, και ο Προεδρεύων ανακοίνωσε στα ενδιαφερόμενα μέρη, την απόρριψη των προτεινόμενων δεσμεύσεων υπό όλες τις εκδοχές τους. Ειδικότερα, αποφάσισε ότι οι προταθείσες δεσμεύσεις δεν κρίνονται επαρκείς, διότι οι σχετικές παραβάσεις ανάγονται σε ιδιαίτερα σοβαρούς περιορισμούς του δικαίου του ανταγωνισμού και των σκοπών που ικανοποιούνται με τις διατάξεις του. Επομένως, οι αποδιδόμενες παραβάσεις πρέπει να τύχουν περαιτέρω εξέτασης κατά τη συνήθη διαδικασία, και να επιβληθούν τυχόν κυρώσεις, εφόσον διαπιστωθεί από την Επιτροπή παράβαση, ώστε να διασφαλιστεί ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των κανόνων ανταγωνισμού. Δεν συντρέχει, περαιτέρω, υπέρτερος λόγος αποτελεσματικότητας της διαδικασίας που να δικαιολογεί τον τερματισμό αυτής εκ μέρους της Επιτροπής. Τέλος, η Επιτροπή Ανταγωνισμού, όπως και οι αντίστοιχες αρχές ανταγωνισμού σε ενωσιακό και εθνικό επίπεδο, χαίρει ευρείας

διακριτικής ευχέρειας κατά την επιλογή άσκησης των σχετικών εξουσιών που της απονέμει ο νόμος και σε καμία περίπτωση δεν υποχρεούται στην αποδοχή των δεσμεύσεων που προτείνουν οι επιχειρήσεις, αλλά προβαίνει στην αποδοχή τους μόνον όταν κρίνει ότι αυτό αρμόζει ενόψει όλων των περιστάσεων¹.

Κατόπιν, η συζήτηση συνεχίστηκε επί της ουσίας της υπόθεσης.

Στη συνέχεια, το λόγο έλαβε ο Εισηγητής, Ιωάννης Μπιτούνης, ο οποίος ανέπτυξε συνοπτικά το περιεχόμενο της υπ' αριθ. πρωτ. οικ. 1896/28.03.2011 γραπτής Έκθεσης, η οποία είχε προηγουμένως νομίμως κοινοποιηθεί στα μέρη, και κατέληξε ως εξής:

i. Να υποχρεωθεί ο ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ και οι επιχειρήσεις ΙΑΝΟΣ Α.Ε., Α. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε και ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΛΩΡΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε. να παύσουν τις διαπιστωθείσες παραβάσεις του άρθρου 1 του ν. 703/77 για καθορισμό εκπαιδευτικής πολιτικής και να παραλείπουν αυτές στο μέλλον,

ii. Να απειληθεί ο ανωτέρω σύλλογος και επιχειρήσεις με πρόστιμο και χρηματική ποινή, όταν με απόφαση της Επιτροπής βεβαιώνεται η συνέχιση ή η επανάληψη της διαπιστωθείσας παράβασης,

iii. Να επιβληθεί πρόστιμο στον ΣΒΘ αναφορικά με τις διαπιστωθείσες παραβάσεις του άρθρου 1 του ν. 703/77, υπολογιζόμενο επί των ετήσιων εισφορών σε αυτόν κατά τα έτη 2009-2010 (εφόσον υιοθετηθεί η δυνατότητα καταλογισμού της εν λόγω παράβασης και στις επιχειρήσεις αυτοτελώς).

Επικουρικά (εφόσον δηλαδή δεν υιοθετηθεί η δυνατότητα καταλογισμού αυτοτελούς συμφωνίας ή/και εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ των ανωτέρω επιχειρήσεων), να επιβληθεί πρόστιμο στον ΣΒΘ επί των ετησίων ακαθάριστων εσόδων των συμμετεχουσών στη παράβαση μελών του ΣΒΘ από τα προϊόντα που αφορούν στις εν λόγω παραβάσεις για κάθε έτος της παράβασης αθροιστικά (2009-2010) λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που παρατίθενται στην ενότητα VII.5 της Έκθεσης.

iv. Να επιβληθεί πρόστιμο στις επιχειρήσεις ΙΑΝΟΣ Α.Ε., Α. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε και ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΛΩΡΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε. υπολογιζόμενο επί των ετησίων ακαθάριστων εσόδων από τα προϊόντα που αφορούν στις εν λόγω παραβάσεις για κάθε έτος της παράβασης αθροιστικά (2009-2010), λαμβάνοντας υπόψη τα στοιχεία που παρατίθενται στην ενότητα VII.5 της Έκθεσης ανάλογα με τη διάρκεια συμμετοχής της καθεμίας εξ αυτών στην παράβαση.

v. Να επιβληθούν στον ΣΒΘ τα ακόλουθα μέτρα:

- Να εκδώσει άμεσα ανακοίνωση, με την οποία θα ανακαλεί το περιεχόμενο των ανωτέρω επιστολών και του άρθρου στο ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ, θα τονίζει σε αυτή ότι στα βιβλία που δεν υπάγονται στην ενιαία τιμή βιβλίου (ήτοι τα ξενόγλωσσα) είναι δυνατή η χορήγηση έκπτωσης οιοδήποτε ύψους και στα

¹ Βλ. ενδεικτικά ΔΕφαΘ 2265/2010 σκ. 9, καθώς και ΔΕΕ C-441/07 Ρ Επιτροπή κατά Alrosa, Συλλ. 2010, σελ. I-5949, σκ. 59-69, 94 & 115, και σχετικές Προτάσεις Γεν. Εισαγγελέα Kokott της 17-9-2009, σκ. 80-90.

βιβλία που υπάγονται σε αυτή (ήτοι τα ελληνόγλωσσα) ότι είναι δυνατή η χορήγηση έκπτωσης έως 10% επί της ενιαίας τιμής του εκδότη.

- Να κοινοποιηθεί η συγκεκριμένη Ανακοίνωση στον επαγγελματικό τύπο, καθώς και σε όλα τα μέλη του ΣΒΘ.

- Να δεσμευθεί ότι θα απέχει στο μέλλον από οποιαδήποτε ανακοίνωση ή σύσταση που θα αφορά άμεσα ή έμμεσα την διαμόρφωση της εκπωτικής και εν γένει εμπορικής πολιτικής των επιχειρήσεων – μελών του ή/ και στην παρακίνηση μη μελών του σε αντίστοιχες πρακτικές.

Κατόπιν το λόγο έλαβαν οι πληρεξούσιοι δικηγόροι των ενδιαφερομένων μερών, οι οποίοι ανέπτυξαν τις απόψεις τους (βασιζόμενοι και στα γραπτά υπομνήματα που είχαν ήδη υποβάλλει εντός της ταχθείσας προθεσμίας πριν τη συζήτηση της υπόθεσης), απάντησαν σε ερωτήσεις που τους υπέβαλαν ο Προεδρεύων και τα μέλη της Επιτροπής, και ζήτησαν, αφενός η καταγγέλλουσα εταιρία Μαρία Φλωρά Ε.Π.Ε. να γίνει δεκτή η υπ' αριθ. πρωτ. 1896/28.03.2011 Έκθεση, οι δε καταγγελλόμενες εταιρίες ΙΑΝΟΣ Α.Ε., Α. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε και ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΛΩΡΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε την απόρριψη των αιτιάσεων της ίδιας Έκθεσης.

Κατά την ακροαματική διαδικασία, και προς επίρρωση των ισχυρισμών των ενδιαφερομένων μερών, εξετάσθηκε ενόρκως ως μάρτυρας για την εταιρία «ΙΑΝΟΣ Α.Ε. ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ», ο [...], για την εταιρία «ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ - ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε. ΕΚΔΟΣΕΙΣ - ΠΟΛΥΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ», ο [...] και για την εταιρία «Αθανάσιος Φλώρος & ΣΙΑ ΟΕ», η [...].

Μετά την ολοκλήρωση της ακροαματικής διαδικασίας και της εξέτασης των μαρτύρων, τα ενδιαφερόμενα μέρη ζήτησαν και ο Προεδρεύων της Επιτροπής χορήγηση, προθεσμία τριών (3) ημερών από την παράδοση των απομαγνητοφωνημένων πρακτικών στα μέρη προκειμένου αυτά να υποβάλλουν τα συμπληρωματικά υπομνήματά τους, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 8, παράγραφος 13 του ν. 703/77. Τα απομαγνητοφωνημένα πρακτικά παραδόθηκαν από τη Γραμματεία της Επιτροπής στα μέρη την 21.7.2011 και, συνεπώς, η προθεσμία για την υποβολή τελικών υπομνημάτων έληξε την 27.7.2011. Τα μέρη κατέθεσαν τα τελικά τους υπομνήματα εντός της προσδιορισθείσας αυτής προθεσμίας.

Στη συνέχεια συνήλθε σε διάσκεψη για λήψη απόφασης την 30^η Αυγούστου 2011 (ημέρα Τρίτη και ώρα 14:30) και ολοκλήρωσε την 1^η Σεπτεμβρίου 2011 (ημέρα Πέμπτη και ώρα 15:00) στην ως άνω αίθουσα συνεδριάσεων του 1ου ορόφου των Γραφείων της, και αφού έλαβε υπόψη της όλα τα στοιχεία του φακέλου της κρινόμενης υπόθεσης, την υπ' αριθ. πρωτ. 1896/28.03.2011 Έκθεση, τις ενστάσεις και τις απόψεις που διατύπωσαν εγγράφως και προφορικώς τα ενδιαφερόμενα μέρη κατά τη συζήτηση της υπόθεσης και με τα υπομνήματα που υπέβαλαν (αρχικά και συμπληρωματικά) καθώς και τα όσα κατέθεσαν οι μάρτυρες κατά την ακροαματική διαδικασία,

ΣΚΕΦΘΗΚΕ ΩΣ ΕΞΗΣ:

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Στις 27.11.2009 κατατέθηκε στην Ε.Α. η υπ' αριθ. πρωτ. 8521/27.11.09 καταγγελία της επιχείρησης «Βιβλιοπωλεία «ΚΟΣΜΟΣ» Μαρία Φλωρά Ε.Π.Ε.» (εφεξής καταγγέλλουσα ή ΦΛΩΡΑΣ) κατά του Συλλόγου Βιβλιοχαρτοπωλών Θεσσαλονίκης (εφεξής ΣΒΘ) για παράβαση του άρθρου 1 του ν.703/77, όπως ίσχυε.
2. Στο πλαίσιο διερεύνησης της εν λόγω καταγγελίας, η Γ.Δ.Α. διενήργησε αιφνιδιαστικό επιτόπιο έλεγχο στην έδρα του Συλλόγου Βιβλιοχαρτοπωλών Θεσσαλονίκης στις 23.3.2010, όπου συνέλλεξε έγγραφα και υπέβαλλε στον [...] του ΣΒΘ ερωτήσεις. Εν συνεχεία, η Γ.Δ.Α. απέστειλε επιστολές τόσο προς τον εν λόγω σύλλογο ζητώντας περαιτέρω στοιχεία και διευκρινίσεις, όσο και στην καταγγέλλουσα επιχείρηση και σε λοιπά βιβλιοπωλεία.
3. Περαιτέρω, από την μελέτη των στοιχείων του φακέλου, η Γ.Δ.Α. έκρινε απαραίτητη τη συλλογή στοιχείων και από τρεις βιβλιοπώλες που λειτουργούν μεγάλα βιβλιοπωλεία στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Προς το σκοπό αυτό, απέστειλε κλήτευση για κατάθεση στα γραφεία της Υπηρεσίας στους κκ. [...],[...], η οποία πραγματοποιήθηκε στις 23.9.2010, ενώ στον κ. [...], λόγω [...], η Γ.Δ.Α. απηύθυνε τελικά ερωτηματολόγιο. Τέλος, η Γ.Δ.Α. απέστειλε ερωτηματολόγια και σε βιβλιοπωλεία που ενδεχομένως είχαν εμπλοκή στην εν λόγω υπόθεση.

II. ΤΑ ΕΜΠΛΕΚΟΜΕΝΑ ΜΕΡΗ

II.1 Σύλλογος Βιβλιοχαρτοπωλών Θεσσαλονίκης

4. Ο Σύλλογος Βιβλιοχαρτοπωλών Θεσσαλονίκης ιδρύθηκε το έτος 1943 και αποτελεί πρωτοβάθμια επαγγελματική Οργάνωση (Σύλλογο) με έδρα την πόλη της Θεσσαλονίκης.
5. Σύμφωνα με το άρθρο 2 του καταστατικού του συλλόγου, σκοπός του ΣΒΘ είναι «η διαφύλαξη, η μελέτη και η προαγωγή των κοινών οικονομικών, κοινωνικών και επαγγελματικών συμφερόντων των μελών της, στα πλαίσια της εξυπηρέτησης του κοινωνικού συνόλου. Ειδικότερα ο Σύλλογος σκοπούς έχει [μεταξύ άλλων]:
  1. Την καλλιέργεια, υποβοήθηση, ανάπτυξη και διάδοση του πνεύματος του συνδικαλισμού στους κλάδους των Βιβλιοπωλών - Χαρτοπωλών με τη γενίκευση της συμμετοχής όλων, στις πρωτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις -και μέσω αυτών, στις αντίστοιχες δευτεροβάθμιες και τριτοβάθμιες συνδικαλιστικές οργανώσεις.
  2. Την συστηματική μελέτη των προβλημάτων των κλάδων, για την προσφορότερη συλλογική διεκδίκηση και επίλυση αυτών.
  3. Την ενθάρρυνση και προώθηση της συνεργασίας των μελών, με την οργάνωση τους σε κοινοπραξίες και συνεταιρισμούς, κάθε οικονομικής μορφής, για αποτελεσματικότερη προάσπιση και προαγωγή των οικονομικών, επαγγελματικών και ασφαλιστικών συμφερόντων τους.

...

6. Την παρουσίαση, προβολή και προώθηση του βιβλίου με κάθε δυνατό τρόπο (εκθέσεις κλπ.). Για να πλησιάσει όσο γίνεται, περισσότερο το ευρύτερο κοινό και να βοηθήσει στην πνευματική και πολιτιστική αναβάθμιση του τόπου.»

6. Τέλος, στο άρθρο 29 του καταστατικού προβλέπεται ότι «1 . Για οτιδήποτε που δεν προβλέπεται, από το καταστατικό αυτό, εφαρμόζονται οι διατάξεις του άρθρου 11 του Ν. 1712/1987 και οι συναφείς διατάξεις του Αστικού Κώδικα.

2. Το Διοικητικό Συμβούλιο επαγρυπνεί για την πιστή εφαρμογή των διατάξεων του καταστατικού, με πνεύμα προσήλωσης στην πραγματοποίηση των σκοπών του Συλλόγου και την περιφρούρηση και προαγωγή των συμφερόντων των μελών.»

7. Μέλος του ΣΒΘ μπορεί να γίνει κάθε φυσικό πρόσωπο που ασκεί το επάγγελμα του βιβλιοχαρτοπώλη και κατοικεί στο νομό Θεσσαλονίκης, όπως και κάθε εκδοτοβιβλιοπώλης του οποίου η εκδοτική του δραστηριότητα δεν υπερβαίνει το 40% της συνολικής οικονομικής δραστηριότητάς του. Ο ΣΒΘ, κατά την περίοδο διενέργειας του ελέγχου (Μάρτιος 2010), αριθμούσε συνολικά [...] μέλη (βλ. Παράρτημα Α της Έκθεσης).

8. Τα έσοδα του ΣΒΘ, για την περίοδο 2005 - 2009, προέρχονται από τις συνδρομές των μελών και επιδοτήσεις. Συγκεκριμένα τα έσοδα ανά έτος είναι τα ακόλουθα:

ΕΤΟΣ	2005	2006	2007	2008	2009	Σύνολο (2005- 2009)
Έσοδα συνδρομών	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Επιδοτήσεις δημοσίου	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
Σύνολο	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]

Πηγή: Προσκομισθέντα στοιχεία ΣΒΘ

II.2 Βιβλιοπωλεία «ΚΟΣΜΟΣ» Μαρία Φλωρά Ε.Π.Ε.

9. Η εταιρία «Βιβλιοπωλεία «ΚΟΣΜΟΣ» Μαρία Φλωρά Ε.Π.Ε.» ιδρύθηκε το 1970, εδρεύει στην Αθήνα και αποτελεί μια από τις μεγαλύτερες εμπορικές επιχειρήσεις λιανικής πώλησης ξενόγλωσσου εκπαιδευτικού βιβλίου στην Αττική. Η ΦΛΩΡΑΣ λειτουργούσε παλαιότερα καταστήματα και στη Θεσσαλονίκη (Παύλου Μελά 24) όπως και στη Νίκαια (Παν. Τσαλδάρη 255), τα οποία όμως δεν λειτουργούν πλέον.

10. Επίσης, από το 1980 εκδίδει την εφημερίδα «ELT REVIEW», η οποία αποστέλλεται δωρεάν σε καθηγητές και ιδιοκτήτες φροντιστηρίων ξένων γλωσσών ανά τη χώρα, ενώ επιπρόσθετα, οργανώνει ετήσιες εκθέσεις ξενόγλωσσου εκπαιδευτικού βιβλίου σε ολόκληρη τη χώρα καθώς και σεμινάρια από επαγγελματίες του χώρου προς καθηγητές ξένων γλωσσών με σκοπό την ενημέρωση και επιμόρφωσή τους.

II.3 ΙΑΝΟΣ Α.Ε. ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ - ΕΚΔΟΣΕΙΣ

11. Η εταιρία ΙΑΝΟΣ Α.Ε. ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ – ΕΚΔΟΣΕΙΣ (εφεξής ΙΑΝΟΣ) ιδρύθηκε το 1984 και σήμερα διαθέτει έξι υποκαταστήματα, εκ των οποίων τα τέσσερα βρίσκονται στην πόλη της Θεσσαλονίκης και τα δύο στην Αθήνα. Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος, όπως επίσης και βασικός μέτοχος της εταιρίας, είναι ο κ. [...]. Ο κ. [...] είναι μέλος του ΣΒΘ από το 1984 και έχει διατελέσει [...] του συλλόγου επί δύο θητείες κατά τα έτη 1989-1993².

II.4 ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ - ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε. ΕΚΔΟΣΕΙΣ - ΠΟΛΥΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ

12. Η εταιρία ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ - ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε. ΕΚΔΟΣΕΙΣ – ΠΟΛΥΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΑ (εφεξής ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ) αποτελεί μία από τις παλαιότερες επιχειρήσεις στο χώρο του βιβλίου στην πόλη της Θεσσαλονίκης. Πρόκειται για μία οικογενειακή επιχείρηση, τον έλεγχο της οποίας (με συμμετοχή [...]) έχει ο ιδρυτής της, κ. [...] ο οποίος είναι μέλος του ΣΒΘ από το 1970 και έχει διατελέσει και [...] του, τουλάχιστον κατά την περίοδο 2004-2005.

II.5 Αθανάσιος Φλώρος & ΣΙΑ ΟΕ

13. Η εταιρία Αθανάσιος Φλώρος & ΣΙΑ ΟΕ (εφεξής Αθανάσιος Φλώρος) διαθέτει τέσσερα βιβλιοπωλεία, τα οποία φέρουν το διακριτικό τίτλο ΒΙΒΛΙΟΚΙΝΗΣΗ, εκ των οποίων τα τρία βρίσκονται στη Θεσσαλονίκη και το τέταρτο στην Αθήνα. Η εταιρία είναι μέλος της αλυσίδας λιανικής πώλησης βιβλίων ΒΙΒΛΙΟΚΙΝΗΣΗ η οποία αναπτύσσεται με τη μέθοδο της δικαιόχρησης (franchise) σε Αθήνα και σε Θεσσαλονίκη. Συμμετοχή στην εταιρία έχει ο κ. [...] ο οποίος έγινε μέλος του ΣΒΘ το 1990 και είχε διατελέσει [...] του ΣΒΘ από το 2008 και έως το 2009, ενώ παραιτήθηκε από μέλος του την άνοιξη του 2010.

III. ΕΠΙ ΤΩΝ ΥΠΟΒΛΕΙΘΕΙΣΩΝ ΕΝΣΤΑΣΕΩΝ

14. Κατά την αρχική τοποθέτηση των μερών στη συνεδρίαση της 30ης Ιουνίου 2010, και σε συνέχεια των υπομνημάτων τους, προβλήθηκαν από τις καταγγελλόμενες οι ακόλουθες ενστάσεις:

III.1. Επί της ταυτότητας του Εισηγητή-μέλους της Επιτροπής Ανταγωνισμού

15. Σύμφωνα με την καταγγελλόμενη εταιρία ΙΑΝΟΣ, η σύμπτωση στο πρόσωπο του Εισηγητή των ιδιοτήτων του γνωμοδοτικού και του αποφασιστικού οργάνου (του εισαγγελέα και δικαστή) δημιουργεί εξ αντικειμένου ζήτημα προσβολής του θεμελιώδους δικαιώματος σε δίκαιη δίκη (άρθρο 6 ΕΣΔΑ), υπό την ειδικότερη έκφρασή του της αρχής της αμεροληψίας.
16. Η σχετική ένσταση είναι απορριπτέα ως αβάσιμη. Και τούτο, διότι δεν προκύπτει στην προκειμένη περίπτωση κανένα ζήτημα ασυμβατότητας του ν. 703/77 (ως ίσχυε) με κάποια υπερνομοθετική γενική αρχή εθνικού ή υπερεθνικού δικαίου και δεν θίγεται ούτε η αρχή της αμεροληψίας, ούτε και η αρχή της δίκαιης δίκης, όπως άλλωστε έχει

---

² Σύμφωνα με την κατάθεσή του στη ΓΔΑ.

ήδη κριθεί και σε πρόσφατες αποφάσεις του ΔΕφΑθ (βλ. αναλυτικά απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού 492/VI/2010, σκ. 17-26, όπως επικυρώθηκε από την απόφαση ΔΕφΑθ 548/2012, σκ. 5]. Πιο συγκεκριμένα, έχει νομολογηθεί ότι η ύπαρξη διοικητικού συστήματος για την εφαρμογή των κανόνων του δικαίου του ανταγωνισμού, όπου μπορεί να συνδυάζονται ελεγκτικές ή ερευνητικές και αποφασιστικές αρμοδιότητες, δεν παραβιάζει θεμελιώδη δικαιώματα υπό την έννοια της Ευρωπαϊκής Συνθήκης ή/και της ΕΣΔΑ (συμπεριλαμβανομένης της αρχής του άρθρου 6 ΕΣΔΑ), καθόσον προβλέπεται πλήρης έλεγχος ουσίας από δικαστήριο, ήτοι το Διοικητικό Εφετείο³. Το ίδιο συμπέρασμα συνάγεται και από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: η διερεύνηση και συνακόλουθη επιβολή κυρώσεων για παραβάσεις που δύναται να έχουν ακόμη και οιονεί ποινικό χαρακτήρα, υπό την ευρεία πάντα έννοια του άρθρου 6 ΕΣΔΑ, μπορούν να ανατίθενται από τα συμβαλλόμενα κράτη-μέλη σε διοικητικές αρχές, με την προϋπόθεση ότι τα ενδιαφερόμενα μέρη έχουν τη δυνατότητα προσφυγής σε δικαστήριο που μπορεί να ασκήσει πλήρη έλεγχο ουσίας επί της προσβαλλόμενης διοικητικής απόφασης⁴. Εξάλλου, ο ρόλος του Εισηγητή διαγράφεται ειδικώς και με τρόπο ρητό στις ρυθμιζουσες τα της συγκροτήσεως και λειτουργίας του συλλογικού οργάνου νομοθετικές διατάξεις (βλ. άρθρο 8 του ν. 703/77- όπως ίσχυε κατά την επίμαχη περίοδο,⁵ ιδίως παρ.8 και 10) και, ως εκ τούτου, δεν τίθεται θέμα παραβίασης της αρχής της αμεροληψίας των διοικητικών οργάνων, όπως αυτή προβλέπεται στο άρθρο 7 του Κώδικα Διοικητικής Διαδικασίας [πρβλ. ΣτΕ 2636/2007]. Εξάλλου, υπόνοια αμεροληψίας δεν δημιουργείται από την έκφραση της γνώμης μέλους συλλογικού οργάνου κατά την άσκηση των καθηκόντων του [πρβλ. ΣτΕ 2083/1960, ΣτΕ 3581/1972, ΣτΕ 676/2005 Ολομ., ΣτΕ 3757/2007 7μ.].

III.2. Επί της παράνομης αξιοποίησης καταθέσεων

17. Σύμφωνα με την καταγγελλόμενη εταιρία ΙΑΝΟΣ, υφίσταται παράβαση ουσιώδους τύπου της διαδικασίας λόγω παράνομης χρήσης καταθέσεων, διότι θεμελιώνεται εξ αυτών κατηγορία εις βάρος της, ενώ τα ονόματα δεν της είχαν γνωστοποιηθεί.

³ Βλ. ιδίως πάγια Κοινοτική νομολογία αναφορικά με το συνδυασμό ελεγκτικών και αποφασιστικών αρμοδιοτήτων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής ως προς την εφαρμογή των Κοινοτικών διατάξεων περί ανταγωνισμού: Αποφάσεις ΠΕΚ T-154/94 Agristain κατά Επιτροπής, σκ. 30-41, ΠΕΚ T-348/94 Enso Espanola SA κατά Επιτροπής, σκ. 56, και ΠΕΚ T-54/03 Lafarge SA κατά Επιτροπής, σκ. 37-47. βλ. επίσης ενδεικτικά πρόσφατη απόφαση του Ελβετικού Ακυρωτικού της 24.2.2010 Swisscom AG κατά Wettbewerbskommission WEKO, σελ. 78-79.

⁴ βλ. ιδίως Αποφάσεις ΕΔΑΔ Jussila κατά Φιλανδίας της 23.11.2006 (Αριθμ. 73053/01), σκ. 43, Janosevic κατά Σουηδίας της 21.5.2003 (Αριθμ. 34619/97), σκ. 81, Albert and Le Compte κατά Βελγίου της 1.2.1983 Le Compte, Van Leuven and De Meyere κατά Βελγίου της 23.6.1981, σκ. 51, και Bendenoun κατά Γαλλίας της 24.2.1994, σκ. 47.

⁵ Μετά την τροποποίησή του με τον ν. 3784/2009. Υπενθυμίζεται ότι μετά την τροποποίηση του εν λόγω νόμου με τον ν. 3959/2011, το δικαίωμα ψήφου του Εισηγητή καταργήθηκε (βλ. άρθρο 15 παρ.7). Εντούτοις, λόγω της μεταβατικής διάταξης του άρθρου 50 παρ.3 του ν.3959/2011, κατά την εκδίκαση της παρούσας υπόθεσης, το εν λόγω δικαίωμα εξακολουθούσε να ισχύει.

18. Η ένσταση είναι, επίσης απορριπτέα, ως αβάσιμη. Σύμφωνα με το άρθρο 19 παρ.9 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Ε.Α, «Τα συμπληρωμένα ερωτηματολόγια και οι ένορκες καταθέσεις που προκύπτουν σε συνάρτηση με κινηθείσες διαδικασίες είναι προσβάσιμα ως προς το περιεχόμενό τους, αλλά όχι ως προς την ταυτότητα των προσώπων που απάντησαν ή κατέθεσαν» [βλ. σχετικά και Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής περί των κανόνων πρόσβασης στον φάκελο, C 325 της 22-12-2005, σκ.19, 43 και νομολογία στην οποία παραπέμπει]. Η ταυτότητα των πελατών χαρακτηρίζονται κατά κανόνα ως μη προσβάσιμο στοιχείο για λόγους προστασίας των μαρτύρων, καθώς είναι δυνατόν να εκτεθούν σε κίνδυνο αντιποίνων από ισχυρές στην σχετική αγορά επιχειρήσεις που είναι σε θέση να ασκήσουν οικονομική πίεση σε αυτούς [βλ. ενδεικτικά ΔΕφαΘ 1682/2009, σκ.12 και 14, όπου σε αντίστοιχη υπόθεση οριζόντιας σύμπραξης, το ΔΕφαΘ υιοθέτησε το εν λόγω σκεπτικό, αποτυπώνοντας ως προς τούτο πάγια ενωσιακή νομολογία].
19. Σε κάθε περίπτωση, κατά την διαδικασία χορήγησης πρόσβασης στο φάκελο, η εταιρία ΙΑΝΟΣ δεν αιτήθηκε (όπως προβλέπεται στο άρθρο 19 παρ.4 του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Ε.Α) την πρόσβαση στα εν λόγω ειδικότερα στοιχεία, ώστε να κριθεί εάν θα μπορούσε να λάβει γνώση αυτών [βλ. ΔΕφαΘ 1682/2009, σκ.14, ΔΕφαΘ 3694/2008, σκ.10].

III.3. Επί της ελλείψεως εισηγήσεως επί των ποινών-προστίμων

20. Σύμφωνα με την καταγγελλόμενη εταιρία ΙΑΝΟΣ, παραβιάστηκε το συνταγματικά αλλά και στην ΕΣΔΑ κατοχυρωμένο δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης και άμυνάς τους, καθώς η εισήγηση δεν περιλάμβανε – κατά την άποψή τους – καμία αναφορά στο ύψος του προτεινόμενου προς επιβολή προστίμου, και δεν έδωσε έτσι τη δυνατότητα για πλήρη αντίκρουση του κατηγορητηρίου.
21. Η εν λόγω ένσταση είναι, επίσης, απορριπτέα ως αβάσιμη. Η σχετική εισήγηση περιλάμβανε όλα τα κρίσιμα πραγματικά και νομικά στοιχεία για τον υπολογισμό του προστίμου (συμπεριλαμβανομένων των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων κάθε συμπράττουσας εταιρίας, καθώς και στοιχείων για τη σοβαρότητα και διάρκεια της παράβασης), τα οποία, σε συνδυασμό με τις σχετικές κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό των προστίμων, ήταν επαρκή για να επιτρέψουν στα εμπλεκόμενα μέρη να προσδιορίσουν το ενδεχόμενο ύψος του επαπειλούμενου προστίμου και το βαθμό έκθεσής τους σε αυτό, ώστε να προετοιμάσουν την άμυνά τους, όπως και πράγματι έπραξαν. Εξάλλου, τα σχετικά οικονομικά στοιχεία ήταν πρωτίστως στη διάθεση των ίδιων των εμπλεκόμενων μερών. Έτσι, στα υπομνήματα και στη συζήτηση ενώπιον της Επιτροπής, οι συμπράττουσες εταιρίες τοποθετήθηκαν εκτενώς και λεπτομερώς έναντι όχι μόνο της ενδεχόμενης διαπίστωσης της παράβασης, αλλά και έναντι της ενδεχόμενης επιβολής του προστίμου. Πράγματι, η εισήγηση περιείχε τα κύρια πραγματικά και νομικά στοιχεία που μπορούσαν να επισύρουν πρόστιμο στην υπό κρίση υπόθεση, και εντεύθεν δεν χώρησε καμιά πλημμέλεια⁶. Πολλώ δε μάλλον, αφού

⁶ Βλ. ενδεικτικά ΔΕφαΘ 888/2010, σκ. 9, ΔΕφαΘ 3008/2009, σκ. 21, ΔΕφαΘ 1682/2009, σκ. 16, καθώς και Αποφάσεις ΔΕΚ 322/81 Michelin κατά Επιτροπής, σκ. 19-20, ΔΕΚ C-189/02P, C- 202/02P, C-205/02P έως

η εισήγηση στη συγκεκριμένη υπόθεση εντόπιζε επιπλέον και ιδιαιτερότητες, στη βάση των οποίων θα μπορούσε να δικαιολογηθεί η επιβολή μειωμένου προστίμου, καθώς και τυχόν ελαφρυντικές περιστάσεις.

III.4. Επί της παραβάσεως του άρθρου 3 του Κανονισμού 1/2003

22. Σύμφωνα με την καταγελλόμενη εταιρία ΙΑΝΟΣ, η Ε.Α παραβίασε την υποχρέωση της να εξετάσει σύμφωνα με το άρθρο 3 του ανωτέρω Κανονισμού εάν εκ της αναλυθείσων στην παρούσα υπόθεση συμπεριφορών θίγεται το ενδοκοινοτικό εμπόριο, με αποτέλεσμα να ενδέχεται να θιγεί η ομοιόμορφη εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού στην κρινόμενη υπόθεση.
23. Η εν λόγω ένσταση είναι, επίσης, απορριπτέα ως αβάσιμη. Σημειώνεται καταρχήν ότι οι διατάξεις τόσο του άρθρου 3, όσο και του άρθρου 11 παρ. 4 του Κανονισμού 1/2003 εισάγουν ενδο-διαδικαστικές ρυθμίσεις για τον καλύτερο συντονισμό των ευρωπαϊκών και εθνικών οργάνων και δεν θεσπίζουν δικαιώματα για τους διοικούμενους, ούτε και έχουν τεθεί επί ποινή ακυρότητας [βλ. σχετικά ΔΕφαΘ 15/2010, σκ.10, ΔΕφαΘ 548/2012, σκ.3].
24. Περαιτέρω, το αναγκαίο περιεχόμενο μίας Εισήγησης περιορίζεται στο να εκτίθενται όλα τα πραγματικά περιστατικά που αξιοποιούνται για την διαπίστωση μίας παράβασης των άρθρων 1 και 2 του ν.703/77 (πλέον του ν. 3959/2011) ή/και των άρθρων 101 και 102 της ΣΛΕΕ, προκειμένου ο εκάστοτε καταγελλόμενος να δύναται να ασκεί τα δικαιώματα άμυνάς του⁷. Στην προκειμένη υπόθεση, η Εισήγηση επί της εν λόγω υποθέσεως εξέθεσε όλα τα πραγματικά περιστατικά, βάσει των οποίων θεμελιώθηκε παράβαση του άρθρου 1 του ν.703/77 εκ μέρους των καταγελλομένων επιχειρήσεων και της ένωσης επιχειρήσεων ΣΒΘ (πλέον 3959/2011). Ούτε η Εισήγηση προτείνει, ούτε και η παρούσα Απόφαση της Επιτροπής Ανταγωνισμού καταλογίζει παράβαση του άρθρου 101 της ΣΛΕΕ. Άλλωστε, ο μη καταλογισμός συγκεκριμένης παράβασης στον εκάστοτε καταγελλόμενο δεν μπορεί να συνεπάγεται την απαλλαγή του για παράβαση που του έχει καταλογιστεί.
25. Σε κάθε περίπτωση, η μόνη προϋπόθεση που πρέπει να αποδειχθεί επιπλέον, προκειμένου να συντρέχει παράβαση του άρθρου 81 της Συνθήκης (νυν 101 της ΣΛΕΕ), είναι ο επηρεασμός του διακοινοτικού εμπορίου. Το βάρος απόδειξης συνδρομής της συγκεκριμένης προϋπόθεσης φέρει η (εκάστοτε) Επιτροπή Ανταγωνισμού [βλ. ενδεικτικά T-228/97, Irish Sugar κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.170]. Εν προκειμένω, δεν αποδείχθηκε ότι συνέτρεχε η εν λόγω προϋπόθεση, κυρίως λόγω της τοπικής εμβέλειας των εξεταζόμενων παραβάσεων⁸.

C-208/02P και C-213/02P Dansk Røringindustri κλπ. κατά Επιτροπής, σκ. 428-429, και ΔΕΚ C-328/05P SGL Carbon AG κατά Επιτροπής, σκ. 56.

⁷ Βλ. C-41/69, ACF Chemiefarma NV κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.25-29, C-6/72, Continental Can κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.5, C-43/82 και 63/82, VBVB κλπ. κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.19-20, T-5/00, Nederlandse κλπ. κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.33-34

⁸ Βλ. ενδεικτικά Ανακοίνωση της Επιτροπής — Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με την έννοια του επηρεασμού του εμπορίου των άρθρων 81 και 82 της Συνθήκης, C 101 της 27/04/2004 σ. 0081 – 0096, σκ. 91-92.

III.5. Επί της ένστασης αναφορικά με τις δεσμεύσεις της εταιρίας ΙΑΝΟΣ

26. Σύμφωνα με την καταγγελλόμενη εταιρία ΙΑΝΟΣ, η Ε.Α παραβίασε ουσιώδη τύπο της διαδικασίας διότι: α) δεν εξέδωσε αυτοτελή απόφαση για την απόρριψη των δεσμεύσεων της και β) διότι στην εισήγησή της Ε.Α. ουδέν αναφέρεται στη δεύτερη δέσμευση της εν λόγω εταιρίας.
27. Η εν λόγω ένσταση είναι, επίσης, απορριπτέα ως αβάσιμη. Σύμφωνα με το άρθρο 13 παρ.5 του Κανονισμού Λειτουργίας της Επιτροπής Ανταγωνισμού (όπως ίσχυε και ισχύει), «*Αν η Επιτροπή κρίνει επαρκείς τις προτεινόμενες δεσμεύσεις, εκδίδει απόφαση αποδοχής, με την οποία οι δεσμεύσεις καθίστανται υποχρεωτικές. Αν αντιθέτως τις κρίνει ανεπαρκείς, η Επιτροπή προχωρεί αμέσως στη συζήτηση της υπόθεσης ή καλεί τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις να προβούν στις απαραίτητες τροποποιήσεις εντός προθεσμίας 10 ημερών...*». Εκ του συνδυασμού των σχετικών διατάξεων του νόμου, αλλά και του Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Ε.Α, προκύπτει ότι μόνο στην περίπτωση που η Ε.Α. αποδέχεται δεσμεύσεις εκδίδεται αυτοτελής πράξη. Αντιθέτως, σε περίπτωση απορρίψεως των δεσμεύσεων, η σχετική απόφαση έχει το χαρακτήρα προπαρασκευαστικής πράξης και περιλαμβάνεται στην τελική απόφαση της Επιτροπής επί της υποθέσεως [βλ. ενδεικτικά ΔΕΦΑΘ 2265/2010, Υπόθεση αυτεπάγγελτης έρευνας στην αγορά του καφέ, σκ. 9].
28. Περαιτέρω, η αιτιολογία απόρριψης του συνόλου των δεσμεύσεων που υπέβαλλε η εταιρία ΙΑΝΟΣ καταγράφεται ανωτέρω (βλ. Εισαγωγή της παρούσης). Στο εν λόγω σκεπτικό εμπίπτει, κατά συνέπεια, και η δεύτερη δέσμευση που υπέβαλλε η εταιρία ΙΑΝΟΣ. Σημειωτέον, εξάλλου, σχετικές αναφορές ως προς τους ειδικότερους λόγους απόρριψης της δέσμευσης αυτής ανευρίσκονται και στην από 23.06.2011 Εισήγηση αναφορικά με τις δεσμεύσεις (οικ. 3971- βλ. ιδίως παράγραφο 11) που κοινοποιήθηκε στην καταγγελλόμενη⁹.

III.6. Επί της ένστασης αναφορικά με την αποδεικτική αξιοποίηση της από 23-03-2010 κατάθεσης του [...] (απάντησε σε σχετικό ερωτηματολόγιο της Γ.Δ.Α κατά τη διάρκεια του επιτόπιου ελέγχου)

29. Σύμφωνα με τις καταγγελλόμενες εταιρίες ΙΑΝΟΣ, ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ και ΦΛΩΡΟΣ, η Ε.Α παραβίασε ουσιώδη τύπο της διαδικασίας, διότι παραποίησε το περιεχόμενο της εν λόγω κατάθεσης του [...] και την αξιοποίησε αποδεικτικά, προκειμένου να θεμελιώσει την αντιανταγωνιστική σύμπραξη μεταξύ των συγκεκριμένων τριών βιβλιοπωλείων.
30. Ο ισχυρισμός αυτός είναι, επίσης, απορριπτέος ως αβάσιμος, δεδομένου ότι στις καταγγελλόμενες χορηγήθηκε η προσήκουσα πρόσβαση στο φάκελο κατά τις κείμενες διατάξεις, συμπεριλαμβανομένης της κατάθεσης του [...], προς άσκηση των

---

⁹ Οι λόγοι απορρίψεως (σημεία i-v) που καταγράφονται στην παράγραφο 11 της εν λόγω Εισήγησης αφορούν και τις δύο δεσμεύσεις (άρα και την δεύτερη), εκτός του λόγου που καταγράφεται στο σημείο ii (που αφορά μόνο την πρώτη δέσμευση).

δικαιωμάτων άμυνάς τους, ενώ δεν υφίσταται καμία παραποίηση αποδεικτικού υλικού προς θεμελίωση της παράβασης κατά παράβαση δήθεν ουσιώδους τύπου της διαδικασίας. Η εισήγηση περιλάμβανε πολλές αναφορές στη σχετική κατάθεση, συμπεριλαμβανομένων ελεύθερων αποδόσεων του περιεχομένου της, ενώ μία εξ' αυτών σημειώθηκε, εκ παραδρομής, εντός εισαγωγικών σε τμήμα της σχετικής εισήγησης. Η εκ παραδρομής αυτή χρήση των εισαγωγικών δεν θεμελιώνει καμία παράβαση ουσιώδους τύπου, πολλώ δε μάλλον όταν στις καταγγελλόμενες εταιρίες δόθηκε πρόσβαση στο πλήρες περιεχόμενο της εν λόγω κατάθεσης κατά τις κείμενες διατάξεις. Άλλωστε, η εκ παραδρομής σχετική αναφορά επισημάνθηκε και διορθώθηκε από τον ίδιο τον Εισηγητή ήδη κατά την έναρξη της ακροαματικής διαδικασίας. Συναφώς, τα εμπλεκόμενα μέρη τοποθετήθηκαν εκτενώς επί του περιεχομένου της σχετικής κατάθεσης, τόσο στα υπομνήματά τους όσο και κατά τη συζήτηση, και επομένως δεν υφίσταται κανένα θέμα παραβίασης των δικαιωμάτων άμυνας, όπως αβασίμως υπολαμβάνουν τα εμπλεκόμενα μέρη στα υπομνήματά τους. Πιο συγκεκριμένα:

31. Από την κλήτευση των εκάστοτε καταγγελλόμενων ενώπιον της Επιτροπής είναι δυνατή και η λήψη αντιγράφων του φακέλου εκ μέρους τους (πρόσβαση στο φάκελο). Εφόσον δεν αιτηθούν πρόσβάσεως στο φάκελο δεν δύναται τα μέρη να αντιτάξουν ότι αποστερήθηκαν της δυνατότητας τους να αντικρούσουν έγγραφα που δεν τους χορηγήθηκαν [βλ. ΔΕφαΘ 3694/2008, σκ.10 και νομολογία στην οποία παραπέμπει]. Επίσης, οι επιχειρήσεις έχουν την δυνατότητα αποτελεσματικής άσκησης των δικαιωμάτων άμυνάς τους, εφόσον είχαν γνώση των εγγράφων που λαμβάνονται υπόψη για την θεμελίωση της παράβασης μετά την κοινοποίηση της Εισήγησης στο πλαίσιο της πρόσβασης στο φάκελο. Συναφώς, η δυνατότητα άσκησης των δικαιωμάτων άμυνας των μερών θεωρείται ότι έχει πληρωθεί, εφόσον οι επιχειρήσεις είχαν την δυνατότητα να ετοιμάσουν ήδη πριν από την ακρόαση ενώπιον της Επιτροπής τις παρατηρήσεις τους επί των συμπερασμάτων που καταγράφονται στην Έκθεση [T-9/99, HFB Holding κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.352-354, T-5/00, Nederlandse κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.34, 43-45, 53]. Εν προκειμένω, την 12.05.2011 χορηγήθηκε στις εταιρίες ΙΑΝΟΣ, ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ κατόπιν σχετικού αιτήματος τους πρόσβαση στο φάκελο της υπόθεσης. Η εταιρία ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΛΩΡΟΣ Ο.Ε. δεν προσήλθε να λάβει πρόσβαση στο φάκελο της υπόθεσης. Κατά την πρόσβαση, ως λέχθηκε και ανωτέρω, δεν προβλήθηκε καμία ένσταση εκ μέρους των εταιριών. Οι εταιρίες έλαβαν, μεταξύ άλλων, αντίγραφο και της από 23.03.2010 κατάθεσης του [...] που είχε δοθεί σε στελέχη της Γ.Δ.Α (βλ. α/α 2 ερωτηματολόγιο ελέγχου και συλλεχθέν υλικό, στο οποίο περιλαμβάνεται και η κατάθεση του [...]). Ήταν, επομένως, δυνατό σε εκείνες να διαπιστώσουν αφενός ότι το χωρίο, ως είχε αποτυπωθεί στην Έκθεση του Εισηγητή, δεν ήταν αυτολεξεί αποτύπωση του αποσπάσματος της κατάθεσης του [...].
32. Εξάλλου, η εκ παραδρομής χρήση των εισαγωγικών στην Εισήγηση επισημάνθηκε και αποσαφηνίστηκε και κατά την διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας εκ μέρους του ίδιου του Εισηγητή της υπόθεσης, ο οποίος ανέφερε ότι: «...Θα ήθελα και κάτι άλλο

σε μία παρατήρηση που έκαναν τα μέρη σχετικά με τα αναφερόμενα στην παράγραφο 162 και 50 της εισήγησης. Πράγματι από παραδρομή είχαν μπει εισαγωγικά. Δεν είναι έτσι, είναι ελεύθερη μεταφορά των όσων είχε καταθέσει ο [...] και για την αποκατάσταση και για την άρση οιασδήποτε παρανόησης, καταθέτω στην γραμματεία και είναι στη διάθεσή σας η σχετική διόρθωση...» (βλ. πρακτικά της 30ης Ιουνίου 2011, συνεδρίαση 46η, σελ.14).

Κατά συνέπεια, δεν τίθεται ζήτημα ανίσχυρου αποδεικτικού στοιχείου και παραβίασης του δικαιώματος άμυνας των εν λόγω εταιριών, καθώς: α) πριν την διεξαγωγή της ακροαματικής διαδικασίας είχαν στη διάθεσή τους, μέσω της προσβάσεως στο φάκελο της υποθέσεως, το αυτολεξεί περιεχόμενο της κατάθεσης δίχως να ζητήσουν διευκρινίσεις ή να εκφράσουν κάποια έγγραφη απορία σχετικά με την ύπαρξη ή το περιεχόμενο της μη αυτολεξεί καταχώρησης στην νομική εκτίμηση της Έκθεσης του Εισηγητή, β) τόσο στα πραγματικά περιστατικά της Έκθεσης του Εισηγητή [βλ. κεφάλαιο V.3, σκ.50] όσο και σε άλλα σημεία της νομικής εκτίμησης της εν λόγω Έκθεσης [βλ. υποκεφάλαιο 1.2ii, σκ.111iii, υποκεφάλαιο 1.3ii)β, 1.2, σκ.139] υπήρξε ελεύθερη μεταφορά της εν λόγω κατάθεσης του [...] και όχι αυτολεξεί παράθεσή της και γ) κατά την διάρκεια και μετά την ακροαματική διαδικασία (οπότε και το ζήτημα διευκρινίστηκε επαρκώς εκ μέρους του Εισηγητή) είχαν την ευχέρεια να προβάλλουν την άμυνά τους και επί του συγκεκριμένου αποσπάσματος της εν λόγω κατάθεσης. Στο πλαίσιο αυτό, όπως προαναφέρθηκε, εκ των πρακτικών της συνεδρίασης προκύπτει ότι η διευκρίνιση του Εισηγητή έλαβε χώρα στις 30.06.2011, ενώ από την ημερομηνία αυτή και εντεύθεν ήταν στη διάθεση των μερών η σχετική κατατεθείσα από τον Εισηγητή διόρθωση. Τα συμπληρωματικά υπομνήματα των εταιριών ΙΑΝΟΣ, ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ υποβλήθηκαν στις 27-07-2011, ήτοι 27 ημέρες από την συνεδρίαση της Ε.Α. και 20 ημέρες από την 07-07-2011 (οπότε και κατά τις ΙΑΝΟΣ, ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ λήφθηκε η διόρθωση αυτή). Μάλιστα, στα συγκεκριμένα συμπληρωματικά υπομνήματα οι εταιρίες ΙΑΝΟΣ, ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ, ΦΛΩΡΟΣ ασκούν το δικαίωμα άμυνας τους και επί του εν λόγω στοιχείου [βλ. σελ.5 του υπομνήματος της ΙΑΝΟΣ, σελ.6-7 του υπομνήματος της ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ, σελ.7 του υπομνήματος της ΦΛΩΡΟΣ].

33. Επισημαίνεται, τέλος, ότι η προβαλλόμενη ένσταση ουδόλως σχετίζεται με την αποδεικτική αξία της επίμαχης κατάθεσης, δεδομένου ότι τόσο το ακριβές περιεχόμενό της (στο οποίο είχαν προσήκουσα πρόσβαση οι καταγγελλόμενες κατά τα προεκτεθέντα), όσο και οι ακριβείς συνθήκες στις οποίες έλαβε χώρα (σε ανύποπτο χρόνο, και δη κατά τη διάρκεια του επιτόπιου ελέγχου σύμφωνα με τις κείμενες διατάξεις) δεν αμφισβητούνται.
34. Προς αποφυγή οποιασδήποτε παρανόησης, σημειώνεται, επίσης, ότι η ελεύθερη απόδοση του συγκεκριμένου χωρίου (που σημειώθηκε εκ παραδρομής εντός εισαγωγικών) δεν διαφέρει νοηματικά από το αντίστοιχο αυτολεξεί χωρίο της κατάθεσης του [...]. Το απόσπασμα της κατάθεσης του [...], όπως αποτυπώνεται αυτολεξεί στο ερωτηματολόγιο της Γ.Δ.Α, ήταν το ακόλουθο: «...Οι προσπάθειες

[που αναφέρονται στο ερωτηματολόγιο], οι οποίες οδήγησαν και στην σύνταξη και αποστολή του ανωτέρω άρθρου [νοείται το άρθρο στο Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα...]]. Οι «προσπάθειες», στις οποίες αναφέρεται ο [...], περιλαμβάνουν (όπως προκύπτει ευθέως από την απάντησή του στη σχετική ερώτηση) και τη συνάντηση που έλαβε χώρα στα τέλη του καλοκαιριού μεταξύ του [...] και των [...]. Στην υπό εξέταση Έκθεση του Εισηγητή κ. Μπιτούνη περιλαμβανόταν σε εισαγωγικά, και σε συγκεκριμένο μόνο κεφάλαιο της νομικής εκτίμησης (εκ παραδρομής), το ακόλουθο απόσπασμα [βλ. υποκεφάλαιο 2.1iii, σκ.162, σελ.67]: «...Απόρροια της συνεννόησης αποτέλεσε το άρθρο στο ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ, το οποίο ενημέρωνε για τις ενέργειες που αποφασίστηκαν». Εκ της αντιπαραβολής των δύο εν λόγω αποσπασμάτων, προκύπτει με σαφήνεια το ίδιο νόημα, δηλαδή ότι το άρθρο στο Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα υπήρξε το αποτέλεσμα (και) της συνάντησης που διεξήχθη μεταξύ των τριών βιβλιοπωλείων και του ΣΒΘ δια του Προέδρου του το καλοκαίρι του 2009.

35. Κατά συνέπεια, δεν τίθεται ζήτημα μη δυνατότητας αποδεικτικής αξιοποίησης της εν λόγω κατάθεσης του [...]. Κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, είναι, περαιτέρω, εμφανές ότι ο λόγος για τον οποίο οι καταγγελλόμενες εταιρίες εγείρουν την παρούσα ένσταση είναι διότι η επίμαχη κατάθεση / παροχή διευκρινίσεων κατά τη διάρκεια του επιτόπιου ελέγχου αποτυπώνει με σαφήνεια τη χρονική και λογική ακολουθία, αλλά και την αντι-ανταγωνιστική στόχευση των συνεννοήσεων που θεμελιώνουν την εκ μέρους τους παράβαση.

IV. ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΗΣ ΚΑΤΑΓΓΕΛΙΑΣ

Περιεχόμενο αρχικών καταγγελιών

36. Η εταιρία ΦΛΩΡΑΣ καταγγέλλει την ύπαρξη «συμφωνία(ς) καθορισμού τιμών λιανικής πώλησης όλων των βιβλίων μεταξύ των βιβλιοπωλείων της Θεσσαλονίκης με πρωτοβουλία και επιστασία του Συλλόγου Βιβλιοπωλών Θεσσαλονίκης [δηλ. του ΣΒΘ]».
37. Στην καταγγελία επισυνάπτεται φύλλο της κλαδικής εφημερίδας «Το Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα» [τεύχος Σεπτεμβρίου – Οκτωβρίου 2009, Αριθμός φύλλου 77, σελίδα 4]¹⁰, στο οποίο φιλοξενείται άρθρο με τις υπογραφές των Προέδρου και Γραμματέα του Συλλόγου Βιβλιοχαρτοπωλών Θεσσαλονίκης, κ.κ. [...] και [...] αντίστοιχα. Στο εν λόγω άρθρο του ΣΒΘ αναφέρονται τα ακόλουθα όσον αφορά στο θέμα των εκπτώσεων:

«Ο Σύλλογος Βιβλιοπωλών Θεσσαλονίκης μπροστά στην κρίση διεκδικεί τα αυτονόητα. Για πρώτη φορά μετά από πολλά χρόνια και κατόπιν ουσιαστικού διαλόγου οι βιβλιοπώλες της Θεσσαλονίκης κατέληξαν σε κάποια συμπεράσματα...»

¹⁰ Το «Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα» ξεκίνησε τη λειτουργία του πριν δεκατρία (13) χρόνια. Η εφημερίδα εκδίδεται από τον Σύλλογο Βιβλιοχαρτοπωλών Αθηνών -Προαστίων (ΣΒΑΠ) σε διμηνιαία βάση και διατίθεται δωρεάν

Και γι' αυτό συμφωνήσαμε μικρά και μεγάλα βιβλιοπωλεία να κάνουμε κάτι, να πάρουμε κάποια μέτρα, να αντιδράσουμε. Τώρα πλέον και τα λεγόμενα «μεγάλα βιβλιοπωλεία» κατάλαβαν ότι δεν υπάρχει πια κέρδος και συμφωνήσαμε να σταματήσουμε αυτό το «ανεγκέφαλα ανταγωνιστικό φαινόμενο της καθημερινής ΕΚΠΤΩΣΗΣ»...

Όσον αφορά το ζήτημα των εκπτώσεων, φάνηκε επιτέλους ότι αυτή η προσπάθεια που κάνουμε χρόνια μπορεί να αποδώσει. Αν εξαιρέσουμε λίγες περιπτώσεις βιβλιοπωλείων της περιφέρειας, το μέτρο είχε μεγάλη επιτυχία. Και αυτοί που δεν το έχουν καταλάβει ακόμα, τώρα αρχίζουν να το καταλαβαίνουν. Οι περισσότεροι δεν κάνουν πια εκπτώσεις, συνετίζονται...

Όσον αφορά τον χειρισμό των πελατών μας,...

Καταλαβαίνουν ότι αν συνεχίσουμε να μην έχουμε κέρδη τότε θα κλείσουμε και αυτοί θα είναι υποχρεωμένοι να τρέχουν και για τις πιο μικρές αγορές τους στα διάφορα τζάμπο και άλλα απρόσωπα πολυκαταστήματα και θα αγοράζουν προϊόντα κακής ποιότητας και πανάκριβα. Αρχίζουν να καταλαβαίνουν και εκείνοι πως αν σήμερα ζητάνε έκπτωση ουσιαστικά ζητάνε το καθαρό κέρδος μας. Και αυτό τους κάνει να νοιώθουν σεβασμό για την δουλειά μας, για το επάγγελμα μας. Ο κόσμος το αποδέχεται καταλαβαίνοντας την κατάσταση. Σπάνια αναφέρθηκε ότι πελάτης έφυγε γιατί δεν του έγινε έκπτωση. Γι' αυτό και η δική μας πρόταση προς τους συναδέλφους είναι η παρακάτω:

Μείωση των εκπτώσεων από τη σχολική χρονιά 2009-2010 με στόχο να μηδενιστούν την επόμενη χρονιά.

Εφαρμογή αυτού του μέτρου από όλους χωρίς παρεκκλίσεις.

Μην επηρεάζετε από μεμονωμένες περιπτώσεις και φήμες που ακούγονται από πελάτες ή άλλους συναδέλφους εάν δεν έχετε τεκμηριωμένες αποδείξεις.

Μη νομίζετε ότι κάποιος που δεν θα συμμορφωθεί με την παραπάνω πρόταση θα έχει περισσότερο κέρδος. Αποδεσμεύστε το βιβλίο από το παζάρι. Κάντε εάν θέλετε καλύτερη τιμή στα χαρτικά σας, κάντε ένα δωράκι αλλά προστατεύστε την τιμή του βιβλίου. Θα είναι δύσκολη η προσαρμογή, αλλά με επιμονή και υπομονή όλων μας θα έχουμε ένα καλύτερο μέλλον. Βρείτε τον τρόπο να έχετε καλή επικοινωνία με τους γείτονες συναδέλφους σας και λύστε τις παρεξηγήσεις.

Αν πουλάμε όλοι με την ίδια τιμή δεν θα υπάρχει λόγος να δημιουργούνται εντάσεις και να έχουμε μεταξύ μας προστριβές».

38. Στη συνέχεια, το άρθρο – αναφερόμενο στην εφαρμογή της ενιαίας τιμής – τονίζει την ανάγκη αναγραφής από τον εκδότη της τιμής πώλησης επί των βιβλίων, καθώς και το πρόβλημα των συνεχώς μειούμενων ποσοστών έκπτωσης που πραγματοποιούνται στα βιβλιοπωλεία από τους εκδότες και χονδρέμπορους.

39. Τέλος, αφού αναφέρει όλα τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο κλάδος τα τελευταία χρόνια (οικονομική κρίση, υπερδανεισμός, αύξηση χονδρικής τιμής αγοράς βιβλίων, μη αναγραφή τιμής βιβλίου επί αυτού), καθώς και τις προτάσεις του Συλλόγου για την αντιμετώπιση των εν λόγω προβλημάτων (διακοπή φαινομένου καθημερινής έκπτωσης, μείωση εκπτώσεων για το επόμενο σχολικό έτος με στόχο το μηδενισμό τους το μεθεπόμενο, ολική εφαρμογή των μέτρων, αίτημα προς εκδότες για αναγραφή τιμής επί του βιβλίου), το άρθρο καταλήγοντας καλεί:

«... όλους τους συναδέλφους να κρατήσουν τη λιανική τιμή των βιβλίων χωρίς αποκλίσεις είτε προς τα πάνω είτε προς τα κάτω εφαρμόζοντας τις διατάξεις του νόμου. Να λάβουν σοβαρά την παραπάνω τοποθέτηση γνωρίζοντας ότι ο σύλλογος θα συντονίσει αυτή την προσπάθεια και είναι σε θέση να διαβεβαιώσει σαν αρχή την αποδοχή της πρότασης από τα κεντρικά και μεγαλύτερα βιβλιοπωλεία της πόλης μας.

Η πολιτική μείωσης των ποσοστών από κάποιους προμηθευτές, βοήθησε πολύ για να καταλάβουν οι συνάδελφοι βιβλιοπώλες τη μεγάλη απώλεια κέρδους που είχαμε τόσα χρόνια..»

και συνεχίζει:

«Τακτικές προηγούμενων ετών, όπως ο τιμολογιακός πόλεμος ροκανίζει το καθαρό μας κέρδος. Κάτι που όλοι μας έχουμε κάνει και αποδείχτηκε ότι βγάζουμε τα μάτια μας μόνοι μας.

Πρέπει επιτέλους να αντιδράσουμε και να σταματήσουμε τις παράνομες εκπτώσεις που ζημιώνουν το μέλλον των επιχειρήσεων μας.

Τα προβλήματα είναι πολλά αλλά από κάπου πρέπει να αρχίσουμε. Εάν πετύχουμε σε αυτό μπορούμε να κάνουμε περισσότερα στο μέλλον».

40. Κατά την εκτίμηση της καταγγέλλουσας, με βάση και μόνο του ανωτέρω άρθρου, διαπιστώνεται ότι στην Θεσσαλονίκη έχει προκύψει, ύστερα από σειρά διαβουλεύσεων, συμφωνία ανάμεσα στα βιβλιοπωλεία (στην πλειοψηφία αυτών όπως αναφέρουν οι εκπρόσωποι του Συλλόγου) ώστε να διαθέτουν τα βιβλία στην ονομαστική τους τιμή, χωρίς καμία έκπτωση. Η δε συμφωνία, της οποίας ηγείται ο Σύλλογος της Θεσσαλονίκης, αφορά όλα τα βιβλία που κυκλοφορούν, είτε είναι εντός της τελευταίας διετίας. Στην καταγγελία γίνεται, επίσης, ιδιαίτερη αναφορά στο [...] της εταιρίας [...], [...]], και στην ανάμιξή του στην καταγγελλόμενη συμφωνία/εναρμονισμένη πρακτική, δεδομένης και της ισχυρής θέσης που κατέχει η εν λόγω επιχείρηση στη σχετική αγορά της Θεσσαλονίκης. Σε μεταγενέστερη επιστολή της [υπ' αριθ. 6087/06.10.2010], η καταγγέλλουσα συμπληρώνει ότι, κατά την εκτίμησή της, οι προσπάθειες του ΣΒΘ πραγματοποιούνται τουλάχιστον από το 2006, έτος κατά το οποίο η ΦΛΩΡΑΣ ξεκίνησε τη δραστηριότητά της στην πόλη της Θεσσαλονίκης.

Οι καταγγελλόμενες «διώξεις» του βιβλιοπωλείου ΦΛΩΡΑΣ

41. Περαιτέρω, η καταγγέλλουσα υποστηρίζει ότι έχει ήδη υποστεί τις «διώξεις» που περιγράφει ο Σύλλογος Βιβλιοχαρτοπωλών Θεσσαλονίκης στο συγκεκριμένο άρθρο καταγγελία, στα πλαίσια της υποσχόμενης επιτήρησης της συμφωνίας, διότι δεν συμμορφώθηκε με τις απαιτήσεις των συλλογικών οργάνων να διαθέτει τα βιβλία στο υποκατάστημά της στην Θεσσαλονίκη χωρίς καμία μείωση τιμής (έκπτωση) επί της ορισμένης από τον εκδότη τιμής του βιβλίου.
42. Στην υπ' αριθ. πρωτ. 6087/6.10.10 επιστολή της, η εταιρία ΦΛΩΡΑΣ, αναφερόμενη σε παραδείγματα άλλων πόλεων και σε παραδείγματα που αφορούν στην αγορά του ξενόγλωσσου βιβλίου, περιγράφει τον μηχανισμό που συνήθως ακολουθείται για τον «συνετισμό» των αποκλινόντων βιβλιοπωλών. Επισημαίνεται ότι η ΦΛΩΡΑΣ δεν προσκόμισε αποδεικτικά στοιχεία που να επιβεβαιώνουν την εφαρμογή του μηχανισμού αυτού από τους βιβλιοπώλες της Θεσσαλονίκης για την πώληση βιβλίων ελληνικής έκδοσης¹¹.
43. Αναφερόμενη στις «διώξεις» του συλλόγου, η εταιρία ΦΛΩΡΑΣ προσκομίζει στοιχεία σχετικά με καταγγελίες που πραγματοποίησε ο σύλλογος κατά του βιβλιοπωλείου της στον Εμπορικό Σύλλογο Θεσσαλονίκης και στη Διεύθυνση Εμπορίου της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Θεσσαλονίκης. Από τα προσκομισθέντα στοιχεία προκύπτουν τα ακόλουθα:
44. Η καταγγέλλουσα άνοιξε υποκατάστημα στη Θεσσαλονίκη το καλοκαίρι του 2006, διαφημίζοντας εκπτώσεις που διατάραζαν τις προσπάθειες του ΣΒΘ για μηδενικές εκπτώσεις στα βιβλία. Στις 4 Σεπτεμβρίου 2006, ο ΣΒΘ απέστειλε επιστολή προς τον Εμπορικό Σύλλογο Θεσσαλονίκης με την οποία ο σύλλογος καταγγέλλει το βιβλιοπωλείο ΦΛΩΡΑΣ της Θεσσαλονίκης για παράβαση του νόμου περί εκπτώσεων (ν.3377/2005). Συγκεκριμένα, ο σύλλογος καταγγέλλει ότι το βιβλιοπωλείο ΦΛΩΡΑΣ παρά το πέρας της περιόδου των εκπτώσεων είχε αναρτημένο πανό εξωτερικά του καταστήματός του, καθώς και ταμπέλες στο εσωτερικό του καταστήματος με την ένδειξη «ΕΚΠΤΩΣΕΙΣ». Επίσης, σύμφωνα με την καταγγελία του συλλόγου το βιβλιοπωλείο διενεργούσε παραπλανητική διαφήμιση για τις τιμές στις οποίες διαθέτει τα βιβλία, καθώς αυτά υπόκεινται στο νόμο περί ενιαίας τιμής, ο οποίος απαγορεύει εκπτώσεις άνω του 10% για όλα τα ελληνικά βιβλία τα οποία έχουν εκδοθεί ή ανατυπωθεί τα τελευταία δύο έτη. Περαιτέρω, ο ΣΒΘ κατέθεσε στις 5 Σεπτεμβρίου 2006 τηλεφωνική καταγγελία με το ίδιο περιεχόμενο στη Διεύθυνση Εμπορίου της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Θεσσαλονίκης.

Σε συνέχεια της τηλεφωνικής καταγγελίας του ΣΒΘ, Η Διεύθυνση Εμπορίου της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Θεσσαλονίκης προέβη, στις 6 Σεπτεμβρίου 2006, σε αιφνιδιαστικό αγορανομικό έλεγχο στο βιβλιοπωλείο ΦΛΩΡΑΣ όπου διαπιστώθηκε

---

¹¹ Στην υπ' αριθ. πρωτ. 6087/6.10.2010 επιστολή περιγράφει πρακτικές που αφορούν στο ξενόγλωσσο βιβλίο.

παράβαση¹² του άρθρου 14 παρ.1 του ν.3377/2005 και του άρθρου 31 παρ. 10 του Αγορανομικού Κώδικα. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Έκθεση Αγορανομικού Ελέγχου, στο κατάστημα της ΦΛΩΡΑΣ διαπιστώθηκε ότι στη βιτρίνα υπήρχαν αναρτημένες πινακίδες με την επιγραφή «*ΕΚΠΤΩΣΕΙΣ ΕΩΣ 20%*». Επίσης, εντός του καταστήματος διαπιστώθηκε ότι πραγματοποιούνταν εκπτώσεις στα ελληνικά και ξενόγλωσσα βιβλία διαφόρων εκδοτικών οίκων, οι οποίες διαφημιζόνταν και σε φυλλάδιο. Ο [...], ως αγορανομικά υπεύθυνος της εταιρίας ΦΛΩΡΑΣ, κλήθηκε στο Αγορανομικό Μονομελές Πλημμελειοδικείο Θεσσαλονίκης, προκειμένου να δικαστεί για τις διαπιστωθείσες παραβάσεις. Ωστόσο, στις 8 Οκτωβρίου του 2009, το Αγορανομικό Μονομελές Πλημμελειοδικείο με την υπ' αριθ. 23692 απόφασή του αθώωσε τον [...] από τις κατηγορίες.

Σε επιστολή που έστειλε ο [...] στον [...] ¹³, [...]

V. Η ΕΝΙΑΙΑ ΤΙΜΗ ΒΙΒΛΙΟΥ ΚΑΙ Ο ΝΟΜΟΣ 2557/1997

45. Η ενιαία τιμή βιβλίου, σύμφωνα με το Εθνικό Κέντρο Βιβλίου (εφεξής ΕΚΕΒΙ), αποτελεί ένα σύστημα διατίμησης και προώθησης του βιβλίου στην αγορά, το οποίο συνίσταται στον καθορισμό από τον εκδότη μίας ορισμένης λιανικής τιμής πώλησεως των βιβλίων που εκδίδει, η οποία ισχύει έναντι πάντων και επί της οποίας οι λιανοπωλητές έχουν δικαίωμα να εφαρμόζουν περιορισμένο όριο έκπτωσης¹⁴.
46. Το σύστημα της ενιαίας τιμής βιβλίου, όπως καθιερώνεται στον ν. 2557/1997, συνεπάγεται ότι κάθε τίτλος βιβλίου που εκδίδεται, επανεκδίδεται ή ανατυπώνεται, πωλείται προς το κοινό σε τιμή που κυμαίνεται εντός συγκεκριμένου, ίδιου για όλα τα σημεία λιανικής πώλησης, εύρους λιανικής τιμής πώλησης. Συγκεκριμένα, την ενιαία τιμή την καθορίζει ο εκδότης για κάθε βιβλίο που εκδίδει, ενώ οι βιβλιοπώλες και κάθε τρίτος που πωλεί λιανικώς βιβλία μπορούν να κάνουν εκπτώσεις μόνον έως 10% επί της ενιαίας τιμής. Επίσης, δεν μπορούν να προβαίνουν σε «πρόσθετες παροχές», όπως για παράδειγμα προσφορά δώρων μαζί με τα βιβλία.
47. Στο νόμο υπάγονται όλα τα βιβλία που κυκλοφορούν στην Ελλάδα, εκτός των ξενόγλωσσων βιβλίων ξένου εκδότη, για δύο χρόνια από την έκδοση, επανέκδοση ή την ανατύπωσή τους. Μετά την παρέλευση της διετίας από την έκδοση, επανέκδοση ή ανατύπωση, τα βιβλία μπορούν να διατίθενται σε τιμή που ορίζει πλέον το εκάστοτε

¹² Βάσει της Έκθεσης Αγορανομικού Ελέγχου (προσκομισθείσα με την Καταγγελία).

¹³ Την οποία προσκόμισε [...] με την υπ' αριθ. πρωτ. 6527/19.10.2011 επιστολή του.

¹⁴ Το σύστημα της ενιαίας τιμής βιβλίου εισήχθη για πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1997, με τον ν. 2557/1997, κατά το πρότυπο προϋπάρχουσας γαλλικής νομοθεσίας (νόμος Lang). Εκτός από τη Γαλλία, σύστημα ενιαίας τιμής βιβλίου εφαρμόζεται και σε άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης όπως η Γερμανία (από το 1888), η Δανία (από το 1837), η Ισπανία, η Νορβηγία, η Ολλανδία και η Πορτογαλία [βλ. άρθρο «Βιβλιοπόλεμος για τις τιμές. Στα δικαστήρια οι μεγάλες αλυσίδες για την πίτα των σχολικών βιβλίων», Εφημερίδα «Τα Νέα», 21.9.2010, ΡΕΠΟΡΤΑΖ: Μανώλης Πιμπλής], προβλεπόμενο είτε δια νόμου είτε δια συλλογικών συμβάσεων μεταξύ εκδοτών και βιβλιοπωλών.

κατάστημα λιανικής πώλησης βιβλίου. Τα βιβλία που υπάγονται στην ενιαία τιμή, σύμφωνα με εκτιμήσεις βιβλιοπωλών, κυμαίνονται μεταξύ 15% - 25% των συνολικά διακινούμενων τίτλων, ενώ καλύπτουν περίπου το 30% των συνολικών πωλήσεων βιβλίων των βιβλιοπωλείων.

48. Σημειωτέον ότι στην υπ' αριθ. 455/V/2009 Απόφασή της επί της αυτεπάγγελτης έρευνας σχετικά με συμβάσεις αποκλειστικών διανομών που έχουν συνάψει οι εταιρίες «ΑΠΟΛΛΩΝ» ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΙΝΗΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ και ΕΥΣΤΑΘΙΑΔΗΣ GROUP ΑΕ με εκδοτικές επιχειρήσεις, η Ε.Α. αναφέρθηκε στην «...ανάγκη τροποποίησης του ν. 2557/97, ώστε να αρθεί η στρέβλωση του ανταγωνισμού που προκαλείται στη σχετική αγορά κατά τρόπο ώστε η τιμή του βιβλίου να τίθεται σύμφωνα με τους κανόνες της αγοράς από το θέτοντα σε κυκλοφορία τον τίτλο (εισαγωγή ή χονδρέμπορο)» και την «ανάγκη μεταβολής του ισχύοντος νομικού καθεστώτος (ν. 2557/1997), ώστε αυτό να καταστεί συμβατό με τις κοινοτικές και εθνικές διατάξεις περί προστασίας του ανταγωνισμού». Ειδικότερα, η Ε.Α. έκρινε ότι ο ορισμός από τον εκδότη της λιανικής τιμής πώλησης των βιβλίων¹⁵ καθώς και των πρόσθετων παροχών «στην πράξη επιφέρει στρέβλωση του ανταγωνισμού στη σχετική αγορά, διότι επιτρέπει τον καθορισμό της τιμής λιανικής πώλησής από τον εκδότη των εν Ελλάδι εκδιδόμενων ξενόγλωσσων εκπαιδευτικών βιβλίων, περιορίζοντας ή αποκλείοντας τον ανταγωνισμό εντός της ελληνικής αγοράς. Με τον τρόπο αυτό η διάταξη είναι αντίθετη με αυτή των άρθρων 81 και 86 παρ. 1 ΣυνθΕΚ. [νυν άρθρα 101 και 106 της ΣΛΕΕ]».

VI. ΕΡΕΥΝΑ ΤΗΣ ΓΕΝΙΚΗΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

VI.1 Επιτόπιος έλεγχος της ΓΔΑ στην έδρα του ΣΒΘ

49. Στις 23.3.2010 πραγματοποιήθηκε από υπαλλήλους της Γ.Δ.Α. αιφνιδιαστικός επιτόπιος έλεγχος στην έδρα του ΣΒΘ κατόπιν της υπ' αριθ. οικ.1612/18.3.2010 εντολής ελέγχου του Προέδρου της Ε.Α.

Παροχή επεξηγήσεων κατά τη διενέργεια του επιτόπιου ελέγχου

50. Κατά τη διάρκεια του επιτόπιου ελέγχου, [...], απάντησε σε σχετικό με την έρευνα ερωτηματολόγιο και προσκόμισε έγγραφα σχετικά με το σκοπό του ελέγχου και το αντικείμενο του ερωτηματολογίου. Παρών κατά την συμπλήρωση του ερωτηματολογίου ήταν και [...].
51. Μεταξύ άλλων, οι εντεταλμένοι υπάλληλοι της ΓΔΑ επέδειξαν στον [...] ΚΑΙ το άρθρο που φιλοξενήθηκε στο περιοδικό «Το Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα» (βλ. ενότητα IV ανωτέρω). Ο κ. [...] δήλωσε πως το συγκεκριμένο άρθρο είχε πράγματι δοθεί στο

¹⁵ Εκδότη/ χονδρέμπορα που «εκδίδει βιβλία στην Ελλάδα ή εισάγει βιβλία που τυπώνονται στο εξωτερικό στην ελληνική γλώσσα».

«Το Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα» από το ΣΒΘ και ότι το δημοσιευμένο κείμενο συμφωνεί με το άρθρο που ο σύλλογος είχε δώσει στην κλαδική εφημερίδα.

52. Στην συνέχεια, ζητήθηκε από τον κ. [...] να διευκρινίσει ποιες ήταν οι «προσπάθειες» τις οποίες επικαλείται το άρθρο ότι κατέβαλε ο σύλλογος αναφορικά με τις εκπτώσεις που χορηγούν οι βιβλιοπώλες της Θεσσαλονίκης. Ο κ. [...] δήλωσε πως οι εν λόγω προσπάθειες συνίσταντο στην ενημέρωση των βιβλιοπωλών μελών του συλλόγου και μη, μέσω τηλεομοιοτυπίας, τηλεφώνου αλλά και εντύπων για:

α) την ανάγκη τήρησης της νομοθεσίας,

β) την πρόθεση των μεγάλων βιβλιοπωλείων της πόλης να μην προβούν σε μεγάλες εκπτώσεις, διότι ούτε αυτά είναι σε θέση να τις αντέξουν,

γ) την ανάγκη να υπάρξει προσπάθεια από τα βιβλιοπωλεία αλλαγής της κουλτούρας του καταναλωτή σχετικά με τις εκπτώσεις στα βιβλία,

δ) την ανάγκη να υπάρξει προσπάθεια από τα βιβλιοπωλεία για αλλαγή της στάσης των χονδρεμπόρων – εκδοτών και

ε) τη σημασία της ύπαρξης μιας ενιαίας τιμής βιβλίου, δηλαδή της τιμής που ορίζεται από τον εκδότη χωρίς καμία έκπτωση.

53. Όσον αφορά συγκεκριμένα στην προσπάθεια αλλαγής κουλτούρας του καταναλωτή ο κ. [...] διευκρίνισε ότι αυτή πραγματοποιούνταν μέσω εντύπων που διένειμαν στους πελάτες αλλά και συζητήσεων που πραγματοποιούσαν με αυτούς προκειμένου να τους εξηγήσουν τον τρόπο με τον οποίο καθοριζόταν η τιμή του βιβλίου βάσει νομοθεσίας, ώστε να καταλάβουν ότι δεν υπήρχε περιθώριο από τα βιβλιοπωλεία για έκπτωση¹⁶.

54. Περαιτέρω, σχετικά με την προσπάθεια αλλαγής στην στάση των εκδοτών, ο κ. [...] διευκρίνισε ότι αυτή πραγματοποιούνταν μέσω συζητήσεων των βιβλιοπωλών με τους εκδότες - χονδρέμπορους και πως δεν είχε γίνει κάποια επίσημη κίνηση από το σύλλογο μέσω, παραδείγματός χάριν, αποστολής κάποιας επιστολής. Η στάση των εκδοτών – χονδρεμπόρων που προβλημάτιζε τον ΣΒΘ, κατά τα λεγόμενα του κ. [...], ήταν η περιορισμένη έκπτωση που αυτοί παρείχαν στους βιβλιοπώλες με αποτέλεσμα να συμπιέζεται το περιθώριο κέρδους των βιβλιοπωλών, σε βαθμό που να απειλείται η βιωσιμότητα των βιβλιοπωλείων¹⁷.

---

¹⁶ Στο «Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα» αναφέρεται σχετικώς: «Όσον αφορά τον χειρισμό των πελατών μας, αποδείχτηκε στην πράξη ότι αν ο καθένας μας προσπαθήσει με επιμονή και υπομονή να εξηγήσει στον κάθε πελάτη πως διαμορφώνεται η κατάσταση, οι πελάτες θα μουν στην καρδιά του προβλήματος.»

¹⁷ Αναφορικά με το παραπάνω ζήτημα στο εν λόγω άρθρο αναφέρονται τα ακόλουθα: «Η δεύτερη κίνηση είναι να αντιμετωπίσουμε τους εκδότες που δεν σέβονται το βιβλιοπώλη ο οποίος πουλάει έστω και ένα βιβλίο τους, παρά νοιάζονται μόνο για τις μεγάλες πωλήσεις και τις αρπαχτές... Ένα άλλο πρόβλημα είναι το πολύ χαμηλό ποσοστό έκπτωσης που παίρνουμε από τους εκδότες-προμηθευτές και κυρίως αυτούς του ξενόγλωσσου, αλλά και κάποιους μεγαλοεκδότες που σε κάποιες αλυσίδες κάνουν μεγαλύτερες εκπτώσεις. Ενώ σε όλους εμάς κάθε φορά κάνουν όλο και πιο μικρές εκπτώσεις και με τον τρόπο τους μας βάζουν όλους στη

55. Ζητήθηκε, ακόμη, από τον κ. [...] να διευκρινίσει για πόσα χρόνια και από πότε ο ΣΒΘ κατέβαλε τις ανωτέρω αναφερόμενες ενέργειες. Ο κ. [...] απάντησε ότι παρόμοιες προσπάθειες πραγματοποιούνταν πολλά χρόνια τώρα, τουλάχιστον από το 1985 και από προηγούμενα Διοικητικά Συμβούλια του Συλλόγου. Οι προσπάθειες του συγκεκριμένου Διοικητικού Συμβουλίου, σχετικά με τα όσα λέγονται στο άρθρο ξεκίνησαν περίπου το Πάσχα του 2009. Τότε έγινε μια συζήτηση μεταξύ των κκ [...]¹⁸ για το ενδεχόμενο πραγματοποίησης κοινών ενεργειών. Μία δεύτερη, πιο ουσιαστική συζήτηση, πραγματοποιήθηκε μεταξύ [...] στο τέλος του καλοκαιριού. Σύμφωνα με τον κ. [...], οι [...] είναι οι «leader στην αγορά της Θεσσαλονίκης». Στις ανωτέρω αναφερόμενες προσπάθειες (βλ. παρ.62 της παρούσης) καταστάλαξαν στις αρχές φθινοπώρου. Απόρροια των προσπαθειών αυτών αποτέλεσε και το άρθρο στο «Το Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα», το οποίο ενημέρωνε για τις ενέργειες που αποφασίστηκαν.
56. Ο κ. [...] επεσήμανε, επίσης, ότι οι προσπάθειες έγιναν από μέλη του συλλόγου, αλλά δεν πραγματοποιήθηκε συνέλευση του συνόλου των μελών ούτε και συγκροτήθηκε επίσημο Διοικητικό Συμβούλιο, διότι η συγκρότηση του δεν ήταν εφικτή. Ο κ. [...] εξήγησε πως από τα εκατό περίπου μέλη του συλλόγου πολύ μικρό ποσοστό συμμετέχει στις γενικές συνελεύσεις¹⁹, ²⁰.
57. Σημειωτέον ότι, σύμφωνα με το άρθρο 15 του καταστατικού του συλλόγου, «3. Το Διοικητικό Συμβούλιο, συνέρχεται στην έδρα του Συλλόγου ύστερα "από πρόσκληση" του Προέδρου ... κοινοποιούμενη δύο (2) ημέρες, τουλάχιστον, προ της συνεδριάσεως. Στην πρόσκληση— αναγράφονται και τα θέματα που θα επιληφθεί το Διοικητικό

«γωνία», αφού είναι αδύνατο να αντιπαλέψουμε τις 3-4 μεγάλες αλυσίδες του κλάδου και τα πολυκαταστήματα».

¹⁸ Σύμφωνα με την αρχική κατάθεση του κ. [...] στη συνάντηση έλαβε μέρος και το μέλος Ψαρά. Σε διευκρινιστική ερώτηση της Γ.Δ.Α. για το εάν στη συνάντηση έλαβε μέρος η [...], ο κ. [...] δήλωσε (στην υπ' αριθ. 1516/11.03.2011 επιστολή του) ότι στη συνάντηση δεν είχε λάβει μέρος κανένα από τα δύο μέλη. Στην κατάθεσή του αναφέρθηκε εκ παραδρομής στο μέλος [...], μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου, η οποία όμως δεν έλαβε μέρος στη συνάντηση.

¹⁹ Ο κ. [...] προσκόμισε λίστα με τα μέλη που συμμετείχαν στην Γενική Συνέλευση που πραγματοποιήθηκε στις 23.2.2005 τα οποία ανέρχονταν μόλις στα δεκαεννέα (σχετ. 5, στον πίνακα παρεληφθέντων εγγράφων του ελέγχου). Επίσης προσκόμισε επιστολή με ημερομηνία 20.6.2009 που απευθύνεται στα μέλη του συλλόγου και η οποία αναφέρεται στην μη επαρκή, για την συγκρότηση Γενικής Συνέλευσης, προσέλευση των μελών του ΣΒΘ. Την αδράνεια του συλλόγου επιβεβαίωσαν και οι κκ. [...] και [...] (βλ. Ενότητα 0).

²⁰ Ο κ. [...], στην υπ' αριθ. πρωτ. 1516/11.03.2011 επιστολή του, αναφέρει ότι «Σε κάθε περίπτωση θα ήθελα να διευκρινίσω, ότι ο συγκεκριμένος σύλλογος, του οποίου είμαι πρόεδρος, ουσιαστικά δεν λειτουργεί τα τελευταία χρόνια, με αποτέλεσμα να καλούμε εγώ να απαντήσω και να δίνω διευκρινίσεις χωρίς την παραμικρή συνδρομή από κανέναν. Τα στοιχεία τα οποία σας παρέθεσα και σας παραθέτω τα βρίσκω εξαιρετικά δύσκολα, αφιερώνοντας πολύτιμο χρόνο από την ίδια μου τη δουλειά καλύπτοντας με ίδια χρήματα (που δεν πρόκειται να τα πάρω πίσω) και μάλιστα σε οικονομικές συνθήκες εξαιρετικά δυσμενείς. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε ότι κάποιοι βιβλιοπώλες κλείνουν ή θα κλείσουν τις επιχειρήσεις τους όχι μόνο λόγω της κρίσης αλλά και λόγω του εξαιρετικά χαμηλού μικτού κέρδους των τελευταίων χρόνων.».

Συμβούλιο. 4. Το Διοικητικό Συμβούλιο συνέρχεται τακτικά κάθε μήνα, έκτακτα δε όταν παραστεί ανάγκη, βρίσκεται δε σε απαρτία όταν είναι παρόντα τα τέσσερα (4) τουλάχιστο, μέλη, ...». Στην πρώτη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε το Πάσχα του 2009, τα τέσσερα παραβρισκόμενα μέλη του ΣΒΘ ήταν και μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου με αποτέλεσμα να είναι δυνατή, σύμφωνα με την προαναφερόμενη καταστατική πρόβλεψη, η σύγκλιση Διοικητικού Συμβουλίου. (βλ. Πρακτικό Συνεδρίασης της 2^{ης} Απριλίου 2008 όσον αφορά στα μέλη του Δ.Σ.).

58. Εκτίμηση του κ. [...] είναι πως οι ενέργειες, οι οποίες αποφασίστηκαν στις προαναφερόμενες συναντήσεις και καταστάλαξαν το Φθινόπωρο του 2009, ακολουθήθηκαν από περίπου το 60% των βιβλιοπωλών της Θεσσαλονίκης. Μεγαλύτερη εκτιμά ήταν η συμμόρφωση των βιβλιοπωλών του κέντρου της Θεσσαλονίκης (περίπου 80%) και μικρότερη των βιβλιοπωλών της περιφέρειας (περίπου 50%). Κατά την ημερομηνία διενέργειας του ελέγχου (Μάρτιος 2010) οι ενέργειες συνεχίζονταν ακόμα και επιθυμία του κ. [...] ήταν να διατηρηθεί αυτή η εναρμόνιση της εκπτωτικής πολιτικής μεταξύ των βιβλιοπωλών.
59. Τέλος ο κ. [...] ρωτήθηκε για τους λόγους για τους οποίους πραγματοποιήθηκαν οι συγκεκριμένες ενέργειες εκ μέρους του συλλόγου. Ο κ. [...] εξήγησε ότι, βάσει του υφιστάμενου νομοθετικού πλαισίου, ο βιβλιοπώλης δεν ορίζει ούτε τη χονδρική αλλά ούτε και τη λιανική τιμή του βιβλίου. Η μεν λιανική τιμή ορίζεται με βάση τον νόμο 2557/1997, ενώ η χονδρική τιμή ορίζεται από τους εκδότες - χονδρεμπόρους. Ενώ το εύρος της λιανικής τιμής του βιβλίου ορίζεται από τον νόμο 2557/1997²¹, η κατώτερη έκπτωση στην τιμή του βιβλίου που πρέπει να κάνει ο εκδότης - χονδρέμπορος στον βιβλιοπώλη δεν ορίζεται. Το περιθώριο κέρδους του βιβλιοπώλη έτσι βασίζεται στην έκπτωση που του κάνει ο χονδρέμπορος. Όσο μικρότερη η διαπραγματευτική δύναμη του βιβλιοπώλη, τόσο μικρότερη η έκπτωση που του γίνεται. Η έλλειψη προστασίας ήταν αυτή που οδήγησε στη συνεννόηση μεταξύ των βιβλιοπωλών. Οι ενέργειες αποφασίστηκαν για λόγους επιβίωσης, τόσο των μικρών, όσο και των μεγάλων βιβλιοπωλείων. Ο κ. [...] επεσήμανε ακόμη ότι τον τελευταίο καιρό παρατηρείται τάση μείωσης των παροχών που οι εκδότες - χονδρέμποροι διαθέτουν στα βιβλιοπωλεία.

Συλλογή πληροφοριών, στοιχείων και εγγράφων

60. Κατά τη διάρκεια του ελέγχου, ζητήθηκαν και προσκομίσθηκαν τα πρακτικά του συλλόγου για τα έτη 2005 έως και την ημέρα διεξαγωγής του ελέγχου (Μάρτιος 2010). Από τα πρακτικά προκύπτει ότι ζητήματα που απασχόλησαν το σύλλογο είναι η τήρηση και τροποποίηση του νόμου για την ενιαία τιμή βιβλίου, οι εκπτώσεις στα ξενόγλωσσα βιβλία, καθώς η διάθεση βιβλίων από τα φροντιστήρια.

---

²¹ Βλ. Ενότητα 0.

61. Κατά τον έλεγχο προσκομίσθηκε, επίσης, σειρά εγγράφων του ΣΒΘ, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνεται επιστολή του ΣΒΘ προς τα βιβλιοπωλεία με ημερομηνία 24 Ιουνίου 2008. Στην εν λόγω επιστολή αναφέρονται, μεταξύ άλλων, και τα ακόλουθα:

«Αγαπητοί συνάδελφοι, ...

... Ο καθένας μας προσπαθεί να επιβιώσει με το να παζαρεύει με τον πελάτη την τιμή, ανταγωνιζόμενος με τον Α τον Β ή την αλυσίδα που πιθανόν κάνει μεγαλύτερη έκπτωση. Αυτό είναι το πιο λάθος όπλο για την ανταγωνιστικότητα. Μακροοικονομικά καταστρέφει τους πάντες. Ακόμα και τα μεγάλα βιβλιοπωλεία και οι αλυσίδες έχουν μεγάλες απώλειες από αυτόν τον πόλεμο. Το βιβλίο παντού είναι το ίδιο. Γιατί να έχει διαφορετική τιμή? Στο χέρι μας είναι. ...».

Σύμφωνα με [...], η συγκεκριμένη επιστολή αποστέλλοταν στα βιβλιοπωλεία της Θεσσαλονίκης μαζί με το ακόλουθο συνοδευτικό κείμενο:

« ***Την τιμή του βιβλίου***

πρέπει όλοι να την σεβαστούμε

γιατί από αυτήν ζούμε

Να ενωθούμε και να ζητήσουμε τροποποίηση του νομοσχεδίου για μηδενική έκπτωση στα βιβλία. Με την κάλυψη του νόμου και με την κρατική ενημέρωση μέσω ΜΜΕ για την ενιαία τιμή μπορούμε να ξεμάθουμε τον πελάτη να μας ζητάει καλύτερη τιμή και να τιμωρούμε αυτούς που υποβαθμίζουν το επάγγελμα τους με αυτές τις τακτικές. Είναι το σημαντικότερο θέμα για το οποίο πρέπει να ενώσουμε τις φωνές μας.

Καλούμε όλους τους συλλόγους ή μεμονωμένους βιβλιοπώλες να βοηθήσουν να συγκεντρώσουμε υπογραφές από όλα τα βιβλιοπωλεία της χώρας γιατί μόνο έτσι θα δείξουμε ότι υπάρχουμε και εμείς. Αν το καταφέρουμε αυτό μετά μπορούμε να ασχοληθούμε και με τα υπόλοιπα προβλήματα του κλάδου μας....».

62. Σχετικά με τους λόγους για τους οποίους ο ΣΒΘ απέστειλε την συγκεκριμένη επιστολή ο κ. [...] αναφέρει: «Διευκρινίζουμε ότι αποστείλαμε την επιστολή χωρίς σε καμία περίπτωση να έχει δεσμευτικό χαρακτήρα. Η επιστολή είχε ενημερωτικό χαρακτήρα και αποτελεί παράθεση απόψεων και όχι, επαναλαμβάνω, δέσμευση σχετικά με τις πρακτικές που ο καθένας ακολουθεί. Η απαντητική φόρμα είχε το σκεπτικό του ότι το διάβασε κάποιος και έχει την ίδια άποψη για το θέμα, καθότι ο σύλλογος δεν διαθέτει χρήματα για να στείλει προσωπικά επιστολές και έτσι η διανομή έγινε μέσω των χονδρεμπόρων, στους πελάτες τους της Θεσσαλονίκης, μαζί με τις παραγγελίες τους. Γι' αυτό απάντησαν και μη μέλη του συλλόγου».

63. Στα συλλεγέντα στοιχεία περιλαμβάνεται, επίσης, και ενημερωτική επιστολή που έστειλε ο ΣΒΘ το φθινόπωρο του 2009²² – περίοδο, δηλαδή, όπου είχαν αποφασιστεί οι προαναφερθείσες ενέργειες του ΣΒΘ, όπως περιγράφεται ανωτέρω – προς τα βιβλιοπωλεία της Θεσσαλονίκης (μέλη και μη μέλη του ΣΒΘ), στην οποία αναφέρονται τα εξής:

«Αγαπητοί συνάδερφοι

Ο σύλλογος μας, εύχεται σε όλους, καλή σχολική χρονιά και προπαντός καλές δουλειές, κάτι που είναι άμεση ανάγκη όλων μας.

Τακτικές προηγούμενων ετών και τιμολογιακός πόλεμος ροκανίζει το καθαρό μας κέρδος. Κάτι που όλοι μας έχουμε κάνει και εν τω χρόνω αποδείχτηκε ότι βγάζουμε τα μάτια μας, μόνοι μας.

Πρέπει επιτέλους να αντιδράσουμε και να σταματήσουμε τις παράνομες εκπτώσεις που ζημιώνουν το μέλλον των επιχειρήσεων μας. Οι πολύ χαμηλές προμήθειες που παίρνουμε από τους εκδότες - προμηθευτές δεν επιτρέπουν να συνεχίσουμε να ακολουθούμε τον κακό ανταγωνισμό που επιβάλλει σε όλους μας να προβαίνουμε σε δυσανάλογες παροχές προς τον πελάτη.

Καλούμε όλους τους συναδέλφους να κρατήσουν την λιανική τιμή των βιβλίων χωρίς αποκλίσεις είτε προς τα πάνω είτε προς τα κάτω εφαρμόζοντας τις διατάξεις του νόμου. Να λάβουν σοβαρά την παραπάνω τοποθέτηση γνωρίζοντας ότι ο σύλλογος θα συντονίσει αυτή την προσπάθεια και είναι σε θέση να διαβεβαιώσει σαν αρχή, την αποδοχή της πρότασης από τα κεντρικά και μεγαλύτερα βιβλιοπωλεία της πόλης μας. Επίσης θα σας στείλουμε και μια αφίσα ή σελιδοδείκτη που θα σας βοηθήσει επικοινωνιακά με τους πελάτες σας τονίζοντας το γεγονός της σταθερής ενιαίας τιμής βιβλίου που καθορίζεται από τους εκδότες.

Θα σας σταλεί και ένα έντυπο αποδοχής της πρότασης που θα μας στείλετε με Fax.»

64. Σημειωτέον ότι πάνω στους σελιδοδείκτες αναγραφόταν: «Ενιαία τιμή βιβλίου όπως καθιερώνεται στον νόμο 2557/97, σημαίνει ότι κάθε τίτλος βιβλίου που εκδίδεται, επανεκδίδεται ή ανατυπώνεται, πωλείται προς το κοινό στην ίδια τιμή λιανικής πώλησης από όλα τα σημεία λιανικής πώλησης. Την ενιαία τιμή την καθορίζει ο εκδότης για κάθε βιβλίο που εκδίδει.».

65. Κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, όπως αναφέρεται και κατωτέρω στην ενότητα VIII.2.3, από τη ρητή γραμματική διατύπωση, αλλά και από τη συνδυαστική

---

²² Στη συγκεκριμένη επιστολή δεν αναγράφεται ημερομηνία. Σύμφωνα με τον κ. [...] η επιστολή συντάχθηκε τον Οκτώβριο του 2009. Εντούτοις, τα έντυπα αποδοχής της εκ μέρους των βιβλιοπωλών, τα οποία βρέθηκαν κατά τη διάρκεια του ελέγχου στάλθηκαν στις αρχές του Σεπτεμβρίου. Συγκεκριμένα από τις πληροφορίες της τηλεομοιοτυπίας πάνω στα έντυπα αποδοχής φαίνεται ότι τα υπογεγραμμένα έντυπα διαβιβάστηκαν με τηλεομοιοτυπία στις 7/9/2009 και στις 8/9/2009.

ερμηνεία των ανωτέρω εγγράφων, προκύπτει με σαφήνεια ότι αντικείμενο των ενεργειών του ΣΒΘ και των συμμετεχουσών επιχειρήσεων ήταν ο καθορισμός ορισμένης και σταθερής λιανικής τιμής πώλησης των βιβλίων από όλα τα βιβλιοπωλεία, χωρίς αποκλίσεις προς τα κάτω ή προς τα πάνω (υπό τη μορφή εκπτώσεων, ακόμη και εντός των προβλεπόμενων ορίων του νόμου). Άλλωστε, όπως προκύπτει από πληθώρα αναφορών στα ίδια έγγραφα, αυτός ακριβώς ήταν και ο τρόπος με τον οποίο ο ΣΒΘ ερμήνευε τις διατάξεις του νόμου περί ενιαίας τιμής βιβλίου (καθώς και ο τρόπος με τον οποίο επεδίωκε την εφαρμογή τους από τα μέλη του): δηλαδή, ως καθορισμό ενιαίας λιανικής τιμής, χωρίς αποκλίσεις, η οποία έπρεπε να τηρείται από όλα τα βιβλιοπωλεία. Τούτο συνάγεται ευθέως και από το γεγονός ότι ο ΣΒΘ επεδίωκε, παράλληλα, ως μέσο παρακολούθησης και τήρησης της καθορισμένης αυτής λιανικής τιμής, την αναγραφή από τον εκδότη της τιμής πώλησης επί των βιβλίων, προκειμένου ακριβώς να αποθαρρύνονται τυχόν αποκλίσεις (εκπτώσεις) από αυτήν²³. Στο ίδιο συμπέρασμα κατατείνει, τέλος, και το γεγονός ότι τα σχετικά έγγραφα (συμπεριλαμβανομένων και των σελιδοδεικτών) δεν κάνουν ουδεμία αναφορά στη δυνατότητα έκπτωσης έως και 10% στα βιβλία που εμπίπτουν στο νόμο δεν αναγράφεται πάνω στους σελιδοδείκτες. Ούτε, άλλωστε, και στο γεγονός ότι ο εν λόγω νόμος αφορά, ούτως ή άλλως, μόνον στα βιβλία που έχουν εκδοθεί, επανεκδοθεί ή ανατυπωθεί τα δύο τελευταία έτη.

66. Στο έντυπο αποδοχής της πρότασης που κοινολογήθηκε με την επιστολή του Φθινοπώρου 2009 αναγράφονταν τα ακόλουθα: *«Έλαβα γνώσιν και χαιρετώ την πρόταση του Συλλόγου Βιβλιοχαρτοπωλών Θεσσαλονίκης. Με το παρόν δηλώνω ότι θα ακολουθήσω την ενιαία τιμολογιακή πολιτική των βιβλίων, που καθορίζεται από τους εκδότες και προστατεύεται από τον νόμο».*

67. Κατά τον έλεγχο στα γραφεία του ΣΒΘ βρέθηκαν δέκα (10) από τα ανωτέρω έντυπα αποδοχής, με σφραγίδα και υπογραφή των βιβλιοπωλείων [...]²⁴.

---

²³ Χαρακτηριστικές, προς τούτο, είναι και οι αναφορές στο ίδιο άρθρο του Βιβλιοχαρτοπωλικού Βήματος: *«ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΕΝΙΑΙΑΣ ΤΙΜΗΣ - Ελπίζουμε ότι το 2010 όλες οι νέες εκδόσεις να έχουν τυπωμένη την τιμή πώλησης. Εφόσον οι τιμές ορίζονται από τους εκδότες ας τις τυπώνουν για να μας βοηθάνε στην τήρηση της ενιαίας τιμής και να αφήσουν την οποιαδήποτε δικαιολογία με τις δήθεν ανατυπώσεις ή αυξήσεις τιμών. Πάρτε παράδειγμα τους ταξιδιωτικούς οδηγούς και τους χάρτες που έχουν τυπωμένες τις τιμές. Κανένας μα κανένας πελάτης δεν μας ζήτησε έκπτωση βλέποντας την τιμή τυπωμένη.*

Όσον αφορά την παραπάνω τοποθέτηση, πιστεύουμε ότι η πλειοψηφία των εκδοτών εφόσον θέλει τη συνεργασία μας θα κατανοήσει το πρόβλημά μας και θα κάνει πράξη το αίτημα μας για τυπωμένη την τιμή πάνω στο βιβλίο...»

²⁴ Με την υπ' αριθ. πρωτ.6616/22.10.2010 επιστολή του ο ΣΒΘ προσκόμισε εκ νέου τα έντυπα αποδοχής των [...] χωρίς όμως να προσδιορίσει σε ποια από τις δύο επιστολές αφορούσαν. Σε διευκρινιστική ερώτηση της Γ.Δ.Α. ο ΣΒΘ απάντησε (υπ' αριθ. πρωτ. 1516/11.03.2011) ότι τα συγκεκριμένα έντυπα αφορούσαν την επιστολή που εστάλη το Ιούνιο του 2008 (*«Αφορούν την επιστολή με τίτλο «Την τιμή του βιβλίου πρέπει να την ...»*»). Ωστόσο από τις πληροφορίες της τηλεομοιοτυπίας πάνω σε κάποια από τα έντυπα αποδοχής προκύπτει ότι αυτά εστάλησαν στο σύλλογο το Σεπτέμβριο του 2009, ενάμιση χρόνο μετά την αποστολή της επιστολής και την ίδια περίοδο που ο σύλλογος απέστειλε την δεύτερη επιστολή. Πρέπει να σημειωθεί ότι σε ερώτηση της Γ.Δ.Α. προς τα δέκα ανωτέρω αναφερόμενα βιβλιοπωλεία σχετικά με τον λόγο για τον

68. Σχετικά με τους λόγους για τους οποίους ο ΣΒΘ απέστειλε τη σχετική επιστολή, ο κ. [...] αναφέρει ότι *«η επιστολή απηχούσε απόψεις και σε καμία περίπτωση δε δέσμευε και δεν μπορούσε να δεσμεύσει τη πρακτική και την πολιτική των συναδέλφων μας»*.

VI.2. Καταθέσεις βιβλιοπωλών της Θεσσαλονίκης

69. Για την πληρέστερη διερεύνηση της υπόθεσης, κλητεύθηκαν για κατάθεση στα γραφεία της Ε.Α. οι βιβλιοπώλες Θεσσαλονίκης, κ.κ. [...] ²⁵. Όπως προαναφέρθηκε, οι συγκεκριμένοι βιβλιοπώλες παρευρέθηκαν, σύμφωνα με τον κ. [...], στην συνάντηση που πραγματοποιήθηκε το καλοκαίρι του 2009 και αφορούσε στις παρεχόμενες εκπτώσεις από τα βιβλιοπωλεία. Οι εν λόγω βιβλιοπώλες χαρακτηρίστηκαν δε από τον κ. [...] ως οι *«leader στην αγορά της Θεσσαλονίκης»*. Περαιτέρω, κατά τη διάρκεια του ελέγχου βρέθηκαν έντυπα αποδοχής της επιστολής που έστειλε ο ΣΒΘ το φθινόπωρο του 2009 υπογεγραμμένα από εκπροσώπους των επιχειρήσεων των κ.κ. [...] και [...] ²⁶.
70. Από τις καταθέσεις των μαρτύρων προέκυψαν, μεταξύ άλλων, τα ακόλουθα (ανά θεματική ενότητα):

Βαθμός δραστηριοποίησης του ΣΒΘ

71. Όσον αφορά στη δραστηριότητα του Συλλόγου, οι ερωτηθέντες βιβλιοπώλες επιβεβαιώνουν τους ισχυρισμούς του κ. [...], περί περιορισμένης δραστηριοποίησης του ΣΒΘ. Σύμφωνα με τον κ. [...] τα τελευταία χρόνια ο σύλλογος είναι *«σχεδόν διαλυμένος δεν έχει καμιά δραστηριότητα, άρα και η συμμετοχή [της εταιρίας] είναι τυπική με την έννοια ότι είμαστε απλώς εγγεγραμμένοι σε αυτόν»*. Κατά τον κ. [...] ο σύλλογος είναι *«σε πλήρη αδράνεια, όπως μπορεί να διαπιστώσει κανείς από τα πρακτικά του»*, τα βιβλία του συλλόγου και τις εγγραφές που γίνονται για οποιαδήποτε πρωτοβουλία ή δραστηριότητα ²⁷. Ο κ. [...] ανέφερε ότι, παρότι διετέλεσε Αντιπρόεδρος του Συλλόγου για τα έτη 2008 και 2009, δεν συμμετείχε σε καμία

οποίο υπογράψανε το έντυπο αποδοχής της δεύτερης επιστολής (φθινοπώρου 2009), κανένα από τα βιβλιοπωλεία δεν αρνήθηκε ότι υπέγραψε την φόρμα της συγκεκριμένης επιστολής ούτε δήλωσε ότι το έντυπο αποδοχής αφορούσε σε άλλη επιστολή.

Σε αίτημα της Γ.Δ.Α. να προσκομιστεί λίστα με τα βιβλιοπωλεία που υπέγραψαν την επιστολή του φθινοπώρου 2009 καθώς και τα αντίστοιχα έντυπα αποδοχής, ο [...] απαντά ότι αυτά έχουν ήδη σταλεί στην Υπηρεσία. Τα μοναδικά έντυπα αποδοχής που έχει στη διάθεσή της Γ.Δ.Α. είναι τα ανωτέρω αναφερόμενα δέκα (ληφθέντα κατά τον έλεγχο), πέντε εκ των οποίων στάλθηκαν εκ νέου με την υπ' αριθ. πρωτ. 6616/22.10.2010 επιστολή του ΣΒΘ.

²⁵ Ο [...], πληροφορούμενος για τις εν λόγω κλητεύσεις έστειλε επιστολή στην Υπηρεσία (υπ' αριθ. πρωτ. 5706/23.9.2010) στην οποία ανέφερε ότι ήταν *«σχεδόν βέβαιος ότι θα προσπαθήσουν [οι κληθέντες βιβλιοπώλες] να ... παρουσιάσουν την νύχτα μέρα και να καλύψουν τις ανομίες τους πίσω από τον νόμο για την ενιαία τιμή του βιβλίου»*.

²⁶ Βλέπε Ενότητα VI.1.

²⁷ Όπως αναφέρθηκε και στην ανωτέρω Ενότητα VI.1 η τελευταία καταχώριση πρακτικών για Συνεδρίαση του ΣΒΘ είναι αυτή της 2ας Απριλίου του 2008 οπότε και έγιναν οι τελευταίες εκλογές και εκλέχθηκε το υφιστάμενο Διοικητικό Συμβούλιο.

συνεδρίαση του Δ.Σ. ή Γενική Συνέλευση του ΣΒΘ. Το γεγονός επιβεβαιώνει και ο κ. [...] σύμφωνα με τον οποίο για την περίοδο 2005 – 2010 δεν πραγματοποιήθηκε καμία Γενική Συνέλευση των μελών του Συλλόγου ή συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου του²⁸. Τέλος, ο κ. [...] δήλωσε ότι δεν έχει παραβρεθεί ο ίδιος ή εκπρόσωπός του σε συνεδρίαση του ΣΒΘ και δεν έχει ασκηθεί από την πλευρά της εταιρίας του το δικαίωμα ψήφου μετά το 2006. Από την πλευρά του, ο κ. [...] σημειώνει ότι *«με τα υπόλοιπα μέλη του Συλλόγου συναντιόμασταν δύο με τρεις φορές το χρόνο (για την περίοδο 2002-2009), σε μία εκ των οποίων ήταν και ο Πρόεδρος του Συλλόγου, κ. [...].»*.

Το επίμαχο άρθρο στο Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα

72. Αναφορικά με το άρθρο στο Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα, οι κ.κ. [...] και [...] διατείνονται αυτό θα πρέπει να ειδωθεί υπό το πρίσμα του συνδικαλισμού. Συγκεκριμένα, ο κ. [...] δήλωσε ότι γνώριζε την ύπαρξη του άρθρου, όμως δεν του είχε δώσει ιδιαίτερη σημασία, διότι κατά τον ίδιο *«συνήθως αυτά τα άρθρα, και μάλιστα σε ένα κλαδικό όργανο, γράφονται με υπερβάλλοντα ζήλο προς το επάγγελμα, αλλά και με «ανταγωνιστικό» πνεύμα ανάμεσα στα συνδικαλιστικά όργανα, για να φανεί στα μέλη του και στους άλλους συλλόγους ότι ο σύλλογος δραστηριοποιείται.»*. Κατά την εκτίμησή του, *«το άρθρο σε ορισμένες παραγράφους του ήταν ένα ευχολόγιο και συμβουλευτικό (δεν μπορούσε, εξάλλου, να είναι αλλιώς) και οι λέξεις ή οι φράσεις σε αυτή την περίπτωση είναι περισσότερο βερμπαλιστικές και ρητορικές, παρά συγκεκριμένες ή απαιτητικές, αφού ο σύλλογος δεν έχει καμιά δικαιοδοσία για να επιβάλλει κάτι στα μέλη του που, όπως πληροφορήθηκα, είναι εγγεγραμμένα 100, ενώ τα μη μέλη του είναι περισσότερα από 200. Όπως εξάλλου προκύπτει από το άρθρο, εκτός από το ευχολόγιο, σε μεγάλο ποσοστό αναφερόταν στην τήρηση και εφαρμογή του νόμου για την ενιαία τιμή του βιβλίου, δηλαδή το αυτονόητο.»*. Ο κ. [...] δήλωσε ότι δεν είχε ξαναδεί το συγκεκριμένο άρθρο και εφόσον το διάβασε το χαρακτήρισε *«μια συνδικαλιστική αρλούμπα»*. Αυτά τα έντυπα εκδίδονται, σύμφωνα με τον κ. [...], *«από κάποιες ομάδες ανθρώπων οι οποίες είναι περιθωριακές και δεν τα διαβάσει κανείς.»*. Όσον αφορά στο σημείο του άρθρου στο οποίο αναφέρεται ότι *«... Όσον αφορά το ζήτημα των εκπτώσεων, φάνηκε επιτέλους ότι αυτή η προσπάθεια που κάνουμε χρόνια μπορεί να αποδώσει ...»* ο κ. [...] θεωρεί ότι: *«... το σχόλιο αυτό αφορά στις παράνομες εκπτώσεις, που υπερβαίνουν το όριο του 10% που ορίζει ο νόμος. Συχνά υπάρχουν καταγγελίες βιβλιοπωλών εναντίον βιβλιοπωλών που υπερβαίνουν το όριο αυτό των εκπτώσεων που προβλέπει ο νόμος²⁹. ...»*. Τέλος, ο κ. [...] ανέφερε ότι δεν συμφωνεί

²⁸ Ο κ. [...] ανέφερε ότι πολύ παλαιότερα κάποιες φορές χρειαζόταν να εξουσιοδοτεί κάποιον, είτε τον αδερφό του, [...], είτε τον Διευθυντή του καταστήματος [...], να συμμετάσχει σε συναντήσεις του ΣΒΘ.

²⁹ « ... π.χ. Ιανός κατά Πρωτοπορίας Θεσσαλονίκης και Ιανός /Παπασωτηρίου /Πρωτοπορία /Παρασκευόπουλος /Πανελλήνια Ομοσπονδία Εκδοτών Βιβλιοπωλών και δύο Σύλλογοι Εκδοτών-Βιβλιοπωλών και άλλοι κατά Ελευθερουδάκη για την οποία χθες [ημερομηνία κατάθεσης 23/9/2010] εκδόθηκε η προσωρινή διαταγή.»

σε ορισμένα πράγματα με το άρθρο άλλα συμφωνεί με την εφαρμογή του νόμου περί ενιαίας τιμής, την οποία έχει εισηγηθεί ο ίδιος. Ο κ [...] είναι υπέρ της χάραξης ανεξάρτητης εμπορικής πολιτικής από τον κάθε βιβλιοπώλη αρκεί αυτή να κινείται μέσα στο πλαίσιο του νόμου, δηλαδή της έκπτωσης του 10%.

Συμμετοχή στις ενέργειες του ΣΒΘ

73. Σε ερώτημα που απευθύνθηκε στους βιβλιοπώλες για το εάν γνώριζαν σε ποιες προσπάθειες σχετικά με τις εκπτώσεις αναφέρεται το άρθρο, και οι τρεις βιβλιοπώλες απάντησαν ότι, αν και δεν γνωρίζουν σε ποιες προσπάθειες αυτό αναφέρεται, θεωρούν ότι αναφερόταν στην εξάλειψη των παράνομων εκπτώσεων, δηλαδή εκείνων που υπερβαίνουν το 10% επί της τιμής που ορίζει ο εκδότης³⁰. Κατά τον κ. [...] τα τελευταία χρόνια δεν έχει πραγματοποιηθεί καμία ουσιαστική προσπάθεια και πρωτοβουλία από τον σύλλογο για κανένα από τα προβλήματα που απασχολεί τον κλάδο, πόσο μάλλον σε ότι αφορά στο ζήτημα των εκπτώσεων³¹. Ο κ. [...] ισχυρίστηκε δε σχετικά με το ζήτημα των εκπτώσεων «που δεν μπορεί κανείς να ελέγξει, όταν μάλιστα έχει να κάνει όχι μόνο με τα εκατοντάδες συνοικιακά βιβλιοπωλεία, αλλά και με τα πολυκαταστήματα και τα σούπερ μάρκετ που τα τελευταία χρόνια μπήκαν στο χώρο για τα καλά. Ο ανταγωνισμός, επομένως, της αγοράς είναι ανεξέλεγκτος.... Αν κανείς έμπαινε σε ένα καλούπι και εφάρμοζε μια πολιτική μη ανταγωνιστική, θα ήταν εκτός τόπου και χρόνου, αφού οι περισσότεροι προβάλλουμε και τις προσφορές, αλλά και τις εκπτώσεις, όπως και όποτε αυτές επιτρέπονται από τον Εμπορικό Σύλλογο Θεσ/νίκης και τη Διεύθυνση Εμπορίου. Θα ήταν παράλογο για δύο ή τρεις επιχειρήσεις να συνεννοηθούν για μια πολιτική μη εκπτώσεων σε βιβλία, και μάλιστα όταν δεν είναι δική τους παραγωγή και κυκλοφορούν ελεύθερα σε εκατοντάδες άλλους συναδέλφους στην ίδια περιοχή, αλλά και σε άλλους τόσους σε σελίδες του *Τντερνετ*, όπου οι τιμές, οι προσφορές και οι εκπτώσεις «οργιάζουν», ξεκινώντας από το "Αμαζόν" μέχρι και το μικρότερο τοπικό ηλεκτρονικό βιβλιοπωλείο!...»

74. Ερωτηθέντες εάν συμμετείχαν στις προσπάθειες που αναφέρει το άρθρο, οι βιβλιοπώλες απάντησαν τα ακόλουθα:

---

³⁰ Ο κ. [...] απάντησε «Δεν γνωρίζω. Αυτό που γνωρίζω είναι ότι όσο ήταν Πρόεδροι δραστήριοι, στόχος ήταν να σταματήσουν οι εκπτώσεις πέραν του νόμου, του ποσοστού έως 10%. Για παράδειγμα, η ... απόφαση των ασφαλιστικών μέτρων που δικαίωσε τον ΙΑΝΟΣ, τον ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ και την Ομοσπονδία και το Σύλλογο Πειραιά, νομίζω, κατά του ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ, ο οποίος έκανε εκπτώσεις 20%.»

Ο κ. [...] αναφέρει «Υποθέτω ότι αναφέρεται στις ανωτέρω προσπάθειες περιορισμού των παράνομων εκπτώσεων. Θεωρώ ότι υπάρχει μια σύγχυση στο άρθρο και η καταγγελία αφορά παράνομες εκπτώσεις».

Ο κ. [...] επισημαίνει ότι το άρθρο «εκτός από το ευχολόγιο, σε μεγάλο ποσοστό αναφερόταν στην τήρηση και εφαρμογή του νόμου για την ενιαία τιμή του βιβλίου, δηλ. το αυτονόητο.»

³¹ Ακόμη και μια έκθεση βιβλίου που οργάνωνε ο σύλλογος για πολλά χρόνια σε συνεργασία με την Ηεlexpo και τους Φίλους του Ιδρύματος Μελίνα Μερκούρη σταμάτησε το 2004, λόγω απραξίας του τότε Δ.Σ..

Ο κ. [...] επεσήμανε ότι «Δεν έχω στραφεί εναντίον κάποιου για να σταματήσει τις εκπτώσεις, τις πέραν της ενιαίας τιμής εκπτώσεις. Ως Σύλλογος γνωρίζω ότι μόνο λεκτικά γίνονταν συστάσεις για το συγκεκριμένο θέμα.» όπως και ότι «από την εταιρία μου ακολουθήθηκε η πολιτική των εκπτώσεων έως 10%. Δεν γνωρίζω εάν τα μέλη του Συλλόγου ακολούθησαν άλλη πολιτική.».

Ο κ. [...] δήλωσε ότι δεν είχε καμία επαφή με το σύλλογο τα τελευταία πέντε χρόνια εκτός από τη συνάντηση που είχε με τον Πρόεδρο του Συλλόγου για λίγα μόνο λεπτά. Συμπληρώνει, επίσης, ότι «Εμείς εφαρμόζουμε πιστά το νόμο 2557/97 και πάντοτε στο επιτρεπτό όριο του (παρόλο που τα βιβλιοπωλεία της επαρχίας επιβαρύνονται με 2-3% μεταφορικά και άλλα έξοδα). Όσο για τον σύλλογο, είναι φανερό ότι κανένας σύλλογος δεν μπορεί να εφαρμόσει ή να επιβάλει κάποια πολιτική τέτοιου είδους στα μέλη του. Πιστεύω ότι η όποια προσπάθεια ή υπόδειξη του συλλόγου απέβλεπε στην εφαρμογή του νόμου και ενδεχομένως στο να δείξει στα μέλη του ότι παράγει έργο. Θα ήταν άτοπο, εξάλλου, να μας ζητούσε κάτι διαφορετικό. Όσον αφορά το αν ακολουθήσαμε ή όχι τη συγκεκριμένη πολιτική και αν ο πρόεδρος μας συμπεριλαμβάνει στα ποσοστά που έδωσε για μηδενική έκπτωση, αυτά αποδεικνύονται από τα ενδεικτικά δελτία λιανικής πώλησης που σας αποστέλλουμε»³².

Τέλος, ο κ. [...] απάντησε ότι δεν είχε καμία συμμετοχή στις προσπάθειες που αναφέρει το άρθρο το οποίο άλλωστε κατά τον ίδιο απλά υπερασπίζεται το νόμο για την ενιαία τιμή βιβλίου και επεσήμανε ότι «Η εμπορική πολιτική της εταιρίας μας δεν καθορίζεται από συνδικαλιστικές υποδείξεις αλλά από τα επιχειρηματικά μας συμφέροντα. Συνεπώς, δε συμφωνήσαμε με κανέναν την κατάργηση του ποσοστού έκπτωσης 10% που προβλέπει ο νόμος. ....».

75. Σύμφωνα και με τους τρεις ερωτηθέντες βιβλιοπώλες, η προσέγγιση πάνω στις εκπτώσεις που προωθεί ο σύλλογος δεν βρήκε απήχηση από τα βιβλιοπωλεία της Θεσσαλονίκης, και δεν θα μπορούσε να γίνει και διαφορετικά, δεδομένου ότι ο σύλλογος είναι ουσιαστικά ανενεργός. Κατά την άποψη του κ. [...] την προσέγγιση ενστερνίζεται ένα «αστείο ποσοστό» των βιβλιοπωλείων. Ο κ. [...] απάντησε πως δεν γνωρίζει το ποσοστό των βιβλιοπωλών που ευθυγραμμίστηκαν με τις απόψεις του Συλλόγου, αλλά κρίνοντας από το γεγονός ότι η Θεσσαλονίκη έχει 450 βιβλιοχαρτοπωλεία και στις εκλογές του Συλλόγου ψηφίζουν περί τα είκοσι άτομα και

---

³² Ο [...] δεν δέχεται τον ορισμό leader της αγοράς της Θεσσαλονίκης διότι «Πώς μπορεί να χαρακτηριστεί κανείς έτσι με μερίδιο 2 ή 3% της αγοράς; Όταν, μάλιστα, οι τιμές των βιβλίων καθορίζονται από τρίτους και όταν αυτά τα ίδια βιβλία, οι ίδιοι τίτλοι, διατίθενται από εκατοντάδες άλλα μικρά ή μεγάλα βιβλιοπωλεία και άλλους διανομείς». Περαιτέρω, προσκόμισε δελτία λιανικής πώλησης προς απόδειξη των ισχυρισμών του ότι έχει πραγματοποιήσει έκπτωση της τάξης του 10% κατά τους μήνες Αύγουστο 2009 έως και Ιανουάριο 2010. Ωστόσο, πέραν της νομικής αξιολόγησης των εν λόγω στοιχείων υπό το πρίσμα των εξ' αντικειμένου περιορισμών του ανταγωνισμού (βλ. ενότητα VIII κατωτέρω), τα εν λόγω δελτία αποστολής αφορούν χρονική περίοδο πριν την διενέργεια του ελέγχου. Επίσης, δεν προκύπτει από τα δελτία αποστολής αν τα πωληθέντα βιβλία ενέπιπταν ή όχι στην ενιαία τιμή βιβλίου

ταμειακώς είναι ελάχιστα εντάξει, συνάγεται ότι ο καθένας κάνει ό,τι θέλει. Ούτε ο κ. [...] γνωρίζει πόσα βιβλιοπωλεία συμμορφώνονται, αλλά κατά τον ίδιο «το σίγουρο είναι ότι ο σύλλογος, όποια προσπάθεια και αν καταβάλλει για οποιοδήποτε πρόβλημα, δεν έχει καμία επιρροή στα μέλη του. Αυτό μπορεί να διαπιστωθεί και από το γεγονός ότι στις τελευταίες εκλογές δεν ψήφισαν περισσότερα από 15-16 μέλη (ενώ είναι εγγεγραμμένοι περισσότεροι από 100), που σύμφωνα με το καταστατικό του συλλόγου μας θα έπρεπε όλοι οι υπόλοιποι να διαγραφούμε, αφού δεν πληρώσαμε ούτε τις συνδρομές μας, για διαφορετικούς λόγους ο καθένας.»

Οι συναντήσεις που επικαλείται [...]

76. Όπως προαναφέρθηκε, σύμφωνα με τον κ. [...], για να καταλήξει ο σύλλογος στην προσέγγιση που περιγράφεται στο άρθρο πραγματοποιήθηκαν δύο συναντήσεις (βλ. ανωτέρω Ενότητα VI.1.). Η πρώτη πραγματοποιήθηκε την άνοιξη του 2009, όπου παραβρέθηκαν οι κ.κ. [...], ενώ η δεύτερη πραγματοποιήθηκε το καλοκαίρι του ίδιου έτους, όπου παραβρέθηκαν οι κ.κ. [...].

77. Ο κ. [...] ρωτήθηκε για το περιεχόμενο της πρώτης συνάντησης, στην οποία και είχε παραβρεθεί, και απάντησε ότι δεν την θυμόταν, και εάν έγινε, δεν συζητήθηκε τίποτα.

78. Ερωτηθέντες για το περιεχόμενο της δεύτερης συνάντησης, και οι τρεις βιβλιοπώλες επιβεβαίωσαν ότι αυτή πραγματοποιήθηκε και ότι σε αυτή συζητήθηκε η τήρηση του νόμου για την ενιαία τιμή του βιβλίου, όπως και η ενημέρωση των πελατών, μέσα από τη διανομή σελιδοδεικτών, για τις διατάξεις του συγκεκριμένου νόμου. Και οι τρεις βιβλιοπώλες αναφέρουν ότι η εν λόγω συνάντηση πραγματοποιήθηκε μετά από πρωτοβουλία του Προέδρου του Συλλόγου, [...].

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον κ. [...], στη εν λόγω συνάντηση ο [...] ζήτησε βοήθεια για την ενιαία τιμή, συζήτησε την έκδοση σελιδοδεικτών³³ και κάλεσε τους παραβρισκόμενους να υπερασπίζονται την ενιαία τιμή του βιβλίου.

Ο κ. [...] επιβεβαίωσε, επίσης, ότι υπήρξε μια σύντομη συνάντηση είκοσι λεπτών, όπου υπήρχε συμφωνία για την τήρηση της ενιαίας τιμής βιβλίου και την εξάλειψη των παράνομων εκπτώσεων, όπως και τη διανομή σελιδοδεικτών του συλλόγου υπέρ της ενιαίας τιμής. Οι εν λόγω σελιδοδείκτες στάλθηκαν λίγο καιρό μετά στα βιβλιοπωλεία της εταιρίας και διατέθηκαν στους πελάτες.

Σχετικά με την ίδια συνάντηση, ο κ. [...] ανέφερε ότι ο Πρόεδρος τους ενημέρωσε για τα παράπονα που δέχεται ο σύλλογος από ορισμένα μέλη του, ότι δηλαδή κάποια βιβλιοπωλεία του κέντρου παραβιάζουν το νόμο (κάνουν έκπτωση μεγαλύτερη του 10%) και τους παρακάλεσε να μην παρεκκλίνουν από το νόμο. Τις προτροπές του

³³ Σύμφωνα με τον κ. [...], ο κ. [...] ζήτησε οικονομική βοήθεια για την παραγωγή σελιδοδεικτών και αφισών, οι οποίες τυπώθηκαν και αφορούσαν στη διαφήμιση της ενιαίας τιμής βιβλίου.

Πρόεδρου, ο [...] τις θεώρησε αυτονόητες και για αυτό συμφώνησε. Ο [...] τους παρακάλεσε, επίσης, να διανέμουν τα έντυπα του συλλόγου (σελιδοδείκτες κ.ά.) από τα καταστήματα τους. Έγινε αναφορά για ενημέρωση πάνω στα ζητήματα και των υπόλοιπων μελών μέσω Γενικής Συνέλευσης, η οποία όμως ποτέ δεν πραγματοποιήθηκε. Ο [...] επισημαίνει ότι αυτή ήταν και η μόνη επαφή που είχε με τον Πρόεδρο του Συλλόγου και πως αυτή έγινε εντελώς άτυπα και φιλικά.

79. Τέλος, και οι τρεις βιβλιοπώλες δήλωσαν ότι δεν παραβρέθηκαν σε άλλη συνάντηση του Συλλόγου, ούτε γνωρίζουν για την ύπαρξη άλλης συνάντησής του.

Οι επιστολές του ΣΒΘ προς τους βιβλιοπώλες της Θεσσαλονίκης

80. Οι βιβλιοπώλες ρωτήθηκαν, επίσης, για τις επιστολές που έστειλε τον Ιούνιο του 2008 (πρώτη επιστολή) και το φθινόπωρο του 2009 (δεύτερη επιστολή) [βλ. αναλυτικά ενότητα VI.1 ανωτέρω] ο ΣΒΘ σε βιβλιοπώλες, μέλη και μη του συλλόγου.

81. Σχετικά με την πρώτη επιστολή, ο κ. [...] δήλωσε ότι δεν γνώριζε για την ύπαρξή της και ότι διαφωνεί με την πρόταση να ενωθούν οι βιβλιοπώλες για να ζητήσουν μηδενική έκπτωση στα βιβλία, κάτι το οποίο ήδη προβλέπεται από το νόμο. Η επιστολή, κατά τον κ. [...], είναι άνευ αντικειμένου. Δήλωσε, επίσης, ότι δεν γνώριζε την ύπαρξη ούτε και της δεύτερης επιστολής, δεν έχει λάβει κανένα έντυπο αποδοχής και δεν έχει κανένα έγγραφο. Επισημαίνεται ότι κατά την περίοδο 2008 – 2009, ο κ. [...] ήταν [...]. Ερωτώμενος αν, ως [...], είχε αποδεχτεί αυτή την ενέργεια του Συλλόγου, ο κ. [...] απάντησε πως δεν την είχε αποδεχθεί καθώς δεν την γνώριζε.

82. Για τον κ. [...] η επιστολή του 2008 είναι μία *«φλυαρία υπέρ της ενιαίας τιμής του βιβλίου και του σεβασμού της τιμής του βιβλίου»*. Δεν γνώριζε την ύπαρξή της και δεν νομίζει ότι την υπέγραψε κανένας. Σχετικά με τη δεύτερη επιστολή, ο κ. [...] θεωρεί ότι και αυτή αφορά εμφανώς στο ζήτημα της τήρησης του νόμου για την ενιαία τιμή του βιβλίου για την οποία η θέση του είναι πάγια. Σημειωτέον, ωστόσο, ότι κατά τον έλεγχο της Γ.Δ.Α. στην έδρα του ΣΒΘ βρέθηκε υπογεγραμμένο το έντυπο αποδοχής που συνόδευε τη σχετική επιστολή από τον [...].

83. Τέλος, ο κ. [...] δεν θυμάται αν υπέγραψε την πρώτη επιστολή, αλλά ξαναδιαβάζοντάς την θεωρεί *«ότι πρόκειται για ένα κείμενο μάλλον «πολιτικό» και συνδικαλιστικό, με πολλές υπερβολές, στο οποίο δεν δόθηκε καμία συνέχεια και ξεχάστηκε»*. Ο κ. [...] έχει στην κατοχή του δύο επιστολές του συλλόγου, μία του 2006 η οποία αφορά στον τρόπο αντιμετώπισης αδικαιολόγητων μειώσεων στις εκπτώσεις στα Ξενογλωσσα Εκπαιδευτικά Βιβλία³⁴, όπως και την εν λόγω επιστολή του 2009 που αναφερόταν,

³⁴ Η εν λόγω επιστολή του ΣΒΘ καλεί, μετά τις τελευταίες εξελίξεις και αλλαγές στο χώρο της διανομής του Ξενογλωσσου Εκπαιδευτικού Βιβλίου, τις νέες αποκλειστικότητες και τη στάση των αποκλειστικών διανομέων για τις εμπορικές συμφωνίες της νέας χρονιάς, όλα τα μέλη του Συλλόγου σε περίπτωση που δεχθούν εμπορικούς εκβιασμούς και παρασηνιακές απειλές όσο αφορά, αναγκαστικές προεισπράξεις, αδικαιολόγητες μειώσεις εκπτώσεων και άλλες αντιεμπορικές συμπεριφορές να τις καταγγείλουν ώστε να προωθηθούν στην Ομοσπονδία και στην Επιτροπή Ανταγωνισμού.

σύμφωνα με τον κ. [...], στην ενιαία τιμή βιβλίου (εντός των ορίων που προβλέπονταν στο νόμο). Σημειωτέον, ωστόσο, ότι κατά τον έλεγχο της Γ.Δ.Α. στην έδρα του ΣΒΘ βρέθηκε υπογεγραμμένο το έντυπο αποδοχής που συνόδευε τη σχετική επιστολή και από την εταιρία [...].

Οι θέσεις των βιβλιοπωλών που υπέγραψαν το έντυπο αποδοχής

84. Εκτός από τα έντυπα αποδοχής των βιβλιοπωλείων [...] και [...], κατά τον έλεγχο στα γραφεία του ΣΒΘ, βρέθηκαν και άλλα οκτώ υπογεγραμμένα έντυπα αποδοχής (βλ ενότητα VI.1 ανωτέρω). Η Γ.Δ.Α. απέστειλε επιστολές στους νόμιμους εκπροσώπους των συγκεκριμένων βιβλιοπωλεία με ερωτήματα σχετικά με την έρευνα της Υπηρεσίας³⁵.

85. Το «[...]»³⁶ αποτελεί ατομική επιχείρηση με ιδιοκτήτη της τον [...]. Η επιχείρηση διαθέτει μόνο ένα βιβλιοπωλείο στην πόλη της Θεσσαλονίκης το οποίο πραγματοποιεί περίπου το μισό ετήσιο κύκλο εργασιών της από την πώληση βιβλίων, ενώ το μερίδιό της στην αγορά βιβλίου του νομού Θεσσαλονίκης, σύμφωνα με εκτιμήσεις της Γ.Δ.Α., κυμαίνεται στο 0,17%³⁷. Σύμφωνα με τον [...], στο κατάστημά του χορηγούνται εκπτώσεις της τάξεως του 10% έως 15% της αξίας των βιβλίων³⁸ (κυρίως στο ξενόγλωσσο βιβλίο). Στα βιβλία που εμπίπτουν στο ν.2557/97 η έκπτωση ανέρχεται στο 10%. Εκτίμησή του είναι ότι το 10% με 15% των τίτλων που διακινεί στο βιβλιοπωλείο του εμπίπτουν στις διατάξεις περί ενιαίας τιμής βιβλίου. Στο έντυπο αποδοχής του βιβλιοπωλείου «[...]» αναγράφεται ιδιοχειρώς «*Παρακαλώ να με ενημερώσετε για τα άλλα βιβλιοπωλεία της [...] γιατί έχουν σχεδόν όλοι και ταμπέλες με αναγραφόμενη έκπτωση 10% και μάλιστα σε όλα τα αγγλικά ...*».³⁹

Ο [...] δεν είναι μέλος του ΣΒΘ και δεν έχει συμμετάσχει σε οποιαδήποτε δραστηριότητα του Συλλόγου. Κατά την άποψή του, τα βιβλιοπωλεία και ιδιαίτερα αυτά της περιφέρειας δεν ακολουθούν τις οδηγίες των διάφορων συλλόγων. Σχετικά με το έντυπο αποδοχής [...] αναφέρει «*Η επιστολή μου είχε κατά κύριο λόγο θεωρητική*

³⁵ Από την έρευνα της Γ.Δ.Α. διαπιστώθηκε ότι το βιβλιοπωλείο «[...]» έχει κλείσει. Το βιβλιοπωλείο δραστηριοποιείτο [...].

³⁶ Η εταιρία «[...]» απάντησε με την υπ' αριθ. πρωτ. 1267/01.03.2011 επιστολή της στο υπ' αριθ. πρωτ. οικ.993/16.02.2011 ερωτηματολόγιο της Γ.Δ.Α.

³⁷ Σύμφωνα με τα στοιχεία του 2005.

³⁸ Προσκομίστηκαν σειρά τιμολογίων των ετών 2006 έως και 2010 (ημερομηνίες προ της διενέργειας του ελέγχου από την Γ.Δ.Α. στην έδρα του ΣΒΘ) από τα οποία προκύπτει ότι η επιχείρηση πραγματοποιούσε εκπτώσεις.

³⁹ Το υπόλοιπο κείμενο δεν είναι ευδιάκριτο στη φωτοτυπημένη τηλεομοιοτυπία που παρέλαβε η Γ.Δ.Α.. Το εν λόγω έντυπο δεν προσκομίστηκε όπως τα λοιπά έντυπα με την υπ' αριθ. πρωτ. 6616/22.10.2010 επιστολή του ΣΒΘ. Δεν προσκομίστηκαν επίσης τα έντυπα αποδοχής των εταιριών [...]. Ο κ. [...] αναφέρει στην επιστολή του ότι απέστειλε όσα έντυπα βρήκε στην κατοχή του εκείνο το χρονικό διάστημα, ενώ στην συγκεκριμένη επιστολή δεν διευκρινίζει εάν τα έντυπα αποδοχής αφορούσαν στην πρώτη ή δεύτερη επιστολή που έστειλε ο σύλλογος.

σημασία γιατί τα μικρά βιβλιοπωλεία χάθηκαν στον σκληρό ανταγωνισμό των μεγάλων πολυκαταστημάτων και στην πλειοψηφία τους έκλεισαν. Επιπλέον στο υστερόγραφο της επιστολής μου διευκρινίζω ότι τα περιφερειακά βιβλιοπωλεία κάνουν εκπτώσεις και ζητώ να με ενημερώσουν. Φυσικά δεν πήρα απάντηση και κατάλαβα ότι η συμμετοχή μου ήταν λάθος. Και πριν και μετά συνέχισα την πολιτική των εκπτώσεων.». Τέλος ο [...] αναφέρει ότι δεν θυμάται το οτιδήποτε σχετικά με την πρώτη επιστολή του ΣΒΘ.

86. Το βιβλιοπωλείο «[...]»⁴⁰ βρίσκεται [...] του νομού Πέλλας και έχει ως αντικείμενο εργασιών την πώληση βιβλίων, χαρτικών και ειδών δώρου, λειτουργεί επίσης και ως πρακτορείο τύπου. Νόμιμος εκπρόσωπος της επιχείρησης είναι [...]. Στο βιβλιοπωλείο χορηγούνται εκπτώσεις μέχρι 10% της αναγραφόμενης τιμής. [...] δεν είναι μέλος του ΣΒΘ και δεν είχε ποτέ κάποια σχέση με το σύλλογο ούτε συμμετοχή στις δραστηριότητές του. Επίσης, η [...] δεν γνώριζε την ύπαρξη του άρθρου που εξέδωσε ο ΣΒΘ στο «Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα» ούτε και των πρωτοβουλιών που περιγράφονται σε αυτό. Σχετικά με το έντυπο αποδοχής της δεύτερης επιστολής που υπέγραψε, [...] αναφέρει «Υπέγραφα την πρόταση του Συλλόγου Βιβλιοχαρτοπωλών Θεσσαλονίκης σχετικά με την τιμολογιακή πολιτική του βιβλίου επειδή συμφωνώ με τις προτάσεις και τις θέσεις τους. Πιστεύω στην ενιαία τιμή βιβλίου. Πιστεύω ότι όσοι αγαπάμε το βιβλίο πρέπει να το υποστηρίζουμε...». Τέλος, η [...] δεν κάνει αναφορά στην πρώτη επιστολή.

87. Το «[...]»⁴¹ είναι ομόρρυθμη εταιρία με νόμιμο εκπρόσωπο τον [...]. Το κατάστημα που διατηρεί η επιχείρηση βρίσκεται [...] της Θεσσαλονίκης. Λίγο πάνω από τις μισές πωλήσεις της επιχείρησης αφορούν στην πώληση βιβλίων ενώ το μερίδιο της επιχείρησης στην αγορά βιβλίου του νομού Θεσσαλονίκης εκτιμάται από τη Γ.Δ.Α. στο 0,1%⁴².

[...] είναι μέλος του ΣΒΘ από τις αρχές λειτουργίας του βιβλιοπωλείου του το 1990. Ο ίδιος συμμετείχε στις συνεδριάσεις του συλλόγου κατά τα έτη 2005-2010 και κυρίως στις εκλογοαπολογιστικές. Απαντώντας ευρύτερα στις ερωτήσεις της Γ.Δ.Α. όσον αφορά στις επιστολές και το άρθρο στο «Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα» αναφέρει ότι συμφωνεί με την ενιαία τιμή του βιβλίου και την εφαρμογή της και ότι θα επιθυμούσε η τιμή του βιβλίου να είναι τυπωμένη πάνω στα βιβλία. Οι εκπτώσεις που πραγματοποιεί ανέρχονται σε 10% για την Εργατική Εστία και για τα βιβλία που είναι

---

⁴⁰ Η εταιρία [...] απάντησε με την υπ' αριθ. πρωτ. 1414/08.03.2011 επιστολή της στο υπ' αριθ. πρωτ. οικ.995/16.02.2011 ερωτηματολόγιο της Γ.Δ.Α.

⁴⁰ Σύμφωνα με στοιχεία του 2005.

⁴¹ Η εταιρία [...] απάντησε με την υπ' αριθ. πρωτ. 1352/03.03.2011 επιστολή της στο υπ' αριθ. πρωτ. οικ.996/16.02.2011 ερωτηματολόγιο της Γ.Δ.Α.

⁴¹ Σύμφωνα με στοιχεία του 2005.

⁴² Σύμφωνα με στοιχεία του 2005.

εκτός διетίας. Όσον αφορά στα ξενόγλωσσα βιβλία ο [...] αναφέρει ότι «με τις εκπτώσεις που παίρνουμε από 17%-25% ουσιαστικά αλλάζουμε τα χρήματά μας». Τέλος, [...] επισημαίνει ότι οι εκδοτικοί οίκοι με το να πωλούν μεμονωμένα είτε μέσω εκθέσεων ή με οποιοδήποτε άλλο τρόπο, πλήττουν τα βιβλιοπωλεία σε πολύ μεγάλο βαθμό.

88. Το βιβλιοπωλείο «[...]»⁴³ βρίσκεται [...] νομού Θεσσαλονίκης και ανήκει στον [...]. Εκτός από βιβλία, εμπορεύεται χαρτικά αλλά και παιδικά παιχνίδια. Το ποσοστό των εσόδων του καταστήματος που προέρχεται από την πώληση βιβλίων κυμαίνεται στο 30% κατά μέσο όρο ενώ το μερίδιο της επιχείρησης στην εν λόγω αγορά στο νομό Θεσσαλονίκης ανέρχεται σε 0,14%. Στο κατάστημά του [...] πραγματοποιεί εκπτώσεις της τάξεως του 5% με 10%⁴⁴. [...] δεν υπήρξε ποτέ μέλος του ΣΒΘ και συνεπώς ποτέ δεν συμμετείχε σε συνεδριάσεις του Συλλόγου. Επίσης, [...] δεν γνώριζε την ανακοίνωση του ΣΒΘ στο «Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα», αλλά ούτε έλαβε την πρώτη επιστολή του Συλλόγου (τον Ιούλιο του 2008). Σχετικά με τη δεύτερη επιστολή αναφέρει τα ακόλουθα «Σε ένα FAX του συλλόγου προς εμένα του Σεπτεμβρίου 2009 απάντησα θετικά στις λέξεις κλειδιά: εκδότες-καθορισμός λιανικής τιμής και προστατεύεται από το νόμο, πιστεύοντας ότι απαντώ σε κάτι αυτονόητο. Έτσι στις λιανικές προτεινόμενες τιμές από τους εκδότες έκανα έκπτωση από 5% - 10% ... ».
89. Το «[...]»⁴⁵ είναι μία ατομική επιχείρηση με έδρα στην πόλη της Θεσσαλονίκης της οποίας ιδιοκτήτης είναι [...]. Η επιχείρηση πραγματοποιεί περίπου το 60% του κύκλου εργασιών της από την πώληση βιβλίων ενώ το μερίδιό της στην αγορά βιβλίου στο νομό Θεσσαλονίκης ανέρχεται σε περίπου 0,1%⁴⁶. Το 90% των τίτλων που διακινούνται στο κατάστημα αλλά και της αξίας των πωλήσεων που πραγματοποιούνται αφορούν σε βιβλία που εμπίπτουν στο ν.2557/97. Οι εκπτώσεις που χορηγεί η επιχείρηση εξαρτώνται από τις εκπτώσεις που παρέχονται σε αυτή και φτάνουν έως και το 10% της τιμής. [...] είναι μέλος του ΣΒΘ από το 1993, όμως, δεν έχει συμμετάσχει σε συνεδριάσεις του Συλλόγου την τελευταία εξαετία (2005-2010). Σχετικά με το άρθρο στο «Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα» [...] αναφέρει ότι δεν είχαν υποπέσει στην αντίληψή του οι συγκεκριμένες προσπάθειες στις οποίες αναφέρεται το άρθρο, αλλά είναι κοινώς γνωστό στους βιβλιοπώλες ότι τα τελευταία χρόνια δεν υπάρχουν περιθώρια για εκπτώσεις. Υπό αυτό το πρίσμα, περίπου το 90% των βιβλιοπωλείων κατά την εκτίμηση του [...] ακολουθεί τις προσπάθειες/προτροπές του

⁴³ Η εταιρία «[...]» απάντησε με τις υπ' αριθ. πρωτ. 1312/02.03.2011 και 1365/04.03.2011 επιστολές της στο υπ' αριθ. πρωτ. οικ.997/16.02.2011 ερωτηματολόγιο της Γ.Δ.Α.

⁴⁴ Ο [...] προσκόμισε Ζ της ταμειακής μηχανής στα οποία αναγράφονται εκπτώσεις. Δεν είναι σαφές αν οι εκπτώσεις αφορούν βιβλία (εντός και εκτός της ενιαίας τιμής βιβλίου) ή χαρτικά.

⁴⁵ Η εταιρία «[...]» απάντησε με την υπ' αριθ. πρωτ. 1351/03.03.2011 επιστολή της στο υπ' αριθ. πρωτ. οικ.998/16.02.2011 ερωτηματολόγιο της Γ.Δ.Α.

⁴⁶ Βάσει στοιχείων του 2005.

Συλλόγου. Τόσο η πρώτη επιστολή (την οποία δεν θυμάται να υπέγραψε) που απέστειλε ο ΣΒΘ, όσο και η δεύτερη βρίσκει σύμφωνο τον [...] διότι όπως ανέφερε ήδη δεν υπάρχουν περιθώρια για εκπτώσεις από τους βιβλιοπώλες μια και οι εκπτώσεις που παρέχονται σε αυτούς από τους εκδότες έχουν μειωθεί κατά πολύ.

90. Το βιβλιοπωλείο «[...]»⁴⁷ αποτελεί ατομική επιχείρηση με νόμιμο εκπρόσωπο τον [...] και έδρα την [...] της Θεσσαλονίκης. Η επιχείρηση μεταβιβάστηκε στο σημερινό κάτοχό της από [...] ⁴⁸, η οποία λειτουργούσε το κατάστημα ως ατομική επιχείρηση από το 1991. Το ανώτερο ποσοστό εκπτώσεων που πραγματοποιεί το βιβλιοπωλείο σε βιβλία ανέρχεται στο «5% και μόνο, σύμφωνα με τον σχετικό νομοθετικό περιορισμό.». Στο έντυπο αποδοχής του βιβλιοπωλείου «[...]» αναγράφεται ιδιοχείρως «*Ενημερωτικά σας αναφέρω ότι την τιμολογιακή πολιτική που θέλετε να ακολουθήσουμε φέτος την εφαρμόζω στο κατάστημά μου από διετίας.*». [...] δεν είναι μέλος του ΣΒΘ, όπως μέλος δεν υπήρξε ούτε η προηγούμενη ιδιοκτήτρια του καταστήματος, και δεν έχει συμμετάσχει σε καμία συνέλευση του συλλόγου ή οργανωμένη δράση του. Συγκεκριμένα [...] επισημαίνει ότι αγνοούσε τόσο τη λειτουργία του συλλόγου όσο και τους εκπροσώπους του. Όσον αφορά στην ανακοίνωση του Συλλόγου στο «Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα», [...] αναφέρει ότι έλαβε γνώση της για πρώτη φορά από την επιστολή της Γ.Δ.Α. Σχετικά με το υπογεγραμμένο έντυπο αποδοχής το οποίο του είχε σταλεί μέσω τηλεομοιοτυπίας [...] αναφέρει ότι «*απλώς το υπέγραψα και το έστειλα πίσω γιατί το μόνο που ανέφερε είναι η τήρηση της ενιαίας τιμολογιακής πολιτικής των βιβλίων που καθορίζεται από το Νόμο, πράγμα που ήδη ήμουν υποχρεωμένος να ακολουθήσω ως επαγγελματίας και ακολουθούσα, τηρώντας τις υποχρεώσεις που απορρέουν ευθέως από τις σχετικές νομοθετικές διατάξεις.*

...

Επομένως, τόσο η προκάτοχος μητέρα μου) του βιβλιοπωλείου μέχρι τον Δεκέμβριο του 2008 όσο και εγώ στη συνέχεια, ακολουθούσαμε υποχρεωτικά την παραπάνω νομοθετικά προβλεπόμενη ενιαία τιμή λιανικής πώλησης των βιβλίων. Ως εκ τούτου δεν θεώρησα παράλογο να υπογράψω ένα έντυπο στο οποίο δήλωνα ότι ήμουν σε γνώση του Νόμου και τον εφαρμόζα στο βιβλιοπωλείο μου όπως ήμουν υποχρεωμένος να κάνω, ούτε δε διέβλεψα κάτι το επιλήψιμο, μεμπτό ή μη σύννομο στο σχετικό έντυπο που μου απέστειλε ο Σύλλογος Βιβλιοχαρτοπωλών Θεσσαλονίκης και επί του οποίου αναγράφονταν ότι αποτελεί και μέλος της Πανελλήνιας Ομοσπονδίας Εκδοτών Βιβλιοπωλών, παρόλο που δεν υπήρξα ποτέ μέλος του.

⁴⁷ Η εταιρία «[...]» απάντησε με την υπ' αριθ. πρωτ. 1269/01.03.2011 επιστολή της στο υπ' αριθ. πρωτ. οικ.999/16.02.2011 ερωτηματολόγιο της Γ.Δ.Α..

⁴⁷ Σύμφωνα με στοιχεία του 2005.

⁴⁸ Μητέρα του σημερινού ιδιοκτήτη.

...

Άλλωστε, στο τέλος του παραπάνω εντύπου, προσέθεσα χειρόγραφα τη σημείωση ότι την τιμολογιακή πολιτική που προβλέπει ο Νόμος ακολουθούσα στο κατάστημα μου.

Κατόπιν τούτου, αποδεικνύεται πλήρως ότι δεν εμπλέκομαι σε καμία πτυχή της εν λόγω καταγγελίας ενώ η επαγγελματική μου δραστηριότητα βρίσκεται πάντα μέσα στα πλαίσια της νομιμότητας.».

91. Το βιβλιοπωλείο «[...]»⁴⁹ έχει ως νόμιμο εκπρόσωπο την [...] και εδρεύει [...] Θεσσαλονίκης. [...] δεν είναι μέλος του ΣΒΘ και ως εκ τούτου δηλώνει ότι δεν δύναται να γνωρίζει τις προσπάθειες και τα μέτρα που έχουν ληφθεί από το σύλλογο προς πλήρωση των σκοπών που αναφέρονται στο άρθρο στο «Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα». Σχετικά με τις προσπάθειες που αναφέρονται στο άρθρο [...] αναφέρει ότι αφενός ουδέποτε συμμετείχε σε τέτοιου είδους εγχειρήματα και αφετέρου διατηρεί την επιχείρησή της εκτός του πολεοδομικού συγκροτήματος της Θεσσαλονίκης, με αποτέλεσμα να μην γνωρίζει και να μη δύναται να εκτιμήσει το μέγεθος της συμμετοχής των μελών του Συλλόγου στο εγχείρημα που περιγράφεται στο άρθρο. Όσον αφορά στο έντυπο αποδοχής της δεύτερης επιστολής [...] επισημαίνει ότι «*όσο αφορά την υπογραφή μου στην φόρμα υπογραφών θεώρησα ότι εφόσον είναι νόμος του κράτους η ενιαία τιμή βιβλίου όφειλα και εγώ να συμφωνήσω με την πολιτική του κράτους.*».

VII. ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΑΓΟΡΕΣ – ΣΥΝΘΗΚΕΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

92. Η ακριβής οριοθέτηση της σχετικής αγοράς δεν αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για τη νομική αξιολόγηση της υπό κρίση σύμπραξης. Και τούτο, διότι κατά πάγια κοινοτική νομολογία και πρακτική δεν απαιτείται η ακριβής οριοθέτηση της σχετικής αγοράς για την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, όταν οι κρινόμενες συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές έχουν ως αντικείμενό τους τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού⁵⁰. Η αρχή αυτή μπορεί να εφαρμοστεί αναλογικά και στην περίπτωση του άρθρου 1 του ν. 703/77, όπως ίσχυε.
93. Περαιτέρω, η υπό κρίση υπόθεση αφορά σε σοβαρούς περιορισμούς του ανταγωνισμού κατά την έννοια των εθνικών διατάξεων περί ανταγωνισμού (βλ. ενότητα VIII.2.3 κατωτέρω). Τέτοιου είδους συμφωνίες μεταξύ ανταγωνιστών συνιστούν παράβαση, ανεξαρτήτως του μεριδίου των συμπραττουσών στη σχετική αγορά, και δεν δύναται να εξαιρεθούν από το πεδίο εφαρμογής των απαγορευτικών διατάξεων του νόμου⁵¹. Κατά συνέπεια, ακόμη κι αν η αγορά ήθελε οριοθετηθεί με

⁴⁹ Η εταιρία «[...]» απάντησε με την υπ' αριθ. πρωτ. 1407/08.03.2011 επιστολή της στο υπ' αριθ. πρωτ. οικ.1000/16.02.2011 ερωτηματολόγιο της Γ.Δ.Α.

⁵⁰ Βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΠΕΚ Τ-38/02 Groupe Danone κατά Επιτροπής, σκ. 99, και Τ-48/02 Brouwerij Haacht NV κατά Επιτροπής, σκ. 58 (καθώς και στη σχετική νομολογία που παραπέμπουν).

⁵¹ βλ. αναλ. Ανακοίνωση της Ε.Α. της 2/3/2006 σχετικά με τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας, παρ. 11(2), και Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας (de minimis), ΕΕ

διαφορετικό τρόπο από εκείνον που προκρίνεται στην παρούσα απόφαση , τούτο δεν επιδρά καθοριστικά ως προς τη νομική αξιολόγηση της υπό κρίση σύμπραξης.

94. Ωστόσο, προκειμένου να περιγραφούν τα κύρια χαρακτηριστικά και οι συνθήκες της αγοράς όπου επέδρασαν (ή edύνατο να επιδράσουν) οι κρινόμενες στην παρούσα υπόθεση πρακτικές, η Ε.Α. έλαβε υπόψη της τα κάτωθι στοιχεία

VII.1 Σχετική Αγορά Προϊόντος στην κρινόμενη υπόθεση

95. Κατά πάγια πρακτική και νομολογία, η σχετική αγορά προϊόντων περιλαμβάνει το σύνολο των προϊόντων ή υπηρεσιών που να θεωρούνται από τον καταναλωτή εναλλάξιμα ή δυνάμενα να υποκατασταθούν μεταξύ τους, λόγω των χαρακτηριστικών τους, της τιμής τους ή της σκοπούμενης χρήσης τους. [βλ. ενδεικτικά Ανακοίνωση της Επιτροπής για τον ορισμό της σχετικής αγοράς (97/C 372/03), σημ. 7 και σχετική νομοθεσία στην οποία παραπέμπει].

96. Σύμφωνα με την έρευνα της Γ.Δ.Α., η αγορά του βιβλίου μπορεί να διαχωριστεί σε επιμέρους σχετικές αγορές προϊόντος με βάση την κατηγορία του βιβλίου. Τα βιβλία που εντάσσονται σε διαφορετικές κατηγορίες, δεν θεωρούνται εναλλάξιμα μεταξύ τους τόσο για τον τελικό καταναλωτή όσο και για τους εκδότες των βιβλίων μια και δεν έχουν τα ίδια φυσικά χαρακτηριστικά και δεν εκδίδονται με τον ίδιο τρόπο ή με την ίδια μέθοδο.

97. Βασιζόμενη στον διαχωρισμό των βιβλίων ανάλογα με την κατηγορία τους, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή (εφεξής Ε. Επ.), σε σχετικές αποφάσεις της [βλ. σχετικά υποθέσεις COMP/M.2978 LAGARDERE / NATEXIS / VUP, COMP/M.3197 - CANDOVER / CINVEN /BERTELSMANN- SPRINGER], έχει καταλήξει στις ακόλουθες σχετικές αγορές:

1) **Αγορά γενικών λογοτεχνικών τίτλων**, στην οποία περιλαμβάνονται τα μυθιστορήματα, τα θεατρικά έργα, οι ποιητικές συλλογές, τα δοκίμια, οι κριτικές, οι αναλύσεις και οι αναλύσεις της επικαιρότητας (current-affairs).

2) **Αγορά βιβλίων για παιδιά**, στην οποία περιλαμβάνονται τα βιβλία που αναφέρονται σε κοινό ηλικίας μικρότερης των δεκαπέντε τα οποία έχουν συγκεκριμένη παρουσίαση μια και συνήθως είναι εικονογραφημένα.

3) **Αγορά βιβλίων τέχνης**, στην οποία περιλαμβάνονται βιβλία τέχνης, άλμπουμ, και εικονογραφημένα βιβλία τα οποία καλύπτουν ένα εύρος θεμάτων όπως ζωγραφική, γλυπτική, μουσική, αρχιτεκτονική, σινεμά, φωτογραφία, αθλητισμό, μαγειρική κ.α. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό των συγκεκριμένων βιβλίων είναι η ποιότητα των εικόνων ή/και των φωτογραφιών και η παρουσίαση αλλά και η συνεπακόλουθα υψηλότερη τιμή.

4) **Αγορά οδηγών και εγχειριδίων**, στην οποία περιλαμβάνονται βιβλία που έχουν ως σκοπό την παροχή πρακτικών κατευθύνσεων και πληροφοριών οι οποίες θα είναι

C 368, 22/12/2001, παρ. 11(2). Βλ. επίσης ΔΕφαΘ 559/2010, ΔΕφαΘ 2891/2009 και ΔΕφαΘ 1682/2009, σκ. 29

χρήσιμες στην καθημερινότητα σε θέματα όπως η κηπουρική, η φύση, η μαγειρική, το κρασί, τα ταξίδια, η εκμάθηση ξένων γλωσσών κ.α.

5) **Αγορά κόμικς.** Τα κόμικς διαφέρουν από άλλες εκδόσεις ως προς το περιεχόμενό τους, το γεγονός ότι συχνά είναι έγχρωμα αλλά και ότι εκδίδονται σε μία σειρά από διαδοχικά τεύχη. Συνήθως τα κόμικς πωλούνται σε εξειδικευμένα βιβλιοπωλεία και εκδίδονται από εξειδικευμένους εκδότες.

6) **Αγορά εκπαιδευτικών βιβλίων,** στην οποία περιλαμβάνεται το εκπαιδευτικό υλικό για κάθε εκπαιδευτικό επίπεδο χαμηλότερο του πανεπιστημιακού, με εξαίρεση το εκπαιδευτικό υλικό για ενήλικες. Τα δύο κύρια είδη βιβλίου της αγοράς εκπαιδευτικών βιβλίων είναι τα σχολικά εγχειρίδια (δηλ. βιβλία που επιλέγονται από τους δασκάλους ως κυρίως βιβλία για τα μαθήματα που ορίζονται από τα κρατικά τμήματα ή άλλες δημόσιες εκπαιδευτικές αρχές και χρησιμοποιούνται από μαθητές και δασκάλους) και τα υποστηρικτικά εγχειρίδια [(δηλ. υλικό που χρησιμοποιείται για να υποστηρίξει τους μαθητές στο σχολείο και να τους προσφέρει ευρύτερη πληροφόρηση σε μερικά ζητήματα από αυτή που προσφέρει το κύριο βιβλίο (syllabus)].

7) **Αγορά ακαδημαϊκών βιβλίων,** στην οποία περιλαμβάνονται εκείνα τα βιβλία και οι περιοδικές εκδόσεις που αναφέρονται σε ερευνητές και ακαδημαϊκούς και έχουν εξειδικευμένο ακαδημαϊκό περιεχόμενο.

8) **Αγορά επαγγελματικών βιβλίων,** στην οποία περιλαμβάνονται βιβλία και περιοδικές εκδόσεις που προορίζονται για χρήση στον επαγγελματικό τομέα ή/και παρέχουν πληροφορίες σε επιτηδευματίες και επαγγελματίες.

9) **Αγορά βιβλίων παραπομπών (reference works).** Τα εν λόγω βιβλία περιλαμβάνουν την σύνοψη πληροφοριών, συνήθως όσον αφορά ένα συγκεκριμένο θέμα, συγκεντρωμένων σε ένα βιβλίο. Σκοπός τους είναι οι πληροφορίες να μπορούν να βρεθούν εύκολα όποτε χρειαστεί. Στην αγορά περιλαμβάνονται ετήσιες εκδόσεις γενικών και στατιστικών πληροφοριών (Almanac), άτλαντες, λεξικά παντός τύπου, εγκυκλοπαίδειες, γραμματικές, θησαυροί κ.α.

10) **Αγορά βιβλίων που εκδίδονται σε τεύχη.** Αφορά σε συγκεκριμένες εγκυκλοπαίδειες οι οποίες εκδίδονται σε διαδοχικά τεύχη και πωλούνται σε σταθερά διαστήματα σε περίπτερα ή με συνδρομή.

98. Για την οριοθέτηση της σχετικής αγοράς προϊόντος θα πρέπει, επίσης, να ληφθεί υπόψη ότι τα βιβλία πωλούνται στον τελικό καταναλωτή μέσα από διαφορετικού τύπου **σημεία λιανικής πώλησης.** Πέραν των κλασσικών βιβλιοπωλείων, τα βιβλία διακινούνται και μέσω εξειδικευμένων πολυκαταστημάτων [π.χ FNAC, Virgin, Public], σούπερ μάρκετ και πολυκαταστημάτων, πρακτορείων τύπου και εξειδικευμένων καταστημάτων [μαγαζιά που εξειδικεύονται στην πώληση προϊόντων που χρησιμοποιούνται για ένα συγκεκριμένο χόμπι π.χ. κηπουρική, ορειβασία, φωτογραφία κ.α. και τα οποία πωλούν και βιβλία σχετικά με το συγκεκριμένο χόμπι]. Άλλες μορφές λιανικής πώλησης βιβλίου αποτελούν οι πωλήσεις βιβλίων μέσω

λεσχών βιβλίου [δηλ. λέσχες στις οποίες ο καταναλωτής γίνεται μέλος αποδεχόμενος κάποια προωθητική προσφορά και στις οποίες το μέλος έχει την υποχρέωση να κάνει συστηματικές αγορές μέσω του δικτύου της λέσχης], οι πωλήσεις βιβλίων μέσω πωλητών, οι πωλήσεις από απόσταση (μέσω διαδικτύου και διά αλληλογραφίας) και η πώληση μέσω καταστημάτων πώλησης αποθεμάτων.

99. Σε αποφάσεις της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει αποφανθεί ότι όσον αφορά στην πώληση καταναλωτικών προϊόντων, στην οποία υπάγεται και η πώληση βιβλίου, είναι απαραίτητο να ληφθεί υπόψη η επιχειρηματική σχέση που υπάρχει μεταξύ του πωλητή και του τελικού καταναλωτή [βλ. σχετικά παρ. 293 της υπόθεσης COMP/M.2978 LAGARDERE / NATEXIS / VUP]. Με βάση αυτό το κριτήριο μπορούν να ορισθούν και οι ακόλουθες επιμέρους αγορές:

α) **Αγορά βιβλίου μέσω βιβλιοπωλείων**, στην οποία υπάγονται τα βιβλιοπωλεία, τα εξειδικευμένα πολυκαταστήματα, τα πρακτορεία τύπου και τα εξειδικευμένα καταστήματα. Σε αυτά τα σημεία λιανικής πώλησης τα βιβλία πωλούνται στο ίδιο εύρος τιμών, επίσης υπάρχει φυσική επαφή μεταξύ του λιανοπωλητή και του καταναλωτή (παρόμοιες προωθητικές μέθοδοι).

β) **Αγορά βιβλίου μέσω σούπερ μάρκετ και πολυκαταστημάτων**. Σύμφωνα με την έρευνα “*A report on the completed acquisition by Woolworths Group PLC of Bertram Group Limited*” που διεξήγαγε το Office Of Fair Trading, βρέθηκε ότι υπάρχει σταθερή διαφοροποίηση στην τιμή προμήθειας των βιβλίων από τα σούπερ μάρκετ σε σχέση με τα άλλα σημεία λιανικής πώλησης ακόμα και όταν η προμήθεια γίνεται από τον ίδιο προμηθευτή. Επίσης, τα εν λόγω σημεία πώλησης διαφοροποιούνται από τα παραδοσιακά σημεία και ως προς την επαφή με τον καταναλωτή (μικρότερη σε σχέση με τα παραδοσιακά βιβλιοπωλεία), την μη πραγματοποίηση παραγγελιών για τον πελάτη αλλά και το (περιορισμένο) εύρος βιβλίων (κυρίως best sellers) που διαθέτουν.

Επισημαίνεται ότι από την έρευνα της Γ.Δ.Α. προκύπτει, λαμβάνοντας υπόψη και τις απαντήσεις ερωτηθέντων βιβλιοπωλείων [βλ. σχετικά τις απόψεις των κκ [...] και [...] στις υπ’ αριθ. πρωτ. 6527/19.10.2010 1267/01.03.2011 και 6616/22.10.2010 επιστολές τους, αντίστοιχα], ότι σε μία μελλοντική περίοδο όπου τα τμήματα βιβλίου των σούπερ μάρκετ και των πολυκαταστημάτων θα έχουν οργανωθεί και εμπλουτισθεί, προσομοιάζοντας την ποικιλία και τις παρεχόμενες υπηρεσίες των βιβλιοπωλείων, οι εν λόγω αγορές θα μπορούν να θεωρηθούν ως μία.

γ) **Αγορά βιβλίου από απόσταση**. Στην αγορά αυτή υπάγονται οι πωλήσεις μέσω λεσχών βιβλίου, οι πωλήσεις από το διαδίκτυο και οι πωλήσεις δια αλληλογραφίας. Οι συγκεκριμένες μορφές λιανικής πώλησης διαφοροποιούνται από τις προηγούμενες ως προς τον τρόπο προώθησης των βιβλίων από τον οποίο απουσιάζει η προσωπική επαφή με τον πωλητή.

δ) **Αγορά βιβλίου μέσω πωλητών**. Οι πωλήσεις μέσω πωλητών διαφοροποιούνται από τις άλλες μορφές πώλησης λόγω της ιδιαίτερα διαφορετικής προωθητικής τεχνικής. Η συγκεκριμένη μορφή πώλησης βιβλίων συνδέεται με περιορισμένες και

συγκεκριμένες κατηγορίες βιβλίων με κυριότερες αυτές των παραπεμπτικών βιβλίων και των βιβλίων που εκδίδονται σε τεύχη.

ε) **Αγορά βιβλίου από καταστήματα πώλησης αποθεμάτων.** Η πώληση βιβλίων από τα συγκεκριμένα καταστήματα συνιστά μια ξεχωριστή αγορά προϊόντος λόγω της αισθητής διαφοροποίησης στην τιμή των βιβλίων αλλά και στο εύρος των διαθέσιμων τίτλων.

100. Με βάση τα ανωτέρω, κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, και παρά τον αυξανόμενο ανταγωνισμό που δέχονται τα κλασικά βιβλιοπωλεία από τα σούπερ μάρκετ και πολυκαταστήματα, **ως σχετική αγορά προϊόντος** στην εν λόγω υπόθεση ορίζεται **η αγορά λιανικής πώλησης βιβλίου μέσω βιβλιοπωλείων.**

VII.2 Η άποψη των εμπλεκόμενων μερών

101. Κατά την άποψη της καταγγέλλουσας, ο ορισμός της σχετικής αγοράς προϊόντος που προκρίνεται στην κρινόμενη υπόθεση είναι ορθός, λαμβανομένων υπόψη των χαρακτηριστικών της ελληνικής αγοράς και τη σχετική νομολογία. Και τούτο, δεδομένου η αγορά μέσω βιβλιοπωλείων – δηλαδή, η σχετική αγορά στην συγκεκριμένη υπόθεση - αποτελεί παραδοσιακή αγορά, η οποία κρατά πιστό το κοινό της [βλ. σχετικά Πρακτικό 30.6.2011, σελ. 15-17]. Η δε ευκαιριακή προμήθεια ενός τίτλου βιβλίου από ένα πολυκατάστημα δεν πρέπει να προστεθεί στην σχετική αγορά της παρούσας υπόθεσης, ενώ όσον αφορά στις πωλήσεις μέσω διαδικτύου δεν έχουν τον ίδιο βαθμό διεύθυνσης στην Ελλάδα με άλλες ευρωπαϊκές χώρες (π.χ. Δανία), καθώς η εμπιστοσύνη διενεργείας συναλλαγών με πιστωτικές κάρτες και από απόσταση δεν είναι ο ίδιος «και δη στην αγορά την συγκεκριμένη που εξετάζουμε, που είναι η αγορά της Θεσσαλονίκης» .
102. Αντιθέτως, οι εμπλεκόμενες στη συγκεκριμένη υπόθεση επιχειρήσεις ισχυρίζονται ότι η σχετική αγορά είναι κατά πολύ ευρύτερη από εκείνη που διαλαμβάνεται στην εισήγηση [βλ. ιδίως Υπόμνημα ΙΑΝΟΣ και ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ της 30.5.2011, καθώς και τα Πρακτικά της 30.6.2011, ενδεικτικά σελ. 30, 31, 37, 50, 51, 61, 97]. Οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις υποστηρίζουν, ειδικότερα, ότι η σχετική αγορά προϊόντων περιλαμβάνει τόσο τα βιβλιοπωλεία, τα σούπερ μάρκετ και τα πολυκαταστήματα, όσο και η αγορά πωλήσεων από απόσταση (διαδίκτυο), καθώς και τις εκδόσεις βιβλίων, τις εκδόσεις εκδοτικών οργανισμών κ.λπ.
103. Οι βασικές τους θέσεις μπορούν να συνοψιστούν ως ακολούθως.
- Αναφέρουν ότι η Ε.Επ. το 2007 στην απόφαση COMP/M/4611 Egmont/Bonnier Books (15.10.2007, παρ. 12,13 και 19), διαφοροποιούμενη από προηγούμενη απόφασή της [Υπόθεση COMP/M.2978 Lagardère/Natexis/VUP (7.1.2004)] έχει αναγνωρίσει ότι δεν υπάρχουν στοιχεία για την οριοθέτηση χωριστής αγοράς πωλήσεων βιβλίων σε τελικούς καταναλωτές εξ αποστάσεως. Περαιτέρω, έχει αναγνωρίσει αυτό το οποίο ισχύει εν τοις πράγμασι, ότι δηλαδή όλοι οι λοιποί τρόποι λιανικής πώλησης βιβλίων στον τελικό καταναλωτή ανήκουν στην ίδια αγορά.

- Η συνεκτίμηση της κατηγορίας των «online» βιβλιοπωλείων αυτομάτως και αυτονόητα διευρύνει τη σχετική αγορά σε τέτοια έκταση, ώστε να μην μπορεί βάσιμα να υποστηρίζεται έστω και η απόπειρα σύναψης καρτελικής σύμπραξης μεταξύ τριών αλυσίδων λιανικής, των οποίων το μερίδιο είναι όλως αμελητέο.
- Η ανταγωνιστική πίεση που ασκούν τα πολυκαταστήματα και τα σούπερ μάρκετ είναι τέτοιας έντασης, ώστε να ανήκουν στην ίδια αγορά προϊόντος με τα κλασικά βιβλιοπωλεία. Σύμφωνα με εκτιμήσεις των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων τα πολυκαταστήματα και τα σούπερ μάρκετ (Public, ΚΑΡΦΟΥΡ, FMB ΓΕΝΙΚΗ ΕΜΠΟΡΙΚΗ, ΣΚΛΑΒΕΝΙΤΗΣ, MAX STORES) κάλυπταν το 2009 το περίπου [...] % των πωλήσεων, ενώ το 2010 το περίπου [...] %.
- Σε κάθε περίπτωση, θεωρούν ότι η εισήγηση έχει σφάλει στην εκτίμηση του μεριδίου αγοράς των ΙΑΝΟΣ, ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ και ΒΙΒΛΙΟΚΙΝΗΣΗ (Αθανάσιος Φλώρος) σε ποσοστό [...] % λόγω α) τα στοιχεία δεν είναι επίσημα αλλά στηρίζονται σε μια αυθαίρετη μεθοδολογία της ΓΔΑ, στα οποία δεν συνυπολογίζονται όλες οι λιανικές πωλήσεις βιβλίων, αλλά μόνο οι πωλήσεις που γίνονται από κλασικά βιβλιοπωλεία και όχι αυτές που πραγματοποιούνται σε καταστήματα τα οποία δεν έχουν ως κύρια δραστηριότητα την πώληση βιβλίων (πολυκαταστήματα, σούπερ μάρκετ κ.λπ.), οι πωλήσεις από το διαδίκτυο, καθώς και οι εισαγωγές βιβλίων, οι εκδόσεις κρατικών εκδοτικών οργανισμών κ.λπ., αποκλείοντας έτσι από τους υπολογισμούς σημαντικό κομμάτι του ανταγωνισμού, β) εσφαλμένα δεν έχουν περιληφθεί στη μέτρηση τα εξειδικευμένα πολυκαταστήματα τύπου Virgin και Public, στα οποία γίνονται σημαντικές πωλήσεις βιβλίων, και γ) αθροιστικό μερίδιο των ΙΑΝΟΣ, ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ και ΒΙΒΛΙΟΚΙΝΗΣΗ υπολείπεται του [...] %, ποσοστό που ασφαλώς δεν δύναται να έχει την όποια επίπτωση στην αγορά του βιβλίου.

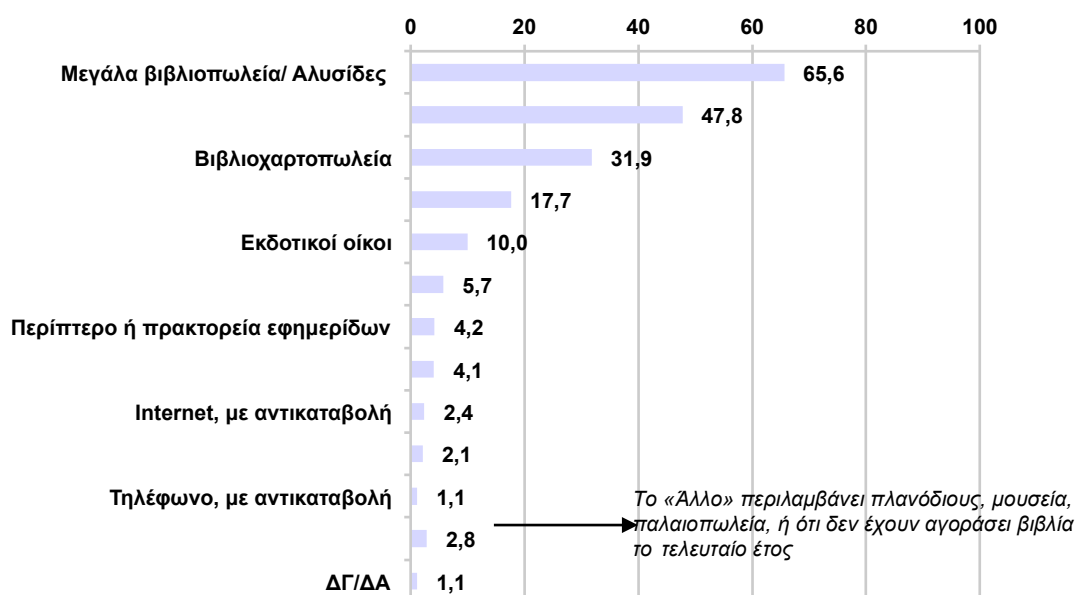
104. Κατά την κρίση της Επιτροπής, οι ανωτέρω ισχυρισμοί των εμπλεκομένων επιχειρήσεων αναφορικά με την οριοθέτηση της σχετικής αγοράς προϊόντων δεν μπορούν να γίνουν δεκτοί για τους ακόλουθους λόγους:

- Ο ανωτέρω αναφερόμενος διαχωρισμός της εισήγησης ανά «τελικό σημείο πώλησης» βασίζεται σε προηγούμενες αποφάσεις της Ε.Επ. στις οποίες είχε πραγματοποιηθεί σχετική έρευνα αγοράς. Ειδικότερα, οι πωλήσεις σε βιβλία που πραγματοποιούν τα σούπερ μάρκετ αφορούν σε περιορισμένο αριθμό τίτλων βιβλίων, από 1.000 200 τίτλους [σύμφωνα με την απόφαση COMP/M.2978 Lagardère/Natexis/VUP], και αφορούν κυρίως σε best sellers, βιβλία τσέπης, παιδικά βιβλία και γενικής βιβλιογραφίας τα οποία απολαμβάνουν δημοσιότητα. Επίσης, τα εν λόγω σημεία πώλησης διαφοροποιούνται από τα παραδοσιακά σημεία και ως προς την επαφή με τον καταναλωτή. Άλλωστε ο κ. [...] σε συνέντευξή του [βλ. σχετικά Υπόμνημά

της ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΛΩΡΟΣ της 30.5.2011] επισημαίνει τη μεγάλη σημασία της εξυπηρέτησης του πελάτη, αναφέροντας τη σημασία που έχει η εκπαίδευση του προσωπικού των βιβλιοπωλείων στην ανάπτυξη του κλάδου.

- Καταστήματα, όπως το Public, όπως και το σύνολο των εξειδικευμένων πολυκαταστημάτων, υπάγονται στην αγορά βιβλίου μέσω βιβλιοπωλείων. Κατά τον υπολογισμό των μεριδίων, έγινε χρήση στοιχείων από την Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, όπως και στοιχείων που παρείχαν τα ίδια τα εμπλεκόμενα μέρη. Αν και η μεθοδολογία της Γ.Δ.Α. χαρακτηρίζεται ως αυθαίρετη, δεν επισημαίνεται κάποια συγκεκριμένη μεθοδολογική αυθαιρεσία. Επίσης, για τον υπολογισμό των μεριδίων αγοράς, λήφθηκαν υπόψη οι λιανικές πωλήσεις βιβλίων από επιχειρήσεις με κύρια δραστηριότητα την πώληση βιβλίων (κλασσικά βιβλιοπωλεία). Σε αυτές της πωλήσεις δεν συγκαταλέγονται οι πωλήσεις μέσω εξειδικευμένων καταστημάτων (Public, FNAC, Virgin κ.α.) τα οποία εμπίπτουν μεν στη σχετική προϊοντική αγορά, όμως η εμπορική τους δραστηριότητα, στη Θεσσαλονίκη, κατά το 2005, ήταν αμελητέα (για παράδειγμα το Public άρχισε να δραστηριοποιείται στη Θεσσαλονίκη το φθινόπωρο του 2005, το FNAC δεν δραστηριοποιείτο στην πόλη κατά το 2005).
- Έρευνα του Ε.ΚΕ.ΒΙ., μέσω της εταιρίας METRON ANALYSIS, για την καταναλωτική συμπεριφορά του κοινού των Βιβλιοπωλείων το έτος 2007 (σελ. 17), ανέδειξε ότι υπάρχει πολύ χαμηλή διείσδυση τόσο του διαδικτύου στην αγορά των καταναλωτών του δείγματος (αγορές με πιστωτική κάρτα μέσω Internet πραγματοποίησαν μόνο το 5,7% των ερωτώμενων), όσο και των άλλων, εναλλακτικών σημείων πώλησης όπως οι υπεραγορές και τα σούπερ μάρκετ, τα περίπτερα, οι πλασιέ, κ.λπ. - με ποσοστά κάτω του 5%. Συμπερασματικά, τα βιβλιοπωλεία φαίνεται να κρατούν πιστό το κοινό τους.

“Από ποια σημεία από τα παρακάτω έχετε αγοράσει βιβλία τους τελευταίους 12 μήνες;”

- Τα χαμηλά ποσοστά πρόσβασης του διαδικτύου επισημαίνεται και σε μελέτη του Κέντρου Προγραμματισμού και Οικονομικών Ερευνών (ΚΕΠΕ). Συγκεκριμένα, η εν λόγω μελέτη αναφέρει ότι το ηλεκτρονικό εμπόριο αποτελεί έναν από τους νέους τρόπους εξυπηρέτησης των καταναλωτών και των επιχειρήσεων με ταχεία ανάπτυξη. Στην Ελλάδα παρά τα σημαντικά πλεονεκτήματα των αγορών μέσω διαδικτύου αυτές παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα, ενώ πολύ περιορισμένη είναι η χρήση του διαδικτύου από τις επιχειρήσεις για τις πωλήσεις τους και τα αντίστοιχα έσοδά τους. Τα χαμηλά ποσοστά πρόσβασης στο διαδίκτυο στη χώρα μας και η συνεχιζόμενη δυσπιστία εκ μέρους των ελληνικών νοικοκυριών για την ασφάλεια των συναλλαγών ίσως εξηγούν την κατάσταση. Το 2009 το 20% των Ελλήνων καταναλωτών πραγματοποίησε αγορές μέσω διαδικτύου, έναντι 11% το 2008 και 3% το 2006. Αντίστοιχα πάνω από το ένα τρίτο των καταναλωτών της Ε.Ε. (37%) χρησιμοποίησαν το διαδίκτυο για να παραγγείλουν αγαθά και υπηρεσίες για ιδιωτική χρήση. Ωστόσο, η μελέτη σημειώνει, ότι η διευρυνόμενη πρόσβαση στο διαδίκτυο τα τελευταία χρόνια δημιουργεί θετικές προϋποθέσεις για την ανάπτυξη των συναλλαγών [βλ. Εκθέσεις 67, ΚΕΠΕ, Αθήνα 2011, Μέρος Β', σελ. 249].
- Όσον αφορά στις πωλήσεις μέσω διαδικτύου, σημειώνεται επίσης ότι η απόφαση COMP/M.2978 LAGARDERE/NATEXIS/VUP, αφορούσε στην αγορά της Γαλλίας. Συγκεκριμένα, με βάση τις συνθήκες της γαλλικής αγοράς κρίθηκε ότι το διαδίκτυο όπως και όλες οι μορφές πώλησης βιβλίων από απόσταση αποτελούν ξεχωριστή αγορά. Κατά το έτος έκδοσης της Απόφασης, το 2004, τόσο ο δείκτης διείσδυσης του διαδικτύου όσο και ο δείκτης διείσδυσης των ηλεκτρονικών αγορών (βλ Πίνακα) ήταν αισθητά μεγαλύτεροι στην Γαλλία από τους αντίστοιχους δείκτες στην Ελλάδα. Επίσης στην Απόφαση COMP/M/4611 Egmont/Bonnier Books, την οποία επικαλούνται οι

εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, όπου η Ε.Επ. αποφάνθηκε ότι η αγορά από απόσταση δεν είναι ξεχωριστή, οι ανωτέρω αναφερόμενοι δείκτες υπερβαίνουν κατά πολύ τους αντίστοιχους δείκτες για την Ελλάδα. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ποσοστό του πληθυσμού που πραγματοποιούσε παραγγελίες μέσω διαδικτύου για προσωπική χρήση ανήλθε σε 56%, για το έτος 2007 στην Δανία, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό στην Ελλάδα έφτανε μόλις το 8%. Επισημαίνεται δε ότι, το εν λόγω θέμα – της σχέσης μεταξύ των παραδοσιακών δικτύων διανομής/πωλήσεων και των διαδικτυακών πωλήσεων - δεν έχει επιλυθεί ούτε σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Για το λόγο αυτό η Γαλλικής Αρχής Ανταγωνισμού το 2011, εκκίνησε τη διεξαγωγή έρευνας προκειμένου να αναλύσει την επιρροή (από την πλευρά του ανταγωνισμού) του διαδικτύου στα λοιπά κανάλια διανομής [βλ. απόφαση Γαλλικής Αρχής Ανταγωνισμού n° 11-SOA-02 της 1.7.2011].

	Δανία		Γαλλία		Ελλάδα	
	2004	2007	2004	2007	2004	2007
% πληθυσμού που είναι τακτικοί χρήστες του διαδικτύου	70%	76%	≤ 39%	57%	17%	28%
% που παραγγέλνουν αγαθά ή υπηρεσίες από το διαδίκτυο, για προσωπική χρήση	42%	56%	≤ 22%	35%	1%	8%

Πηγή: “Europe’s Digital Competitiveness Report, main achievements of the 2010 strategy 2005-2009”

105. Επομένως, κατά την κρίση της Επιτροπής, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα ανωτέρω, στη συγκεκριμένη υπόθεση ως σχετική αγορά θα πρέπει να θεωρηθεί η ευρύτερη αγορά της λιανικής πώλησης βιβλίου μέσω βιβλιοπωλείων.

VII.3 Σχετική Γεωγραφική Αγορά

106. Στην υπό κρίση υπόθεση ως σχετική γεωγραφική αγορά δύναται να θεωρηθεί ο νομός Θεσσαλονίκης, καθώς οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις αποτελούν βιβλιοπωλεία που εδρεύουν και δραστηριοποιούνται κατά βάση σε αυτόν το νομό. Επίσης, ο ΣΒΘ αποτελεί το συνδικαλιστικό όργανο των βιβλιοπωλών του νομού Θεσσαλονίκης του οποίου οι αρμοδιότητες παρέμβασης περιορίζονται στον εν λόγω νομό. Άλλωστε, όπως δήλωσε ο κ. [...], οι ανωτέρω περιγραφόμενες προσπάθειες του ΣΒΘ επικεντρωνόντουσαν στο συγκεκριμένο νομό, καθώς είχαν ως στόχο τα βιβλιοπωλεία της Θεσσαλονίκης, τα οποία ήταν και εκείνα που σε ποσοστό 60% ακολούθησαν τις προτροπές του⁵².

⁵² Όπως αναφέρθηκε ανωτέρω, υπογεγραμμένο έντυπο αποδοχής της δεύτερης επιστολής απέστειλαν και οι επιχειρήσεις «[...]» με έδρα [...] του νομού Μαγνησίας και «[...]» με έδρα [...] του νομού Πέλλας. Σύμφωνα με το ΣΒΘ, η εν λόγω επιστολή εστάλη και σε μη μέλη του συλλόγου διότι η διανομή έγινε μέσω των χονδρεμπόρων.

VII.4 Χαρακτηριστικά του Κλάδου

107. Η ελληνική αγορά βιβλίου είναι, σύμφωνα με εκπροσώπους επιχειρήσεων του κλάδου, μικρή σε μέγεθος, γεγονός το οποίο οφείλεται μεταξύ άλλων, στο μικρό (συγκριτικά) μέγεθος του πληθυσμού αλλά και τα χαμηλά ποσοστά αναγνωσιμότητας. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, η συνολική δαπάνη για την αγορά βιβλίων το 2006 εκτιμάται, στη μελέτη της Hellastat, σε €569,7 εκ. [Βλ. σχετικά ΑΝΑΛΥΣΗ ΑΓΟΡΑΣ 2009 – ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΒΙΒΛΙΩΝ», Ιανουάριος 2009, Hellastat A.E.]
108. Βάσει της πιο πρόσφατης διαθέσιμης Έρευνας Οικογενειακών Προϋπολογισμών της Ελληνικής Στατιστικής Υπηρεσίας (εφεξής ΕΛ.ΣΤΑΤ.) (2004-2005), η μέση ελληνική οικογένεια διαθέτει €11,89 το μήνα για αγορά βιβλίων. Η εν λόγω δαπάνη είναι ελαφρώς μειωμένη για την περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας, και ανέρχεται σε €10,95. Πρέπει να σημειωθεί ότι η μέση μηνιαία δαπάνη είναι αισθητά μεγαλύτερη στα αστικά κέντρα και συγκεκριμένα για το πολεοδομικό συγκρότημα της Θεσσαλονίκης ανέρχεται σε €15,39.
109. Σύμφωνα με το ΕΚΕΒΙ, το Μάιο του 2009 λειτουργούσαν στην Ελλάδα 2.000 βιβλιοπωλεία και πάνω από 3.500 σημεία λιανικής πώλησης βιβλίου (συμπεριλαμβανομένων και πρακτορείων τύπου και σούπερ μάρκετ). Το 90% των βιβλιοπωλείων της χώρας είναι μικρά σε μέγεθος και πωλούν εκτός από βιβλία και χαρτικά. Από το σύνολο των βιβλιοπωλείων μόνο τα 280 πωλούν αποκλειστικά βιβλία εκ των οποίων σημαντικό μέγεθος έχουν τα 120. Η πλειοψηφία των βιβλιοπωλείων βρίσκεται στην Αθήνα (50%) και στις μεγάλες πόλεις (Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Λάρισα και Ηράκλειο).
110. Την τελευταία δεκαετία έχουν διευρυνθεί τα σημεία λιανικής πώλησης βιβλίου. Ειδικότερα, έχουν αναπτυχθεί ισχυρές αλυσίδες βιβλιοπωλείων ενώ στην λιανική πώληση βιβλίων έχουν πλέον εισέλθει και πολυκαταστήματα και σούπερ μάρκετ. Πρέπει επίσης να σημειωθεί ότι τα τελευταία χρόνια ανάγκες μερίδας του αναγνωστικού κοινού καλύπτονται από τους τίτλους που κυκλοφορούν σαν προσφορές από εφημερίδες. Σύμφωνα με το ΕΚΕΒΙ, τα δέκα μεγαλύτερα (σε έκταση) βιβλιοπωλεία στην ελληνική επικράτεια βρίσκονται στην Αθήνα [βλ. σχετικά “The Book Market in Greece, 5th Revised Edition, May 2009”] με εξαίρεση το βιβλιοπωλείο Μαλλιάρης που βρίσκεται στην Θεσσαλονίκη και είναι το δεύτερο μεγαλύτερο σε έκταση βιβλιοπωλείο μετά το βιβλιοπωλείο «Ελευθερουδάκης». Στη Θεσσαλονίκη διαθέτουν υποκατάστημα έξι (6) από τις μεγαλύτερες αλυσίδες βιβλιοπωλείων και συγκεκριμένα οι Παπασωτηρίου, Ελευθερουδάκης, Ιανός, Πρωτοπορία, Leader books, Public (το οποίο ξεκίνησε τη λειτουργία το φθινόπωρο του 2005⁵³). Πρέπει να σημειωθεί ότι από τις μεγάλες αλυσίδες μόνο η Ιανός διαθέτει την πλειοψηφία των υποκαταστημάτων της στην Θεσσαλονίκη (4 υποκαταστήματα στην Θεσσαλονίκη και 2 στην Αθήνα).

⁵³ Σύμφωνα με την ιστοσελίδα της Public, η εταιρία ιδρύθηκε το 2005 <http://www.public.gr/poioi-eimaste/>.

111. Η αυξανόμενη κερδοφορία των καταστημάτων που εμπορεύονται «Βιβλία – Χαρτικά – Άλλα είδη» έχει αναστραφεί τα τρία τελευταία έτη, γεγονός που καταδεικνύει, μεταξύ άλλων, τις επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στη ζήτηση για το βιβλίο. Η μέση τιμή λιανικής πώλησης του βιβλίου⁵⁴ παρουσίαζε αυξητική τάση μέχρι το 2008⁵⁵. Συγκεκριμένα από €13,6 το 2001 η μέση τιμή έφτασε το 2008 σε €17,13 παρουσιάζοντας αύξηση 25%. Παρ' όλα αυτά, σύμφωνα με το Ε.ΚΕ.ΒΙ., η αύξηση αυτή της τιμής του βιβλίου δεν ήταν μεγαλύτερη από ότι η αύξηση της τιμής στα περισσότερα προϊόντα την ίδια περίοδο. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να επισημανθεί ότι τα βιβλιοπωλεία κατά την χάραξη της τιμολογιακής τους πολιτικής θα πρέπει να λάβουν υπόψη τα όσα ορίζονται στο ν. 2557/1997 για την ενιαία τιμή βιβλίου.

VII.5 Μέγεθος και Μερίδια Αγοράς

112. Στο νομό Θεσσαλονίκης πραγματοποιείται, σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία⁵⁶, το 8% των συνολικών λιανικών πωλήσεων βιβλίων, ενώ ο νομός είναι ο δεύτερος σε λιανικές πωλήσεις βιβλίων μετά το νομό Αττικής, ο οποίος το 2005 συγκέντρωσε το 60% των συνολικών πωλήσεων.

113. Ο αριθμός των βιβλιοπωλείων που δραστηριοποιούνται στο νομό Θεσσαλονίκης έχει μειωθεί αισθητά την τελευταία πενταετία. Στα τέλη του 2010, τα βιβλιοπωλεία της Θεσσαλονίκης που ήταν εγγεγραμμένα στο Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Θεσσαλονίκης ανέρχονταν στα 310⁵⁷, ενώ το 2005 σύμφωνα με στοιχεία της ΕΛ.ΣΤΑΤ. στο νομό Θεσσαλονίκης δραστηριοποιούνταν 386 βιβλιοπωλεία⁵⁸. Την τελευταία πενταετία, σύμφωνα με στοιχεία της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης Θεσσαλονίκης, έχουν πάψει την λειτουργία τους 44 βιβλιοπωλεία. Με βάση τα ανωτέρω στοιχεία, τα βιβλιοπωλεία του νομού έχουν μειωθεί σε σχέση με το 2005 κατά 12,5% με 19%. Μόνο η εταιρία «[...]» έχει κλείσει από το [...] από τα καταστήματά της λόγω της μεγάλης οικονομικής κρίσης που διέρχεται ο χώρος. Σύμφωνα με τον κ. [...], η εν λόγω κατάσταση οφείλεται στη συρρίκνωση του εμπορικού κέρδους των βιβλιοπωλείων εξαιτίας της πολιτικής των χονδρεμπόρων και των εκδοτών.

114. Λαμβάνοντας υπόψη ότι το 2010 μέλη του ΣΒΘ ήταν [...] βιβλιοπωλεία, εκτιμάται ότι ο αριθμός των βιβλιοπωλών που είναι εγγεγραμμένοι στο σύλλογο δεν ξεπερνά ως

⁵⁴ Ενός ελληνικού βιβλίου με μαλακό εξώφυλλο και περίπου 250 σελίδες.

⁵⁵ Ε.ΚΕ.ΒΙ. «[THE BOOK MARKET] IN GREECE», Μάιος 2009.

⁵⁶ Κωδικός «4761 Λιανικό εμπόριο βιβλίων σε ειδικευμένα καταστήματα» κατά NACE: Περιλαμβάνει τα καταστήματα που έχουν ως βασική τους δραστηριότητα την πώληση βιβλίων και χαρτικών. Κύκλος εργασιών νομού σε σχέση με εθνικό κύκλο εργασιών. Στοιχεία 2005.

⁵⁷ Σύμφωνα με την εκτίμηση του [...], το Σεπτέμβριο του 2010 λειτουργούσαν στο νομό περίπου 350 βιβλιοπωλεία, ενώ σύμφωνα με τον κ [...] τα βιβλιοπωλεία ήταν περισσότερα από 300. Η εκτίμηση του κ. [...] είναι ότι στην πόλη λειτουργούν περίπου 450 βιβλιοπωλεία.

⁵⁸ Κωδικός «4761 Λιανικό εμπόριο βιβλίων σε ειδικευμένα καταστήματα» κατά NACE: Περιλαμβάνει τα καταστήματα που έχουν ως βασική τους δραστηριότητα την πώληση βιβλίων και χαρτικών.

ποσοστό το 30% των βιβλιοπωλείων του νομού. Παρόμοια είναι και η εκτίμηση του κ [...], σύμφωνα με την οποία ο αριθμός των βιβλιοπωλών που είναι μέλη του Συλλόγου υπολείπεται ως ποσοστό του 33%⁵⁹.

115. Όπως αναφέρθηκε και ανωτέρω, στη Θεσσαλονίκη δραστηριοποιούνται τουλάχιστον έξι (6) αλυσίδες βιβλιοπωλείων⁶⁰ με την αλυσίδα **Ιανός** να διαθέτει τα περισσότερα καταστήματα, ενώ στην πόλη λειτουργεί και το δεύτερο μεγαλύτερο σε έκταση βιβλιοπωλείο στην χώρα, αυτό του [...] στην οδό Γούναρη. Τόσο ο κ. [...] (εκπρόσωπος του βιβλιοπωλείου ΙΑΝΟΣ)⁶¹ όσο και ο κ. [...] (εκπρόσωπος του βιβλιοπωλείου «Α. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε.») είναι μέλη του ΣΒΘ. Σύμφωνα με την καταγγέλλουσα, οι εν λόγω αλυσίδες είναι από τα μεγαλύτερα βιβλιοπωλεία τόσο του πολεοδομικού συγκροτήματος όσο και του νομού Θεσσαλονίκης, όπως άλλωστε και η αλυσίδα ΒΙΒΛΙΟΚΙΝΗΣΗ, ιδιοκτήτης της οποίας είναι ο κ. [...]⁶². [...], αναγνωρίζουν ότι τα βιβλιοπωλεία τους είναι εκ των μεγαλύτερων στο νομό, όμως δεν αποδέχονται τον χαρακτηρισμό του ηγετικού βιβλιοπωλείου (leader), αφού στην αγορά δραστηριοποιείται πλήθος επιχειρήσεων με αποτέλεσμα καμία από αυτές να μη μπορεί να διαθέτει ικανό μερίδιο ώστε να ηγηθεί στην αγορά⁶³.
116. Με βάση τους προσκομισθέντες κύκλους εργασιών των τριών επιχειρήσεων και την εκτίμηση του μεγέθους της αγοράς από την ΕΛ.ΣΤΑΤ., υπολόγισε ότι το αθροιστικό μερίδιο αγοράς των τριών βιβλιοπωλείων για το 2005 ανήλθε στο 22% περίπου της αγοράς⁶⁴.

VIII. ΝΟΜΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ

VIII.1 Εφαρμοστέος κανόνας δικαίου: Άρθρο 1 του ν. 703/77 (πλέον άρθρο 1 του ν.3959/2011)⁶⁵

⁵⁹ Σύμφωνα με τον κ. [...] «μέλη του [συλλόγου] ..., όπως πληροφορήθηκα, είναι εγγεγραμμένα 100, ενώ τα μη μέλη του είναι περισσότερα από 200.».

⁶⁰ Παπασωτηρίου, Ελευθερουδάκης, Ιανός, Πρωτοπορία, Leader books, Public.

⁶¹ Σύμφωνα με την κατάθεσή του, μέλος του ΣΒΘ είναι και [...] αν και δεν βρέθηκε στο μητρώο του Συλλόγου.

⁶² Κατά την καταγγέλλουσα, μεγάλα βιβλιοπωλεία του πολεοδομικού συγκροτήματος Θεσσαλονίκης αποτελούν επίσης τα βιβλιοπωλεία: ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ, ΠΑΠΑΣΩΤΗΡΙΟΥ, ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗΣ, ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ. Μεγάλο βιβλιοπωλείο του νομού Θεσσαλονίκης αποτελεί, επίσης, το βιβλιοπωλείο ΒΙΒΛΙΟΚΙΝΗΣΗ (υπ' αριθ. 6087/06.10.2010 επιστολή).

⁶³ Συγκεκριμένα, ο κ. [...] αναφέρει στην επιστολή του «Είμαστε όντως ένα από τα μεγαλύτερα βιβλιοπωλεία, αλλά leader της πόλης;! Πως μπορεί να χαρακτηριστεί κανείς έτσι με μερίδιο 2 ή 3% της αγοράς; Όταν μάλιστα οι τιμές των βιβλίων καθορίζονται από τρίτους και όταν αυτά τα ίδια βιβλία, οι ίδιοι τίτλοι, διατίθενται από εκατοντάδες άλλα μικρά ή μεγάλα βιβλιοπωλεία και άλλους διανομείς» (υπ' αριθ. πρωτ. 6527/19.10.2010 επιστολή).

⁶⁴ Για την μέθοδο υπολογισμού βλ. Παράρτημα Γ της Έκθεσης.

⁶⁵ Βάσει των αρχών που διέπουν τη διαχρονική εφαρμογή του δικαίου καθώς και βάσει των αρχών της ασφάλειας δικαίου και της προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης των διοικουμένων, εφαρμοστέες είναι οι διατάξεις ουσιαστικού δικαίου οι οποίες ίσχυαν κατά τον χρόνο επελεύσεως των γεγονότων που συνιστούν την παράβαση, χωρίς να έχει σημασία ο χρόνος κατά τον οποίο εφαρμόζονται οι σχετικές διατάξεις και επιβάλλονται οι σχετικές κυρώσεις.

117. Σύμφωνα με το άρθρο 1 παρ.1 του ν.703/77 όπως ίσχυε:

1. Απαγορεύονται όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και οιασδήποτε μορφής εναρμονισμένη πρακτική επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού, ιδίως οι συνιστάμενες σε:

α) άμεσο ή έμμεσο καθορισμό τιμών αγοράς ή πώλησης ή άλλων όρων συναλλαγής,

β) περιορισμό ή τον έλεγχο της παραγωγής, της διάθεσης, της τεχνολογικής ανάπτυξης ή των επενδύσεων,

γ) κατανομή αγορών ή των πηγών εφοδιασμού,

δ) κατά τρόπο δυσχεραίνοντα τη λειτουργία του ανταγωνισμού, εφαρμογή στο εμπόριο άνισων όρων για ισοδύναμες παροχές, ιδίως με την αδικαιολόγητη άρνηση πώλησης, αγοράς ή άλλης συναλλαγής,

ε) την εξάρτηση συνάψεως συμβάσεως εκ της παρά των συμβαλλομένων αποδοχής πρόσθετων παροχών, οι οποίες εκ της φύσεως τους ή συμφώνως προς τις εμπορικές συνήθειες, δεν συνδέονται μετά του αντικειμένου των συμβάσεων αυτών.

118. Επομένως, προϋποθέσεις εφαρμογής της ανωτέρω διάταξης είναι:

1) Η ύπαρξη συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ επιχειρήσεων ή απόφασης ένωσης επιχειρήσεων,

2) Αντικείμενο ή αποτέλεσμα της ανωτέρω συμφωνίας ή απόφασης να είναι ο αισθητός περιορισμός, η παρακώλυση ή η νόθευση του ανταγωνισμού.

Κατά συνέπεια, θα πρέπει, προκειμένου να θεμελιωθεί αν συντρέχει παράβαση του άρθρου 1 παρ. 1 του ν.703/77, να ερευνηθεί η συνδρομή ή μη των ως άνω προϋποθέσεων στην υπό κρίση υπόθεση.

VIII.2 Απόφαση ένωσης επιχειρήσεων – Η εμπλοκή του ΣΒΘ

VIII.2.1 Η έννοια της «ένωσης επιχειρήσεων»

119. Η «ένωση επιχειρήσεων» προϋποθέτει πλειονότητα επιχειρήσεων που συνδέονται μεταξύ τους με οποιαδήποτε μορφή οργανωμένης συνεργασίας. Δεν απαιτείται η

Έτσι, κάθε συμπεριφορά η οποία έλαβε χώρα μέχρι την 20.4.2011 (ημερομηνία κατάργησης του ν. 703/1977 και θέσης σε ισχύ του ν. 3959/2011) και η οποία πιθανολογείται ότι πληροί την αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση των προβλεπομένων στο άρθρο 1 του ν. 703/1977 παραβάσεων (ως ίσχυε), αξιολογείται βάσει του προαναφερόμενου άρθρου. Εξάλλου, η ΕΑ διατηρεί την αρμοδιότητα επιβολής κυρώσεων για αντίστοιχη παράβαση και υπό το σημερινό νομοθετικό καθεστώς του ν. 3959/2011 (αρ. 25 παρ.1 και 2). Σε κάθε περίπτωση, επισημαίνεται ότι ο νόμος 703/77 καταργήθηκε με το άρθρο 51 του ν. 3959/2011 από την έναρξη ισχύος του τελευταίου αυτού νόμου. Το άρθρο 1 του ν.703/77 και το άρθρο 1 του ν.3959/2011 είναι πανομοιότυπα ως προς τα ουσιαστικά ζητήματα που εξετάζονται στην παρούσα εισήγηση. Επομένως, για το προς της ισχύος του ν.3959/2011 διάστημα ισχύει το άρθρο 1 του ν.703/77 και για το μετά την ισχύ του χρονικό διάστημα ισχύει το άρθρο 1 του ν. 3959/2011. Πρόκειται για ισχύ ιδίων ουσιαστικών διατάξεων που απαγορεύουν τις περιοριστικές του ανταγωνισμού συμπράξεις μεταξύ ανταγωνιστικών επιχειρήσεων και τις ανάλογες αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων. Οι νέοι διαδικαστικοί κανόνες οφείλουν να διασφαλίζουν την προστασία του ανόθευτου ανταγωνισμού ακόμα και εάν οι ουσιαστικοί κανόνες που ίσχυαν κατά τον χρόνο της παράβασης έχουν καταργηθεί [βλ. ενδεικτικά C-201/09 P, Arcelormittal κλπ. κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, ιδίως σκ.58-78].

«ένωση» να φέρει νομική προσωπικότητα⁶⁶, αρκεί δηλαδή να εξυπηρετεί τα εμπορικά συμφέροντα των μελών της⁶⁷. Σωματεία, ενώσεις, σύνδεσμοι θεωρούνται ως «ενώσεις επιχειρήσεων» κατά την έννοια του άρθρου 1 του ν. 703/77, ανεξάρτητα από τη νομική τους μορφή ή τον νομικό χαρακτηρισμό που τους αποδίδεται από την εθνική έννομη τάξη⁶⁸, την άσκηση εκ μέρους τους οικονομικής δραστηριότητας και/ ή την επιδίωξη κερδοσκοπικού ή μη σκοπού (non-profit undertakings)⁶⁹.

120. Σύμφωνα με το άρθρο 1 του καταστατικού του, ο ΣΒΘ αποτελεί σωματείο που διέπεται από τις διατάξεις του ν. 1712/1987 (όπως ισχύει) και συμπληρωματικά από τις διατάξεις του Αστικού Κώδικα. Όπως δε προκύπτει εκ των άρθρων 2 (ιδίως παρ.3 αυτού) και 29 του καταστατικού του ΣΒΘ, σκοπός της οργάνωσης αυτής είναι η περιφρούρηση και προαγωγή των συμφερόντων των μελών του. Κατά το έτος 2010, ο ΣΒΘ αριθμεί [...] μέλη- επιχειρήσεις⁷⁰ που δραστηριοποιούνται στο νομό Θεσσαλονίκης⁷¹ και ασκούν το επάγγελμα του βιβλιοχαρτοπώλη.

121. Με βάση τα ανωτέρω, ο ΣΒΘ αποτελεί «ένωση επιχειρήσεων» κατά την έννοια του άρθρου 1 παρ.1 ν.703/77.

VIII.2.2 Οι δράσεις του ΣΒΘ ως απόφαση ένωσης επιχειρήσεων

122. «Απόφαση» είναι κάθε έκφραση βούλησης της ένωσης με οποιαδήποτε μορφή, όπως οδηγίες, εγκύκλιοι, απλές συστάσεις, εφόσον καταρχήν έχουν χαρακτήρα υποχρεωτικό για τα μέλη⁷². Απόφαση του οργάνου διοίκησης της εκάστοτε ένωσης θεωρείται νομικά δεσμευτική, εφόσον προβλέπεται στο καταστατικό της, ότι οι

⁶⁶ Βλ. Απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής της 13-03-1969, *Exposition Europeene de la machine outile*. Βλ. και Κοτσίρης, Ευρωπαϊκό Εμπορικό Δίκαιο, 2003, σελ. 398-399.

⁶⁷ Βλ. Απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 96/438/ΕΚ, *FENEX*, σημείο 31, και απόφαση ΔΕΕ C-309/99, *Wouters*, σημεία 58-59. Στην υπόθεση αυτή γίνεται δεκτό ότι ο δικηγορικός σύλλογος κατά την άσκηση συγκεκριμένων αρμοδιοτήτων του μπορεί να θεωρηθεί «ένωση επιχειρήσεων», διότι ασκώντας αυτές προασπίζει τα συμφέροντα των μελών-δικηγόρων του- οι οποίοι και αυτοί θεωρήθηκαν «επιχειρήσεις» (σημεία 47-49 της εν λόγω απόφασης). Επιπλέον, θεωρήθηκε «ένωση επιχειρήσεων», διότι με την επίμαχη ρύθμιση (*Samenwerkingsverordening*) επιτυγχανόταν συγκεκριμένη συμπεριφορά που αφορούσε την οικονομική δραστηριότητα των μελών του- δικηγόρων (βλ. ιδίως σημεία 62-64). Βλ. και απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-193/02, *Riau κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 69-71, και αποφάσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2003/600/ΕΚ, *Γαλλικό βοειό κρέας*, σημεία 105, 109, και 2005/8/ΕΚ, *Belgian Architects' Association*, σημεία 38-44 (όπου έγινε δεκτό ότι από τη στιγμή που η πράξη της ένωσης αφορούσε την οικονομική δραστηριότητα των μελών της μπορούσε να θεωρηθεί ως 'ένωση επιχειρήσεων' κατά το δίκαιο του ανταγωνισμού).

⁶⁸ Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-309/99, ο.π., σημεία 65-66 (όπου έγινε δεκτό ότι ακόμα και ένα χαρακτηριζόμενο από την εθνική νομοθεσία νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου μπορεί υπό προϋποθέσεις να θεωρηθεί «ένωση επιχειρήσεων»). Βλ. επίσης αποφάσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2003/600/ΕΚ, ο.π., σημείο 110, και 2005/8/ΕΚ, ο.π., σημεία 40-41.

⁶⁹ Βλ. αποφάσεις ΔΕΕ 209-215/78, *Van Landewyck κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 87-88, C-96επ/82, *IAZ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 19-20 και C-246/86, *Belasco*, σημεία 2, 65.

⁷⁰ Βλ. Παράρτημα Α της Έκθεσης.

⁷¹ Σύμφωνα με το άρθρο 5 του καταστατικού του ΣΒΘ, μέλος του ΣΒΘ μπορεί να εγγραφεί κάθε φυσικό πρόσωπο που ασκεί το επάγγελμα του βιβλιοχαρτοπώλη και κατοικεί στον νομό Θεσσαλονίκης.

⁷² Βλ. απόφαση ΔΕΕ C- 45/85, *Verband der Sachversicherer*, σημείο 32, και απόφαση Γενικού Δικαστηρίου συνεκδ. T-213/95 και T-18/96, *Stichting κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 157-164. Βλ. και απόφαση υπ' αρ. 277/IV/2005 της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΣΕΣΜΕ), σελ. 28 επ., η οποία επικυρώθηκε από το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών με την υπ' αριθμ. 1001/2006 απόφασή του (ΣΕΣΜΕ).

αποφάσεις της δεσμεύουν και είναι υποχρεωτικές για τα μέλη⁷³. Η «απόφαση» της ένωσης επιχειρήσεων δύναται να είναι και σιωπηρή⁷⁴.

123. Ωστόσο, η απαγόρευση του άρθρου 1 του ν. 703/77 εφαρμόζεται και σε περιπτώσεις που η απόφαση έχει το χαρακτήρα απλής σύστασης χωρίς δεσμευτικότητα, εφόσον αντανάκλα εν τοις πράγμασι τη συλλογική βούληση των μελών της ένωσης να συντονίσουν τη δράση τους σε μία συγκεκριμένη αγορά⁷⁵ ή εφόσον η συμμόρφωση των μελών με αυτή είναι ικανή να επιφέρει σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό στη σχετική αγορά⁷⁶. Δεν απαιτείται δε, προκειμένου να υπάρχει «απόφαση» ένωσης επιχειρήσεων, να έχει ληφθεί τυπική απόφαση των οργάνων αυτής, αλλά αρκεί να έχει ενταχθεί η εν λόγω συμπεριφορά στο πλαίσιο των δραστηριοτήτων της ένωσης⁷⁷.
124. Συναφώς, επισημαίνεται ότι η ευθύνη μίας αντι-ανταγωνιστικής συμπεριφοράς μπορεί να αποδοθεί σε μία ένωση επιχειρήσεων (και όχι μόνο στα μέλη αυτής), εφόσον τα πρακτικά που καταγράφουν την συμπεριφορά αυτή συντάσσονται σε έγγραφο με τα στοιχεία της ένωσης, η διεύθυνση της ένωσης (δια του διευθυντή της ή άλλων διευθυντικών στελεχών) έχει εκφράσει την επιθυμία υιοθέτησης της συγκεκριμένης συμπεριφοράς και ο διευθυντής της (ή άλλα διευθυντικά στελέχη) έχει συμμετάσχει σε όλες τις συναντήσεις, στη διάρκεια των οποίων συζητήθηκε ο σχεδιασμός και η υιοθέτηση της συμπεριφοράς αυτής⁷⁸.
125. Περαιτέρω, αρκεί, προκειμένου να θεμελιωθεί η ύπαρξη «αποφάσεως» ένωσης επιχειρήσεων, η οιαδήποτε πράξη της τελευταίας να αποτελεί τη συνεπή έκφραση της βούλησης της ίδιας να συντονίσει τη συμπεριφορά των μελών της στην εν λόγω αγορά. Η δημοσιοποίηση/ κοινοποίηση από μία επαγγελματική οργάνωση πληροφοριών/ συστάσεων αναφορικά με την μελλοντική τιμολογιακή πολιτική των

---

⁷³ Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-45/85, ο.π., σημείο 27, και απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 81/881/ΕΟΚ, *Κοινή ύαλος στην Ιταλία*, κεφάλαια Γ και ΙΙΙ (Νομική Εκτίμηση).

⁷⁴ Βλ. απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-35/92, *John Deere κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημείο 66.

⁷⁵ Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-215/78, ο.π., σημεία 86, 88-89, και απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-136/94, *Eurofer*, σημείο 15.

⁷⁶ Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-96επ./82, ο.π., σημεία 20-21. Στην υπόθεση αυτή έγινε δεκτό ότι η συμμόρφωση ενός μεγάλου μέρους των μελών της Ένωσης Anseau με τη σύσταση της ήταν ικανή να επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις στον ανταγωνισμό στη σχετική αγορά, αφού επηρέαζε τη συμπεριφορά των μελών της στην αγορά. Κατά συνέπεια, επρόκειτο περί συστάσεως που μπορούσε να θεωρηθεί ως «απόφαση» ένωσης επιχειρήσεων παρά το γεγονός ότι νομικά δεν ήταν δεσμευτική. Βλ. επίσης απόφαση ΔΕΕ C-209/78, *Van Landewyck κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημείο 88.

⁷⁷ Βλ. απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-136/94, ο.π., σημεία 16-17.

⁷⁸ Βλ. απόφαση Γενικού Δικαστηρίου συνεκδ. T-213/95 και T-18/96, ο.π., σημεία 166-170 (όπου ακριβώς έγινε δεκτό ότι η ευθύνη της αντιανταγωνιστικής συμπεριφοράς μπορούσε να καταλογιστεί στη FNK ακριβώς διότι όλα τα πρακτικά των συναντήσεων συντάσσονταν σε έγγραφο με τα στοιχεία της FNK, ο διευθυντής της είχε εκφράσει την επιθυμία υιοθέτησης της συμπεριφοράς αυτής και είχε συμμετάσχει σε όλες τις συναντήσεις συζήτησης περί αυτής). Βλ. και T-5/00 και T-6/00, *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied και Technische Unie BV κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 391-393 (όπου επίσης έγινε δεκτό ότι η αντιανταγωνιστική συμπεριφορά που αναπτύχθηκε μπορούσε να αποδοθεί στην ένωση επιχειρήσεων FEG, μεταξύ άλλων, διότι τα πρόσωπα που εμπλέκονταν στις σχετικές συναντήσεις είχαν διευθυντικά καθήκοντα στην FEG, αλλά και διότι οι ενέργειες που αποφασίστηκαν σε αυτές τις συναντήσεις τέθηκαν σε εφαρμογή από τα μέλη της FEG και από ορισμένα εκ των διευθυντικών στελεχών της).

μελών της καταδεικνύει τη βούλησή της οι επιχειρήσεις – μέλη της να ευθυγραμμισθούν με την εν λόγω προτεινόμενη πολιτική⁷⁹.

126. Στην προκειμένη υπόθεση, προκύπτει με σαφήνεια κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής ότι τα επίμαχα στοιχεία και έγγραφα (βλ. ιδίως ενότητα VI.1 ανωτέρω) καταδεικνύουν τη συνεπή έκφραση της βούλησης του ΣΒΘ να συντονίσει τη συμπεριφορά των μελών της στην εν λόγω αγορά, με τον καθορισμό ορισμένης και σταθερής λιανικής τιμής πώλησης των βιβλίων από όλα τα βιβλιοπωλεία, χωρίς αποκλίσεις προς τα κάτω ή προς τα κάτω υπό τη μορφή εκπτώσεων, ανεξάρτητα από το εάν υπάγονται στο νομοθετικό καθεστώς της ενιαίας τιμής βιβλίου (ήτοι πρόκειται περί ελληνόγλωσσων βιβλίων) ή όχι (ήτοι πρόκειται περί ξενόγλωσσων βιβλίων). Τούτο αποδεικνύεται ιδίως:

- 1) από το γεγονός ότι η συνάντηση του τέλους του καλοκαιριού του 2009 έλαβε χώρα, με πρωτοβουλία του Προέδρου του ΣΒΘ (υπό την συγκεκριμένη ιδιότητά του), και εφόσον είχε προηγηθεί αντίστοιχη συνάντηση της πλειοψηφίας των μελών του δ.σ. του ΣΒΘ το Πάσχα του 2009, στην οποία είχε προκριθεί το ενδεχόμενο πραγματοποίησης κοινών ενεργειών αναφορικά με τις προσπάθειες που κατέβαλε ο ΣΒΘ, σύμφωνα με τις καταθέσεις του ιδίου [...] και όλων των παρευρισκομένων σε αυτές⁸⁰.
- 2) από το ότι τόσο η επιστολή που εστάλη από το ΣΒΘ στα μέλη του στις αρχές φθινοπώρου του 2009, όσο και το άρθρο που δημοσιεύθηκε στο «ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ», φέρουν το τίτλο και τα διακριτικά, ορισμένα μάλιστα φέρουν και τη σφραγίδα, του ΣΒΘ.
- 3) από το ίδιο το περιεχόμενο, το ύφος και τη φρασεολογία αφενός της επιστολής που απέστειλε ο ΣΒΘ σε μέλη και μη μέλη στις αρχές φθινοπώρου του 2009, ως απόρροια της προηγούμενης συνεννόησης που έλαβε χώρα με πρωτοβουλία του Προέδρου του, και αφετέρου του άρθρου που δημοσιεύθηκε στο «ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ». Συγκεκριμένα, εκφράσεις όπως για παράδειγμα *«Καλούμε όλους τους συναδέλφους», «ο σύλλογος θα συντονίσει την προσπάθεια», «εφαρμογή αυτού του μέτρου από όλους χωρίς παρεκκλίσεις», «βρείτε τον τρόπο να έχετε καλή επικοινωνία με τους γείτονες συναδέλφους σας και λύστε τις παρεξηγήσεις» και «αν πουλάμε όλοι με την ίδια τιμή δεν θα υπάρχει λόγος να δημιουργούνται εντάσεις και να έχουμε μεταξύ μας προστριβές»* συνιστούν άμεση προτροπή προς τα μέλη του ΣΒΘ να ακολουθήσουν τις προτεινόμενες πρακτικές

⁷⁹ Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής, 2005/8/ΕΚ, ο.π., σημεία 55-57 (όπου θεωρήθηκε ότι η ενθάρρυνση εκ μέρους μίας Ένωσης προς τα μέλη της να ακολουθήσουν συγκεκριμένη τιμολογιακή πολιτική δε συνιστούσε κωδικοποίηση της ήδη ακολουθούμενης πολιτικής αμοιβών αλλά πράξη με ρυθμιστικό/ κανονιστικό χαρακτήρα (prescriptive character), καθώς και σημεία 63-64 (όπου γίνεται δεκτό ότι μία απλή σύσταση μίας ένωσης, εφόσον αποτυπώνει την βούληση αυτής να συντονίσει τη συμπεριφορά των μελών της σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στη σύσταση, μπορεί να εμπίπτει στην έννοια της «απόφασης» κατά το άρθρο 101). Βλ. επίσης απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-193/02, ο.π., σημείο 75, και συνεκδ. T-213/95 και T-18/96, ο.π., σημεία 169-172, και απόφαση ΔΕΕ C-45/85, ο.π., σημεία 28-32.

⁸⁰ Βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαιο VI.1.

και καταδεικνύουν σαφέστατα τη βούληση του ΣΒΘ να συντονίσει τη συμπεριφορά των μελών του.

- 4) από την αποστολή φόρμας αποδοχής του περιεχομένου της επιστολής του 2009, η οποία σαφώς αποβλέπει στην έμπρακτη δέσμευση των μελών του Συλλόγου στις προτεινόμενες από αυτόν πρακτικές.
- 5) από την αποστολή σελιδοδεικτών, καθώς και από τη δημοσίευση σχεδίου αυτών παράπλευρα στο άρθρο που δημοσιεύθηκε στο «ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ», με σαφή στόχο τη νουθεσία των μελών του ως προς την αντιμετώπιση και ενημέρωση των καταναλωτών – πελατών τους. Τούτο προκύπτει εξάλλου σαφώς και από το ίδιο το περιεχόμενο του άρθρου στο «ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ» όπου αφιερώνεται ειδικό τμήμα στον τρόπο αντιμετώπισης των αιτημάτων των καταναλωτών περί χορήγησης εκπτώσεων.
- 6) από το γεγονός ότι κάποια τουλάχιστον εκ των μελών του αποδέχονται τις ενέργειες του, με αποτέλεσμα να είναι ικανή η υπό κρίση συμπεριφορά του να επιφέρει σημαντικές αρνητικές συνέπειες στον ανταγωνισμό στην σχετική αγορά. Πιο συγκεκριμένα προσχώρησαν δια των υπογραφών τους όλα τα βιβλιοπωλεία που καταγράφονται ανωτέρω⁸¹, μεταξύ των οποίων και δύο εκ των μεγαλύτερων του νομού της Θεσσαλονίκης ([...][...]).
- 7) από το γεγονός ότι ο [...] του ΣΒΘ, ο οποίος εκπροσωπεί αυτόν ενώπιον κάθε αρχής⁸², έχει, ως προκύπτει και εκ της καταθέσεως του ενώπιον της Γ.Δ.Α.⁸³, εκφράσει την επιθυμία του να υιοθετηθεί η συγκεκριμένη πολιτική από το σύνολο των μελών του Συλλόγου, ενώ ταυτόχρονα συντονίζει και συμμετέχει σε όλες τις σχετικές συναντήσεις σχεδιασμού και υιοθέτησης της. Εξάλλου, ήταν ο [...] του ΣΒΘ που συνέταξε αποδεχόμενος προφανώς το περιεχόμενο της τη σχετική αποσταλείσα επιστολή του φθινοπώρου του 2009, όσο και το δημοσιευμένο στο «ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ» άρθρο.
- 8) από το γεγονός ότι ορισμένα τουλάχιστον εκ των μελών του δ.σ. του ΣΒΘ (των διευθυντικών, δηλαδή, στελεχών του), ήτοι οι κ.κ. [...], καθώς και κάποια τουλάχιστον μέλη, αποδέχθηκαν την αναφερόμενη ανωτέρω πολιτική, βάσει και των εντύπων αποδοχής που αυτά απέστειλαν στο ΣΒΘ.
- 9) από το γεγονός ότι ο ΣΒΘ δια των ενεργειών του δημοσιοποίησε και διέδωσε, τόσο με επιστολή προς μέλη του και μη, όσο και δια του επαγγελματικού τύπου, την ανάγκη υιοθέτησης της ανωτέρω συμπεριφοράς (καθορισμό ορισμένης και σταθερής λιανικής τιμής πώλησης με την κατάργηση των εκπτώσεων) εκφράζοντας με σαφήνεια τη βούλησή του να συντονίσει τη συμπεριφορά τόσο των μελών του όσο και των μη μελών αυτού.

⁸¹ Βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαιο VI.1.

⁸² Βλ. άρθρο 17 του καταστατικού του ΣΒΘ.

⁸³ Βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαιο VI.1.

127. Και τούτο, ανεξαρτήτως του ότι δεν φαίνεται να ελήφθη τυπική απόφαση του δ.σ. του ΣΒΘ. Κατά την κρίση της Επιτροπής, η συνάντηση που πραγματοποιήθηκε το Πάσχα του 2009, και στην οποία αποφασίσθηκε να ζητηθεί η ενεργητική συμμετοχή των «μεγάλων βιβλιοπωλείων» στις κοινές δράσεις και ενέργειες του Συλλόγου, προετοίμασε και έθεσε τις βάσεις τόσο για τη συνεννόηση με τα εμπλεκόμενα βιβλιοπωλεία, όσο και για την ανάπτυξη των επόμενων δράσεων του ΣΒΘ. Με βάση τα προαναφερόμενα στοιχεία του φακέλου (και, ιδίως, τις επιστολές προς τα μέλη του και τη δημοσίευση του άρθρου στον τύπο) συνάγεται ευθέως ότι η πολιτική μείωσης και κατάργησης των εκπτώσεων επί της τιμής όλων των βιβλίων είχε ενταχθεί στις δραστηριότητες του ΣΒΘ. Περαιτέρω, τα έγγραφα που είτε απέστειλε στα μέλη του είτε δημοσίευσε συνιστούν τουλάχιστον συστάσεις κατά την έννοια των διατάξεων του ανταγωνισμού, οι οποίες εκφράζουν τόσο τη βούληση του ΣΒΘ να συντονίσει την πολιτική εκπτώσεων των μελών του, όσο και τη βούληση των μελών του να κινηθούν στην αγορά με το συγκεκριμένο τρόπο αποδεχόμενα τις συστάσεις του Συλλόγου τους. Στοιχειοθετείται, κατά συνέπεια, σε αντιστοιχία με όσα καταγράφονται ανωτέρω, δυνατότητα καταλογισμού της εν λόγω συμπεριφοράς στον ΣΒΘ ως «απόφαση» ένωσης επιχειρήσεων, με αντικείμενο (αλλά και αποτέλεσμα), όπως θα καταδειχθεί κατωτέρω, τον καθορισμό τιμών, και ιδίως της εκπτωτικής πολιτικής, των βιβλιοπωλείων στη Θεσσαλονίκη.
128. Τόσο κατά τη διάρκεια της έρευνας της ΓΔΑ, όσο και κατά την διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής, προβλήθηκε από τις εμπλεκόμενες εταιρίες (ΙΑΝΟΣ, ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ, ΦΛΩΡΟΣ) ο ισχυρισμός ότι τα μέλη του ΣΒΘ δεν δεσμεύονται τελικά από τις πρωτοβουλίες του ΣΒΘ, λόγω της επί μακρόν αδράνειας του ΣΒΘ, της μη καταβολής εισφορών εκ μέρους των μελών, καθώς και του γεγονότος ότι οι υπό εξέταση ενέργειες πραγματοποιήθηκαν ουσιαστικά από τον Πρόεδρο και τον Γραμματέα του Συλλόγου, χωρίς την ενεργή συμμετοχή άλλων μελών.
129. Οι εν λόγω ισχυρισμοί είναι απορριπτέοι ως αβάσιμοι. Από την εξέταση του καταστατικού του ΣΒΘ διαπιστώνονται τα ακόλουθα:
- α) η μη πληρωμή εισφορών δεν συνεπάγεται αυτόματα την αποβολή μέλους του ΣΒΘ, ενώ για την αποβολή μέλους απαιτείται προηγούμενη εξόφληση όλων των οφειλών προς τον Σύλλογο⁸⁴,
- β) κάθε μέλος έχει την υποχρέωση να συμμορφώνεται με τις αποφάσεις όλων των οργάνων του ΣΒΘ (άρα και του Προέδρου), ενώ υποχρεούται να επιδεικνύει προς τον

⁸⁴ Σύμφωνα με το άρθρο 9, «1. Με απόφαση της γενικής συνέλευσης του Συλλόγου και ύστερα από αιτιολογημένη απόφασή της αποβάλλεται κάθε μέλος που...γ) Καθυστερεί αδικαιολόγητα περισσότερο από δύο συνεχή έτη την υποχρεωτική συνδρομή του προς τον Σύλλογο...2. Την αποβολή του μέλους εισηγείται στη Γενική Συνέλευση το διοικητικό Συμβούλιο...3. Το Διοικητικό Συμβούλιο όπως και η Γενική Συνέλευση καλούν προηγουμένως εγγράφως το μέλος σε ακρόαση για τις αποδιδόμενες κατά τη παρ.1 παραβάσεις...5. Κάθε μέλος μπορεί να αποχωρήσει από το Σύλλογο αφού προηγουμένως εξοφλήσει όλες τις οφειλές του προς τον Σύλλογο μέχρι του τέλους του έτους αποχώρησής του».

Πρόεδρο τον ανάλογα με την εξυπηρέτηση εκ μέρους του των συμφερόντων του Συλλόγου σεβασμό⁸⁵,

γ) Ο εκάστοτε Πρόεδρος του ΣΒΘ εκπροσωπεί αυτόν ενώπιον κάθε αρχής (άρα και της Επιτροπής Ανταγωνισμού) με τη συμπαράσταση του γενικού γραμματέα του ΣΒΘ, ενώ υπογράφει κάθε εξερχόμενο έγγραφο του Συλλόγου^{86, 87}.

130. Επίσης, όπως προαναφέρθηκε, ακόμη και εάν οι ενέργειες του Συλλόγου έχουν το χαρακτήρα απλής συστάσεως δίχως δεσμευτικότητα, τούτο δεν αίρει το νομικό χαρακτηρισμό τους ως «αποφάσεις» αυτής κατά την έννοια των διατάξεων του ανταγωνισμού, εφόσον έχουν ενταχθεί στο πλαίσιο δραστηριοτήτων του Συλλόγου, και ανεξάρτητα από τη λήψη τυπικής απόφασης των οργάνων του. Περαιτέρω, η δυνατότητα ή μη επιβολής κυρώσεων ή αντιποίνων από μια ένωση προς τα μέλη της, δεν επηρεάζει τον χαρακτηρισμό μίας πράξης ως απόφασης ή συμφωνίας κατά την έννοια του άρθρου 1 του ν. 703/77⁸⁸.

131. Τέλος, ως ελέχθη και ανωτέρω, έχει γίνει δεκτό ότι οι όποιες αποφάσεις μίας ένωσης έχουν δεσμευτική ισχύ εφόσον προβλέπεται κάτι αντίστοιχο στο καταστατικό της ή/και εφόσον έχουν συμμορφωθεί με αυτές επιχειρήσεις που ελέγχουν σημαντικό μέρος των πωλήσεων της σχετικής αγοράς (ακόμα δηλαδή και στη περίπτωση που δεν έχει εγκριθεί από όλες τις συμμετέχουσες στη σχετική αγορά επιχειρήσεις)⁸⁹.

VIII.2.3 Περιορισμός του ανταγωνισμού – Συστάσεις με αντικείμενο το καθορισμό της τιμολογιακής πολιτικής των μελών του ΣΒΘ

132. Κατά πάγια πρακτική και νομολογία, απαγορεύεται αυστηρά κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ επιχειρήσεων, η οποία έχει ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα να επηρεάσει τη συμπεριφορά στην αγορά ενός πραγματικού ή δυνητικού ανταγωνιστή είτε να του αποκαλύψει τη συμπεριφορά που αυτοί αποφάσισαν να υιοθετήσουν ή που σχεδιάζουν να υιοθετήσουν στην αγορά⁹⁰. Στο πλαίσιο αυτό η αποστολή προς τα μέλη

⁸⁵ Σύμφωνα με το άρθρο 8, «2. Κάθε μέλος του Συλλόγου έχει τις παρακάτω υποχρεώσεις:...2. Να τηρεί το καταστατικό και να συμμορφώνεται με τις αποφάσεις...και των λοιπών οργάνων του Συλλόγου...3. Να μην αντιστρατεύεται στα συμφέροντα του Συλλόγου και να φέρεται με τον ανάλογο σεβασμό προς τους εκπροσώπους του Συλλόγου και τη Διοίκηση αυτού...».

⁸⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 17 (καθήκοντα Προέδρου) «...3. Εκπροσωπεί τον Σύλλογο απέναντι σε κάθε αρχή, κρατική, δημοτική...και κάθε φύσης οργανισμούς και νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου...στις μεταξύ του Συλλόγου και αυτών πάσης φύσης σχέσεις...6. Υπογράφει μαζί με τον Γενικό Γραμματέα όλα τα εξερχόμενα έγγραφα του Συλλόγου...».

⁸⁷ Βλ. ακόμα το άρθρο 7 παρ. 3 του καταστατικού του ΣΒΘ, σύμφωνα με το οποίο «Κάθε μέλος έχει τα παρακάτω δικαιώματα...3. Να λαμβάνει γνώση των πρακτικών...να ζητεί και να λαμβάνει αντίγραφο...και άλλων εγγράφων που τον αφορούν και να ενημερώνεται επί της πορείας των προβλημάτων του κλάδου» και το άρθρο 18 (καθήκοντα γενικού γραμματέα), κατά το οποίο «1. Ο Γεν. Γραμματέας παρακολουθεί...και συμπαρίσταται στον Πρόεδρο στα διαβήματα και παραστάσεις προς τις αρχές, για θέματα που ανάγονται στους σκοπούς και τις επιδιώξεις του Συλλόγου...».

⁸⁸ Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2003/600/ΕΚ, ο.π., σημεία 101, 123 (όπου ακριβώς στο επιχειρήμα της ένωσης FNICGV ότι δεν μπορούσε να επιβάλει τίποτα στα μέλη της, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ανέτεινε ότι τούτο δεν απαλλάσσει την ένωση από την ευθύνη της για παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού).

⁸⁹ Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-209επ./78, ο.π., σημεία 89, 91.

⁹⁰ Βλ. αποφάσεις ΔΕΕ C-48/69, ICI κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σημείο 64 και C-40επ./73, Suiker Unie κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σημείο 174.

της και δημοσιοποίηση από μια ένωση επιχειρήσεων συστάσεων αναφορικά με τις τιμές (π.χ. κυκλοφορία τιμοκαταλόγων προτεινόμενων και όχι δεσμευτικών τιμών) τυγχάνει παρόμοιας απαξίας με τον καθορισμό τιμών μεταξύ ανταγωνιστών, ιδίως όταν η εν λόγω σύσταση αποσκοπεί στη βελτίωση των περιθωρίων κέρδους των μελών της ένωσης⁹¹. Η δημοσιοποίηση/ κυκλοφορία έστω προτεινόμενων τιμών από μία ένωση δεν μπορεί να μην έχει περιοριστικό αποτέλεσμα, αφενός, στο επίπεδο των μελών της ένωσης, τα οποία, ακόμα και εάν δεν εφάρμοζαν ακριβώς τις προτεινόμενες αυτές τιμές, αναγκαστικά επηρεάστηκαν κατά την άσκηση των δραστηριοτήτων τους από αυτές (τέτοιου είδους συστάσεις από τη φύση τους υποκινούν τις επιχειρήσεις – μέλη της ένωσης να ευθυγραμμισθούν με την προτεινόμενη τιμολογιακή πολιτική, ανεξάρτητα από τη διάρθρωση του κόστους τους⁹²)⁹³ και, αφετέρου, σε επίπεδο επιχειρήσεων- μη μελών αυτής, οι οποίες είχαν γνώση της τιμολογιακής πολιτικής που συνιστούσε η ένωση και δημοσίευε ο επαγγελματικός τύπος και στις οποίες οι πληροφορίες αυτές επέτρεψαν να προβλέπουν με εύλογη βεβαιότητα ποια πολιτική τιμών θα ακολουθήσουν οι ανταγωνιστές τους⁹⁴.

133. Αποφάσεις που έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού θεωρούνται εκείνες, οι οποίες είναι από τη φύση τους ικανές να περιορίσουν τον ανταγωνισμό. Ο άμεσος ή έμμεσος καθορισμός τιμών συνιστά πρόδηλο περιορισμό του ανταγωνισμού⁹⁵. Κατά πάγια δε νομολογία, η εκτίμηση των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων μιας απόφασης παρέλκει, όταν προκύπτει ότι αυτή έχει ως σκοπό την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού⁹⁶: «είναι περιττό να εξετάζονται τα συγκεκριμένα αποτελέσματα μιας συμφωνίας ή απόφασης κάποιας ένωσης επιχειρήσεων, εφόσον είναι προφανές ότι αποσκοπεί στον περιορισμό, την παρεμπόδιση ή τη νόθευση του ανταγωνισμού»⁹⁷. Εφόσον, συνεπώς, αποδεικνύεται ότι σκοπός της εν λόγω συστάσεως ή αποφάσεως της εκάστοτε ενώσεως είναι ο περιορισμός του ανταγωνισμού ως προς την τιμολογιακή πολιτική των μελών της Ένωσης, τότε δεν απαιτείται έρευνα επί των πραγματικών επιπτώσεων αυτής⁹⁸. Εξάλλου, ιδίως η διάδοση εκ μέρους μίας ένωσης δια του τύπου μίας

⁹¹ Βλ. απόφαση Γενικού Δικαστηρίου σημείο 159 και απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 96/438/EK, ο.π., σημεία 61, 74.

⁹² Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 96/438/EK, ο.π., σημείο 61.

⁹³ Βλ. αποφάσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής 96/438/ΕΟΚ, ο.π., σημείο 73, και 2005/8/ΕΚ, ο.π., σημεία 77-81, και απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-213/95 και T-18/96, ο.π., σημεία 157 και 164.

⁹⁴ Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 96/438/ΕΟΚ, ο.π., σημείο 73.

⁹⁵ Βλ. απόφαση Γενικού Δικαστηρίου συνεκδ. T-374/94, T-375/94, T-384/94 και T-388/94, *European Night Services κ.λπ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημείο 136.

⁹⁶ Βλ. αποφάσεις Γενικού Δικαστηρίου συνεκδ. T-305/94 έως T-307/94, T-313/94 έως T- 316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 και T-335/94, *Limburgse Vinyl Maatschappij NV κ.λπ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημείο 741, και T-62/98 *Volkswagen κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημείο 178.

⁹⁷ Βλ. απόφαση ΔΕΕ 45/85, ο.π., σημείο 39 (όπου σαφώς γίνεται δεκτό ότι και στις αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων αρκεί ο σκοπός περιορισμού του ανταγωνισμού, προκειμένου να θεμελιωθεί παράβαση των άρθρων 1 και 101).

⁹⁸ Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-246/86, ο.π., σημεία 12, 15, αποφάσεις Γενικού Δικαστηρίου T-39/92, *CB and Europay*, σημείο 87, και T-5/00, ο.π., σημείο 287, 291, και απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 96/438/ΕΟΚ, ο.π., σημεία 71, 74.

αντιανταγωνιστικής πρακτικής θεωρείται προβληματική από απόψεως δικαίου του ανταγωνισμού⁹⁹.

134. Όπως προκύπτει σαφώς από τα στοιχεία του φακέλου και τα εκτεθέντα αναλυτικά ανωτέρω, με τις δράσεις, ο ΣΒΘ δεν περιορίστηκε στην απλή καταγραφή των προβλημάτων του κλάδου ούτε στην παράλληλη προώθηση σχετικών αιτημάτων προς επίλυση των εν λόγω προβλημάτων.
135. Κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, και σε αντίθεση με τις αιτιάσεις των εμπλεκόμενων μερών, ο ΣΒΘ δεν περιορίστηκε στην απλή καταγραφή των προβλημάτων του κλάδου, ούτε και στην παράλληλη προώθηση σχετικών αιτημάτων προς επίλυση των εν λόγω προβλημάτων. Αντιθέτως, από τη ρητή γραμματική διατύπωση, αλλά και από τη συνδυαστική ερμηνεία των επίμαχων στοιχείων και εγγράφων (βλ. ενότητα VI.1 ανωτέρω), προκύπτει με σαφήνεια ότι αντικείμενο των ενεργειών του ΣΒΘ που επακολούθησαν τη συνάντηση του Πάσχα του 2009, ήταν ο καθορισμός ορισμένης και σταθερής λιανικής τιμής πώλησης των βιβλίων από όλα τα βιβλιοπωλεία, χωρίς αποκλίσεις προς τα κάτω ή προς τα κάτω (υπό τη μορφή εκπτώσεων, ακόμη και εντός των προβλεπόμενων ορίων του νόμου). Ειδικότερα, ο ΣΒΘ αποσκοπούσε αφενός στη μη χορήγηση από τα μέλη του Συλλόγου οποιασδήποτε έκπτωσης επί της καθοριζόμενης από τον εκδότη λιανικής τιμής πώλησης των βιβλίων που υπάγονταν στο καθεστώς της ενιαίας τιμής («καθημερινή έκπτωση» όπως χαρακτηριστικά ονομάζεται στο άρθρο που δημοσιεύθηκε στο «ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ»), και αφετέρου στη μείωση για το σχολικό έτος 2009-2010 και στη συνέχεια στην πλήρη κατάργηση των όποιων εκπτώσεων επί των εκπαιδευτικών προφανώς, ελληνόγλωσσων ή ξενόγλωσσων, βιβλίων. Από τα προαναφερόμενα στοιχεία και έγγραφα (βλ. ιδίως επιστολή του ΣΒΘ που απεστάλη στις αρχές φθινοπώρου 2009, σελιδοδείκτες που την συνόδευαν, άρθρο Βιβλιοχαρτοπωλικού Βήματος), αλλά και από την κατάθεση [...] του ΣΒΘ, προκύπτει ευθέως ότι η προτεινόμενη από το Σύλλογο εκπαιδευτική πολιτική αποσκοπούσε πρώτον στην εξάλειψη των εκπτώσεων, προβλεπόμενων νομοθετικά ή μη, και δεύτερον αφορούσε στο σύνολο των βιβλίων που πωλούνταν από τα μέλη του Συλλόγου, ελληνόγλωσσα και ξενόγλωσσα, υπαγόμενα ή μη στην ενιαία τιμή, εκπαιδευτικά (για τα οποία και ιδιαίτερη αναφορά στην εκπαιδευτική πολιτική της σχολικής χρονιάς 2009-2010) και άλλα.
136. Άλλωστε, όπως προκύπτει από πληθώρα αναφορών στα ίδια έγγραφα, αυτός ακριβώς ήταν και ο τρόπος με τον οποίο ο ΣΒΘ ερμήνευε τις διατάξεις του νόμου περί ενιαίας τιμής βιβλίου (καθώς και ο τρόπος με τον οποίο επεδίωκε την εφαρμογή τους από τα μέλη του): δηλαδή, ως καθορισμό ενιαίας λιανικής τιμής, χωρίς αποκλίσεις, η οποία έπρεπε να τηρείται από όλα τα βιβλιοπωλεία. Τούτο συνάγεται ευθέως και από

⁹⁹ Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2003/600/ΕΚ, ο.π., σημεία 31, 83, 90.

το γεγονός ότι ο ΣΒΘ επεδίωκε, παράλληλα, ως μέσο παρακολούθησης και τήρησης της καθορισμένης αυτής λιανικής τιμής, την αναγραφή από τον εκδότη της τιμής πώλησης επί των βιβλίων, προκειμένου ακριβώς να αποθαρρύνονται τυχόν αποκλίσεις (εκπτώσεις) από αυτήν. Χαρακτηριστικές, προς τούτο, είναι και οι αναφορές στο ίδιο άρθρο του Βιβλιοχαρτοπωλικού Βήματος: «...ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΕΝΙΑΙΑΣ ΤΙΜΗΣ - Ελπίζουμε ότι το 2010 όλες οι νέες εκδόσεις να έχουν τυπωμένη την τιμή πώλησης. Εφόσον οι τιμές ορίζονται από τους εκδότες ας τις τυπώνουν για να μας βοηθάνε στην τήρηση της ενιαίας τιμής και να αφήσουν την οποιαδήποτε δικαιολογία με τις δήθεν ανατυπώσεις ή αυξήσεις τιμών. Πάρτε παράδειγμα τους ταξιδιωτικούς οδηγούς και τους χάρτες που έχουν τυπωμένες τις τιμές. Κανένας μα κανένας πελάτης δεν μας ζήτησε έκπτωση βλέποντας την τιμή τυπωμένη....Όσον αφορά την παραπάνω τοποθέτηση, πιστεύουμε ότι η πλειοψηφία των εκδοτών εφόσον θέλει τη συνεργασία μας θα κατανοήσει το πρόβλημά μας και θα κάνει πράξη το αίτημα μας για τυπωμένη την τιμή πάνω στο βιβλίο...»

137. Στο αυτό συμπέρασμα κατατείνει, επίσης, και το γεγονός ότι τα σχετικά έγγραφα (συμπεριλαμβανομένων και των σελιδοδεικτών, οι οποίοι απεστάλησαν εκ μέρους του ΣΒΘ αμέσως μετά την συνάντηση του τέλους του καλοκαιριού του 2009 και οι οποίοι επισυνάπτονταν στην επιστολή που απέστειλε στις αρχές φθινοπώρου ο ΣΒΘ) δεν κάνουν ουδεμία αναφορά στη δυνατότητα έκπτωσης έως και 10% στα βιβλία που εμπίπτουν στο νόμο δεν αναγράφεται πάνω στους σελιδοδείκτες. Αποσιωπάται δε τόσο ότι η ενιαία τιμή βιβλίου αφορά μόνο στα ελληνόγλωσσα βιβλία και μόνο για τα δύο πρώτα έτη έκδοσής τους, όσο και το ότι ακόμα και σε αυτά τα βιβλία, βάσει του εν λόγω νόμου, είναι εφικτή η έκπτωση έως 10% επί της ενιαία τιμής που ορίζει ο νόμος. Σημειωτέον ότι περιεχόμενο του εν λόγω σελιδοδείκτη, συγκρινόμενο με το σχέδιο σελιδοδείκτη που εμφανίζεται στο ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ, είναι ακριβώς το ίδιο, ενώ και οι δύο συνοδεύουν κείμενα (επιστολή και άρθρο) που κατά τα ανωτέρω αναφερόμενα στοιχειοθετούν σκοπό περιορισμό του ανταγωνισμού ως προς την εκπτωτική πολιτική των βιβλιοπωλείων.

138. Τα εν λόγω συμπεράσματα επιρρωνύονται και:

- 1) από τη συστηματική παράλειψη αναφοράς σε οποιοδήποτε κείμενο στις επιτρεπόμενες από το νόμο περί ενιαίας τιμής εκπτώσεις,
- 2) από τα Πρακτικά του ΣΒΘ, στα οποία γίνεται συνεχής αναφορά στα ζητήματα που έχουν ανακύψει με τα ξενόγλωσσα βιβλία¹⁰⁰.

¹⁰⁰ Σημειώνεται επίσης ότι το εν λόγω προκύπτει και από την έγγραφη αποδοχή της επιστολής του φθινοπώρου 2009 από μέλος του Συλλόγου, όπου υπάρχει σχετική έγγραφη σημείωση που αναφέρεται στα ξενόγλωσσα βιβλία. Από το κείμενο που συνοδεύει την εν λόγω αποδοχή προκύπτει σαφώς ότι η προτεινόμενη από το ΣΒΘ πολιτική καλύπτει όχι μόνο τα εμπίπτοντα στο πεδίο εφαρμογής του ν. 2557/97 βιβλία αλλά και τα ξενόγλωσσα, που εκφεύγουν του πεδίου εφαρμογής αυτού. Έτσι, στο έντυπο αποδοχής του βιβλιοπωλείου του [...] χαρακτηριστικά αναφέρεται: «Παρακαλώ όπως με ενημερώσετε για τα άλλα βιβλιοπωλεία [...] γιατί έχουν σχεδόν όλοι και ταμπέλες με έκπτωση 10% και μάλιστα σε όλα τα αγγλικά...». Εκ του αποσπάσματος αυτού, φαίνεται να προκύπτει διαμαρτυρία του εν λόγω βιβλιοπωλείου για την αναγραφόμενη σε κάποια εκ των βιβλίων έκπτωσης 10% και μάλιστα σε ξενόγλωσσα (αγγλικά) βιβλία.

VIII.2.4 Ως προς το αντλούμενο επιχείρημα από την εφαρμογή του νόμου 2557/97 περί ενιαίας τιμής του βιβλίου και του νόμου 3377/05 περί εκπτώσεων

139. Τόσο ο Σύλλογος όσο και οι εμπλεκόμενες εταιρίες (βλ. π.χ. ΙΑΝΟΣ) ισχυρίζονται ότι οι ως άνω περιγραφόμενες ενέργειες είχαν ως σκοπό την εφαρμογή του ν. 2557/97 περί ενιαίας τιμής του βιβλίου και την αποφυγή των εκπτώσεων που απαγορεύονται από τον ν. 3377/05, και ως εκ τούτου δε συνιστούν συμπράξεις που απέβλεπαν στον περιορισμό του ανταγωνισμού, αλλά μέτρα που αποσκοπούσαν στην τήρηση της κείμενης νομοθεσίας και στην προάσπιση των συμφερόντων των μελών του ΣΒΘ.
140. Οι ως άνω ισχυρισμοί είναι, επίσης, απορριπτέοι για τους ακόλουθους κυρίως λόγους:
141. Επισημαίνεται, καταρχήν, ότι – κατά τη σχετική αξιολόγηση του αντικειμένου της σύμπραξης – δεν εξετάζεται η υποκειμενική πρόθεση των μερών, αλλά μόνο το περιεχόμενο και ο αντικειμενικός σκοπός της συμφωνίας ή της απόφασης ένωσης επιχειρήσεων. Με άλλα λόγια, δεν απαιτείται αντι-ανταγωνιστική πρόθεση, αλλά αρκεί το αντικειμενικά ενδεχόμενο αντι-ανταγωνιστικό αποτέλεσμα. Εφόσον το αντι-ανταγωνιστικό αποτέλεσμα είναι αντικειμενικά ενδεχόμενο, η σύμπραξη είναι απαγορευμένη, έστω και αν οι συμπράττοντες δεν αποσκοπούν στο αποτέλεσμα αυτό¹⁰¹. Άλλωστε, μια σύμπραξη δύναται να συνιστά εξ' αντικειμένου περιορισμό του ανταγωνισμού, ακόμη και στην περίπτωση που εξυπηρετεί και άλλους σκοπούς¹⁰².
142. Συναφώς, έχει γίνει δεκτό ότι, ακόμα και στις περιπτώσεις που μία συμφωνία ή απόφαση τιτλοφορείται ότι αποσκοπεί στην εφαρμογή κάποιας κείμενης νομοθεσίας ή ότι έχει σαν σκοπό την αποφυγή αθέμιτων πρακτικών σύμφωνα με την κείμενη νομοθεσία (π.χ. πωλήσεων κάτω του κόστους, εφαρμογή νόμου περί αθέμιτου ανταγωνισμού, εφαρμογή κάποιου κοινοτικού κανονισμού, εφαρμογή κάποιας εθνικής κανονιστικής ρύθμισης), εφόσον αυτή περιέχει όρους που δεν συνάδουν με τις φυσιολογικές συνθήκες και μεθόδους ανταγωνισμού, τότε οι όροι αυτοί είναι ελεγκτέοι υπό τις διατάξεις περί προστασίας του ελεύθερου ανταγωνισμού, καθώς δύναται να έχουν σαν σκοπό τον περιορισμό του ανταγωνισμού¹⁰³. Εξάλλου, η διαφύλαξη της τηρήσεως της εθνικής νομοθεσίας (σκοπός στον οποίο αποβλέπουν οι

Αποδεικνύεται, επομένως, ότι οι προσπάθειες του ΣΒΘ εκτείνονταν και σε σχέση με τα ξενόγλωσσα βιβλία, τα οποία δεν υπάγονται στον ν.2557/97 περί ενιαίας τιμής.

¹⁰¹ βλ. ενδεικτικά ΔΕφαΘ 559/2010, σκ. 17, ΔΕφαΘ 2891/2009, σκ. 18, και ΔΕφαΘ 1682/2009, σκ. 27, όπου και εκτενείς παραπομπές σε κοινοτική νομολογία. Βλ. επίσης Απόφαση ΔΕΚ C-29/83 & 30/83, Compagnie Royale Asturienne des Mines SA and Rheinzing GMBH κατά Επιτροπής, Συλλ.1984, σελ. 1679.

¹⁰² βλ. ενδεικτικά ΔΕφαΘ 1001/2006, σκ. 16, καθώς και ΔΕφαΘ 1617/2009, σκ. 6 & 17. Βλ. επίσης Αποφάσεις ΔΕΚ 96/82 NV IAZ International Belgium κατά Επιτροπής, σκ. 25, ΔΕΚ C-45/85 Verband κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.35-42, και ΔΕΚ C-246/86 Belasco κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.40-42.

¹⁰³ Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 74/292/ΕΟΚ, ο.π., σημεία 33-35, απόφαση ΔΕΕ C-246/86, ο.π., σημεία 17-18 (όπου έγινε δεκτό ότι παρόλο που τα μέρη επικαλέστηκαν για τη σύναψη της απόφασης-συμφωνίας για την απαγόρευση προσφοράς δώρων την εφαρμογή των κανόνων του βελγικού δικαίου περί αθέμιτου ανταγωνισμού, το ΔΕΕ δέχθηκε ότι τούτο δεν αναιρούσε την ύπαρξη παράβασης του άρθρου 101, διότι η συμφωνία-απόφαση είχε ως στόχο την αποφυγή καταστρατήγησης της συμφωνηθείσας πειθαρχίας σε ζητήματα τιμών και, άρα, τον περιορισμό του ανταγωνισμού μεταξύ των επιχειρήσεων).

ως άνω συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων ή/και αποφάσεις ένωσης επιχειρήσεων) δεν μπορεί να ανατίθεται σε επιχειρήσεις ή ιδιωτικούς οργανισμούς. Αντιθέτως, η κείμενη νομοθεσία προβλέπει τη δυνατότητα να προκαλέσουν οι επιχειρήσεις την παρέμβαση της αρμόδιας δημόσιας αρχής σε περίπτωση παραβίασης της εν λόγω νομοθεσίας και πρόκλησης ζημίας εις βάρος τους. Στην αντίθετη περίπτωση, όταν δηλαδή μία μη δημόσια αρχή αναλαμβάνει να ερμηνεύσει τους κανόνες μίας νομοθεσίας, συχνά υφίσταται κίνδυνος κατάχρησης, καθώς μόνο μία δημόσια αρχή είναι αρμόδια να την ερμηνεύσει και να την εφαρμόσει¹⁰⁴. Ακόμα δεν μπορεί να επιτραπεί σε επιχειρήσεις να προβαίνουν σε διόρθωση των αποτελεσμάτων νομοθεσίας, την οποία θεωρούν υπερβολική για τους καταναλωτές με τη σύναψη συμφωνιών που έχουν σαν σκοπό την εξάλειψη των πλεονεκτημάτων που παρέχει η νομοθεσία αυτή στους καταναλωτές υπό το πρόσχημα ότι η νομοθεσία αυτή διαταράσσει την ισορροπία εις βάρος τους¹⁰⁵.

143. Επιπροσθέτως, έχει γίνει δεκτό ότι αν η εθνική νομοθεσία καταλείπει περιθώρια ανάπτυξης ανταγωνισμού δυνάμενου να εμποδιστεί, να περιοριστεί ή να νοθευτεί από αυτοτελείς συμπεριφορές επιχειρήσεων, τότε οι κανόνες ανταγωνισμού τυγχάνουν εφαρμογής¹⁰⁶. Στο πλαίσιο αυτό έχει γίνει δεκτό ότι ακόμα και εάν η ανταλλαγή πληροφοριών για τιμές ή εκπτώσεις μεταξύ επιχειρήσεων εντός μίας ένωσης ή και εκτός αυτής αφορά σε πληροφορίες, η ανταλλαγή των οποίων επιτρέπεται από την εθνική νομοθεσία και από τις εθνικές αρχές, τούτο σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να εκτείνεται σε πληροφορίες για τιμές ή εκπτώσεις που δεν είναι ίδιες με αυτές τις επιτρεπόμενες ανταλλαγής πληροφορίες¹⁰⁷. Ομοίως έχει γίνει δεκτό ότι στην

¹⁰⁴ Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 75/297/ΕΟΚ, *IFTRA rules* για προϊόντα αλουμινίου, κεφάλαιο III. Στην υπόθεση αυτή οι συμμετέχουσες στη συμφωνία επιχειρήσεις ανέλαβαν την δέσμευση να απέχουν από κάθε πρακτική 'dumping' περιλαμβάνοντας όμως στην έννοια αυτή λόγω της ασάφειας των σχετικών όρων της συμφωνίας και πρακτικές που εδύναντο να περιορίζουν τον ανταγωνισμό μεταξύ τους και να αντιτίθενται στους κανόνες ανταγωνισμού. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δέχθηκε ότι αυτές οι συμφωνίες είχαν ακριβώς λόγω της ασάφειας τους ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού δεχόμενη ταυτόχρονα ότι οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να ερμηνεύουν τις σχετικές διατάξεις, διότι τούτο είναι αρμοδιότητα της εκάστοτε δημόσιας αρχής και υφίσταται κίνδυνος κατάχρησης κατά την ερμηνεία τους. Βλ. και απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-5/00, ο.π., σημείο 300 (όπου γίνεται δεκτό ότι δεν μπορεί μία επαγγελματική ένωση να υποκαταστήσει τον νομοθέτη προβλέποντας όρους, υπό τους οποίους τα μέλη της μπορούν να καθορίσουν τις τιμές των προϊόντων τους ή να προβούν σε προσφορές ή να διαφημίσουν τις εν λόγω προσφορές ή τιμές).

¹⁰⁵ Βλ. απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-29/92, *SPO*, σημείο 256.

¹⁰⁶ Βλ. αποφάσεις Γενικού Δικαστηρίου T-191/98, *Atlantic Container κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, ιδίως σημεία 1130-1131, 1137-1140 (όπου με σαφήνεια έγινε αποδεκτό ότι, εφόσον η πρακτική της TACA να απαγορεύσει τις μεμονωμένες συμβάσεις παροχής υπηρεσιών επιτρεπόταν εκ του αμερικανικού νόμου, δεν σήμαινε ότι ταυτόχρονα δεν άφηγε σε αυτήν και στις υπαγόμενες σε αυτή επιχειρήσεις το περιθώριο να μην ακολουθήσει την πρακτική. Η εν λόγω πρακτική, επομένως, δεν επιβαλλόταν εκ του νόμου, άρα υπήρχε περιθώριο εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού, καθώς τα μέρη μπορούσαν να προσαρμόσουν έτσι την συμπεριφορά τους, ώστε να τηρούν τόσο το δικαίωμα ανταγωνισμού όσο και το αμερικανικό δικαίωμα), T-5/00, ο.π., σημείο 296, και T-202επ./98, *Tate & Lyle κλπ.*, σημεία 44-45, 113-114 (όπου ακριβώς έγινε δεκτό ότι παρά την ισχύ του κοινοτικού καθεστώτος στην αγορά ζάχαρης, παρέμενε μικρό αλλά πραγματικό πεδίο εφαρμογής των κανόνων ανταγωνισμού), αποφάσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2003/600/ΕΚ, ο.π., σημεία 152-153, 96/438/ΕΟΚ, ο.π., σημεία 26-28 (όπου έγινε δεκτό ότι ακόμα και εάν κάποιες υπηρεσίες μπορούσαν να υπαχθούν στον κοινοτικό κανονισμό 1017/68, εντούτοις οι εν λόγω αποφάσεις της FENEX αφορούσαν και υπηρεσίες που αυτοτελώς δεν υπάγονταν στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω κοινοτικού κανονισμού και, επομένως, μπορούσαν να εφαρμοστούν οι κανόνες ανταγωνισμού), και 98/247/ΕΟΚ, ο.π., σημείο 66.

¹⁰⁷ Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 77/592/ΕΟΚ, *COBELPA/VNP*, σημεία 15, 29-30. Στην υπόθεση αυτή, έγινε δεκτό ότι παρόλο που η εθνική νομοθεσία και οι εθνικές αρχές επέτρεπαν την ανταλλαγή πληροφοριών για τιμές σε κάποιες περιπτώσεις, εντούτοις αποδείχθηκε ότι τα μέρη είχαν ανταλλάξει πληροφορίες μέσω των Ενώσεων και για τις

περίπτωση που μία εθνική νομοθεσία καθορίζει ανώτατα όρια τιμών και περιθωρίων ακαθάριστων κερδών, αλλά δεν στερεί εκ των επιχειρήσεων τη δυνατότητα να διαμορφώνουν τιμές ή περιθώρια κέρδους κατά ποσοστό χαμηλότερο από αυτό που τάσσει η νομοθεσία, συμφωνίες ή αποφάσεις μεταξύ αυτών που περιορίζουν τις δυνατότητες τους να ασκούν ακόμα και αυτές τις περιορισμένες δυνατότητες ανταγωνισμού στη σχετική αγορά δεν επιτρέπονται και έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού¹⁰⁸.

144. Εν προκειμένω, εκ της παρ. 3 του άρθρου 1 του ν. 2557/97 προκύπτουν τα ακόλουθα: α) Η ενιαία τιμή βιβλίου αφορά μόνο βιβλία που εκδίδονται στην Ελλάδα και ελληνόγλωσσα βιβλία ξένου εκδότη και όχι στα ξενόγλωσσα βιβλία, β) Δίδεται η δυνατότητα εκ του νόμου στα βιβλιοπωλεία να προβαίνουν καθημερινά σε έκπτωση έως 10% επί της ενιαίας τιμής βιβλίου που ορίζει ο εκδότης, και γ) Η εφαρμογή της ενιαίας τιμής δεν επεκτείνεται ούτε στα βιβλία που εκδόθηκαν πέραν της διετίας από την τελευταία έκδοσή τους ούτε στα μεταχειρισμένα και ελαττωματικά βιβλία.
145. Συνεπώς, η συγκεκριμένη εθνική νομοθετική διάταξη δεν καταργεί κάθε δυνατότητα αυτόνομου καθορισμού της τιμολογιακής- εκπωτικής πολιτικής των βιβλιοπωλείων, καθώς αφενός σε ορισμένα (ήτοι στα ξενόγλωσσα, στα πέραν της διετίας, μεταχειρισμένα και ελαττωματικά) βιβλία διατηρείται πλήρως η ευχέρεια των βιβλιοχαρτοπωλών να καθορίζουν την τιμή λιανικής πώλησεως και αφετέρου στα υπόλοιπα (ήτοι στα ελληνόγλωσσα, τις νέες ή επανατυπωθείσες, δηλαδή, εκδόσεις) καθορίζεται ουσιαστικά μία ανώτατη τιμή εκ μέρους του εκδότη, παρέχεται όμως η δυνατότητα στους βιβλιοπώλες έστω μερικού ανταγωνισμού στη σχετική αγορά μέσω της χορήγησης εκπτώσεων έως 10% επί της ενιαίας τιμής που ορίζει ο εκδότης.
146. Οι ως άνω διαπιστώσεις, δεν ανατρέπονται ούτε από την έκδοση της υπ' αριθ. ΥΠΠΟ/ΓΡΑΜΜΑΤ/Α/Φ33/7666, η οποία καθορίζει τον τρόπο γνωστοποίησης από τον εκδότη της ενιαίας τιμής βιβλίου. Και τούτο, κυρίως διότι η συγκεκριμένη απόφαση δεν καταργεί την δυνατότητα χορήγησης έκπτωσης από τους βιβλιοπώλες έως 10% επί της ενιαίας τιμής βιβλίου που καθορίζει ο εκδότης. Αντίθετα, προβλέπεται η συμπληρωματική μόνο εφαρμογή της σε σχέση με τις ρυθμίσεις του ν. 2557/97. Τούτο άλλωστε αποδεικνύεται και εκ του ότι όλοι όσοι κατέθεσαν ενώπιον της Γ.Δ.Α. αναγνώρισαν ότι υφίσταται η συγκεκριμένη δυνατότητα παροχής εκ μέρους των βιβλιοπωλών έκπτωσης έως 10% επί της ενιαίας τιμής βιβλίου που ορίζει ο εκδότης, ουδείς επικαλέστηκε τις διατάξεις της συγκεκριμένης υπουργικής απόφασης, προκειμένου να θεμελιώσει περιορισμό ως προς τη διαμόρφωση της εκπωτικής του πολιτικής, ενώ ορισμένοι είτε προσκόμισαν στοιχεία παροχής τέτοιων

τελικές τιμές, γεγονός το οποίο δεν επιτρεπόταν από την εθνική νομοθεσία και, επομένως, η εν λόγω ανταλλαγή θεωρήθηκε ότι είχε σαν σκοπό τον περιορισμό του ανταγωνισμού.

¹⁰⁸ Βλ. αποφάσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής 82/506/ΕΟΚ, SSI, σημεία 100, 107, 110, και 96/438/ΕΟΚ, ο.π., σημείο 51 (όπου έγινε δεκτό ότι ακριβώς λόγω των περιορισμένων δυνατοτήτων ανταγωνισμού στη σχετική αγορά, η έστω και περιορισμένης εμβέλειας αντανταγωνιστική πρακτική είχε συνέπειες για τον ανταγωνισμό).

εκπτώσεων είτε δήλωσαν ότι ασκούσαν το δικαίωμα τους να προβαίνουν σε αυτές τις εκπτώσεις¹⁰⁹.

147. Εξάλλου, ούτε το άρθρο 15 του ν. 802/78 (όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 14 του ν. 3377/05) αποκλείει τη δυνατότητα ανάπτυξης αυτόνομης επιχειρηματικής πολιτικής ως προς τις εκπτώσεις από τα βιβλιοπωλεία¹¹⁰, αν γίνει δεκτό ότι η εν λόγω διάταξη τυγχάνει εφαρμογής στα βιβλία¹¹¹. Εκ της συγκεκριμένης διατάξεως προβλέπεται δυνατότητα τακτικών εκπτώσεων σε όλα τα εμπορεύματα μόνο δύο φορές τον χρόνο. Οι εκπτώσεις αυτές δίδονται επί των τιμών των προϊόντων που έχουν επιλέξει οι εκάστοτε λιανοπωλητές εμπορευμάτων κατά τη διάρκεια ολόκληρου του έτους και τις οποίες μπορούν ανά πάσα στιγμή να αναπροσαρμόζουν. Κατά συνέπεια, αν θεωρηθεί ότι η εν λόγω διάταξη τυγχάνει εφαρμογής στα βιβλία, η ενιαία τιμή που επιλέγει ο εκδότης δεν αποτελεί απαραίτητα τη βάση υπολογισμού των εκπτώσεων του νόμου 3377/05. Βάση υπολογισμού μπορεί να είναι και η τιμή που έχει καθορίσει ο ίδιος ο βιβλιοχαρτοπώλης μετά από μία έκπτωση ύψους π.χ. 5% επί της ενιαίας τιμής του βιβλίου. Προβληματισμός ανακύπτει μόνο εάν κατά τη διάρκεια των περιόδων που επιτρέπονται οι εκπτώσεις του ν. 3377/05 μπορούν οι βιβλιοχαρτοπώλες να καθορίσουν για τα βιβλία που υπάγονται στην ενιαία τιμή βιβλίου (άρθρο 1 παρ.3 του ν. 2557/97) έκπτωση μεγαλύτερη του 10% που προβλέπει ο νόμος 2557/97. Ωστόσο, τούτο δεν επηρεάζει την αξιολόγηση της κρινόμενης υπόθεσης. Ανεξάρτητα από το ποιος νόμος υπερισχύει στη συγκεκριμένη υποθετική

¹⁰⁹ Βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαια VI.4 και VI.5.

¹¹⁰ Σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο, «1. Επιτρέπεται η πώληση εμπορευμάτων με μειωμένες τιμές δύο φορές το χρόνο (τακτικές εκπτώσεις), στις εξής μόνο περιπτώσεις: α) από τη 15η Ιανουαρίου μέχρι την 28η Φεβρουαρίου και β) από τη 15η Ιουλίου μέχρι την 31η Αυγούστου. Τριάντα (30) ημέρες πριν από την έναρξη των εκπτώσεων σύμφωνα με τις περιπτώσεις α' και β', απαγορεύεται στους υπεύθυνους των εμπορικών καταστημάτων να ανακοινώνουν, προς το κοινό, εκπτώσεις [ή προσφορές] με οποιονδήποτε τρόπο, ιδίως με διαφήμιση, επιστολές ή ανάρτηση διαφημιστικών πινακίδων. Η αναγραφή της παλαιάς και της νέας τιμής των προϊόντων που πωλούνται με έκπτωση είναι υποχρεωτική σε εμφανή σημεία του καταστήματος και οπωσδήποτε στα σημεία όπου αυτά εκτίθενται. Όσοι παραβαίνουν τις διατάξεις της παρούσας παραγράφου υπόκεινται στις ποινικές κυρώσεις που προβλέπονται στο άρθρο 31 του Αγορανομικού Κώδικα και, επιπλέον, τους επιβάλλεται πρόστιμο μέχρι ποσού ίσου με το 0,5% του ετησίου κύκλου εργασιών που πραγματοποιούν. Ο όρος επιχείρηση εκλαμβάνεται με την έννοια του άρθρου 4στ' του ν. 703/1977. Το πρόστιμο, σε περίπτωση υποτροπής, μπορεί να αυξάνεται μέχρι το 3% του ετησίου κύκλου εργασιών της συγκεκριμένης επιχείρησης. Το πρόστιμο επιβάλλεται με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της Περιφέρειας όπου τελείται η παράβαση, ύστερα από γνώμη Επιτροπής η οποία συγκροτείται με απόφαση του και αποτελείται, από έναν υπάλληλο της Περιφέρειας και δύο υπαλλήλους της οικείας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης. 2. Αν οι εκπτώσεις είναι ανακριβείς ή παραπλανητικές ως προς το ποσοστό τους ή ως προς την ποσότητα των προσφερόμενων με έκπτωση προϊόντων ή ενέχουν οποιασδήποτε μορφής απόκρυψη ή παραπλάνηση, επιβάλλεται σε βάρος των υπευθύνων, με απόφαση του Νομάρχη της οικείας Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης όπου τελείται η παράβαση, πρόστιμο χιλίων (1.000) μέχρι εκατό χιλιάδων (100.000) ευρώ, ανάλογα με τη βαρύτητα και τη συχνότητα της παράβασης. 3. Επιτρέπονται οι προσφορές συγκεκριμένων προϊόντων ή προϊόντων ορισμένης κατηγορίας, για χρονικό διάστημα που δεν μπορεί να υπερβεί τις δέκα (10) συνεχόμενες ημέρες, εφόσον αναγράφονται ευκρινώς η παλαιά και νέα τιμή των προϊόντων, σε εμφανή σημεία του καταστήματος και οπωσδήποτε στα σημεία όπου εκτίθενται τα προσφερόμενα προϊόντα. "Κατ' εξαίρεση, το χρονικό διάστημα των προσφορών από εκθέσεις αυτοκινήτων και βιβλιοπωλεία δεν μπορεί να υπερβεί τις εξήντα (60) και τριάντα (30) ημέρες, αντίστοιχα...».

¹¹¹ Βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαιο VI.2 όπου αναπτύσσεται η με αριθμ. 23692 απόφαση του Αγορανομικού Μονομελούς Πλημμελειοδικείου Θεσ/κης, σύμφωνα με την οποία «[...] **οι διαφημίσεις [των βιβλίων] γίνονται** [...] καθ' ολη τη διάρκεια του έτους, κυρίως όμως τον Αύγουστο και τον Σεπτέμβριο κάθε έτους και δεν έχουν ουδεμία σχέση με τις εκπτώσεις που προβλέπει ο νόμος (άρθρα 14 Ν.3377/2005, Α4-1150/2005 Υ.Α. του Υφυπουργού Ανάπτυξης ΦΕΚ Β 885/29-6-2005) για τα εμπορεύματα λόγω τέλους εποχής και τις διαφημίσεις αυτών».

περίπτωση¹¹², οι αναφερόμενες ενέργειες του ΣΒΘ (και των συμμετεχουσών επιχειρήσεων) κατέτειναν – κατά τα προεκτεθέντα – στον μηδενισμό κάθε έκπτωσης επί της τιμής βιβλίου που καθόριζε ο εκδότης. Είναι χαρακτηριστικό το απόσπασμα του άρθρου στο «ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ», στο οποίο γίνεται λόγος ότι: «...συμφωνήσαμε να σταματήσουμε αυτό το «ανεγκέφαλα ανταγωνιστικό φαινόμενο της καθημερινής ΕΚΠΤΩΣΗΣ...». Είναι, σε κάθε περίπτωση, σαφές ότι η όλη προσπάθεια του Συλλόγου δεν επικεντρωνόταν σε μία εξαιρετική περίπτωση τυχόν εφαρμογής του ν.3377/05, αλλά αφορούσε την καθημερινή δράση των βιβλιοχαρτοπωλών και την καθημερινή επαφή με τους πελάτες¹¹³.

148. Με βάση τα ανωτέρω, προκύπτει ότι ουδείς εκ των δύο νόμων απέκλειε τις δυνατότητες ανταγωνισμού μεταξύ των βιβλιοπωλών αναφορικά με την τιμολογιακή τους πολιτική, ιδίως μέσω του καθορισμού της εκπτώτικής τους πολιτικής. Τούτο άλλωστε επιβεβαιώνεται και από τον τρόπο που εφαρμόζονταν οι εν λόγω νόμοι τουλάχιστον έως τις ανωτέρω παρεμβάσεις του ΣΒΘ και των συμμετεχουσών στη σύμπραξη επιχειρήσεων. Σε αντίθεση με τις αιτιάσεις τους, η διατύπωση και η συνδυαστική ερμηνεία όλων των ανωτέρω¹¹⁴ καταχωρηθέντων έγγραφων παραπέμπουν με σαφήνεια στην εφαρμογή μιας σταθερής λιανικής τιμής χωρίς αποκλίσεις, με τον εκμηδενισμό των όποιων εκπτώσεων, περιλαμβανομένων των προβλεπόμενων στο νόμο περί της ενιαίας τιμής βιβλίου, και συνεπώς κατά παράβαση και σε αντίθεση με τα προβλεπόμενα σε αυτόν. Άλλωστε, από το φάκελο προκύπτει ότι κανένα βιβλιοπωλείο δεν έχει καταδικαστεί από κάποια κρατική αρχή ή δικαστήριο διότι προέβη σε έκπτωση (έως 10%) επί της ενιαίας τιμής βιβλίου που καθόριζε ο εκδότης κατά τη διάρκεια του έτους (και εκτός των περιόδων εκπτώσεων που προβλέπει ο νόμος 3377/05)¹¹⁵.

149. Τέλος, επισημαίνεται ότι το επιχείρημα τόσο του ΣΒΘ όσο και των συμμετεχουσών στη σύμπραξη επιχειρήσεων ότι η όλη συμπεριφορά τους απέβλεπε

---

¹¹² Με δεδομένο ότι ο ν. 3377/05 είναι εξαιρετικός (ισχύων μόνο σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους του έτους) θα πρέπει να γίνει δεκτό ότι κατά την περίοδο αυτή υπερισχύει του ν.2557/97. Επομένως, υπό αυτήν εκδοχή, κατά τις περιόδους αυτές, μπορούν οι βιβλιοχαρτοπώλες θεωρητικά να προβούν σε εκπτώσεις και πέραν του 10% επί της ενιαίας τιμής βιβλίου του εκδότη. Σημειώνεται πάντως ότι η Επιτροπή Ανταγωνισμού δεν έχει αρμοδιότητα επίλυσης της συγκεκριμένης συγκρούσεως κανόνων δικαίου.

¹¹³ Χαρακτηριστικά σχετικά στο άρθρο του ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ αναφέρονται τα εξής: «...Όσον αφορά τον χειρισμό των πελατών μας, αποδείχθηκε ότι αν ο καθένας μας προσπαθήσει με επιμονή και υπομονή να εξηγήσει στον κάθε πελάτη πως διαμορφώνεται η κατάσταση, οι πελάτες θα μπουκ στην καρδιά του προβλήματος. Καταλαβαίνουν ότι αν συνεχίσουμε να μην έχουμε κέρδη τότε θα κλείσουμε και αυτοί θα είναι υποχρεωμένοι να τρέχουν και για τις πιο μικρές αγορές τους στα διάφορα τζάμπο και άλλα απρόσωπα πολυκαταστήματα και θα αγοράζουν προϊόντα κακής ποιότητας και πανάκριβα...Κανένας μα κανένας πελάτης δεν μας ζήτησε έκπτωση βλέποντας την τιμή τυπωμένη». Επίσης, στην από 24-06-2008 επιστολή του ΣΒΘ καταγράφεται: «Ο καθένας από εμάς προσπαθεί να επιβιώσει με το να παζαρεύει με τον πελάτη την τιμή ανταγωνιζόμενος με τον Α ή τον Β ή την αλυσίδα που πιθανόν κάνει μεγαλύτερη έκπτωση...».

¹¹⁴ Βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαια VI.1 και VI.3 (άρθρα και ιδίως η επιστολή που καταγράφεται στην παρ.71 της παρούσης).

¹¹⁵ Η υπόθεση ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΔΑΚΗ (βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαιο VI.2) αφορούσε παροχή έκπτωσης άνω του 10% (20%) εκ μέρους του συγκεκριμένου βιβλιοπωλείου κατά παράβαση του νόμου περί της ενιαίας τιμής βιβλίου που επιτρέπει εκπτώσεις έως 10%. Κατά συνέπεια, η όποια δικαστική εξέλιξη στη συγκεκριμένη υπόθεση δεν επηρεάζει τα συμπεράσματα που εξάγονται από την ανάλυση του συγκεκριμένου κεφαλαίου.

στην αναγκαιότητα εφαρμογής της νομοθεσίας περί της ενιαίας τιμής του βιβλίου δεν φαίνεται να είναι πειστικό, αφενός, διότι σε όλα τα σχετικά έγγραφα (προσπάθειες του ΣΒΘ ως καταγράφονται εκ μέρους [...], επιστολή του ΣΒΘ που απεστάλη στις αρχές φθινοπώρου 2009, σελιδοδείκτες που την συνόδευαν, άρθρο ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ) αποτυπώνεται σαφώς ότι η συμπεριφορά αυτή εξετράπη σε μία συμπεριφορά αποσκοπούσα στην πλήρη κατάργηση της «αντιανταγωνιστικής καθημερινής έκπτωσης» επί της ενιαίας τιμής του βιβλίου και, αφετέρου, διότι σε όλα αυτά τα έγγραφα αποσιωπάται κατ' επανάληψη η δυνατότητα χορήγησης έκπτωσης έως 10% εκ μέρους των βιβλιοπωλείων. Δεν πρέπει να παραβλέπεται επιπροσθέτως και η προτροπή περί εξάλειψης των εκπτώσεων κατά τα επόμενα σχολικά έτη, σε ασυμφωνία με οποιαδήποτε κείμενη νομοθεσία. Μάλιστα αναζητούνται τρόποι να πειστούν οι πελάτες των βιβλιοπωλείων να παύσουν να αιτούνται εκπτώσεων επί της ενιαίας τιμής που ορίζει ο εκδότης μέσω της ενημέρωσής τους ως προς το «πως διαμορφώνεται η κατάσταση» και ως προς το ότι «αν ζητάνε [...] έκπτωση ουσιαστικά ζητάνε το καθαρό κέρδος» των βιβλιοπωλών.

150. Άλλωστε, και τα τέσσερα σημεία (β-ε) των προσπαθειών του ΣΒΘ ως καταγράφονται ανάγλυφα ανωτέρω στην κατάθεση του [...] ¹¹⁶, συνάδουν με το περιεχόμενο του άρθρου στο «ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ», σε κανένα δε σημείο δεν αναφέρεται η δυνατότητα των βιβλιοπωλείων να προβαίνουν σε εκπτώσεις έως 10% επί της ενιαίας τιμής που ορίζει ο εκδότης. Όπως δε προαναφέρθηκε, ο ισχυρισμός ότι οι ενέργειες του ΣΒΘ αποσκοπούσαν τάχα στην τήρηση της νομοθεσίας δεν είναι πειστικός, δεδομένων των στοιχείων και εγγράφων που αναλύθηκαν ανωτέρω (βλ. ιδίως ενότητες VI.1 και VIII.2.3). Εξάλλου, εάν η τήρηση της νομοθεσίας ήταν πράγματι η μοναδική πρόθεση του ΣΒΘ και των υπολοίπων συμμετεχουσών επιχειρήσεων στη συνάντηση του τέλους του καλοκαιριού 2009, τότε δεν θα υπήρχε αναφορά στα ανωτέρω υπόλοιπα σημεία (β έως ε), ούτε στη κατάθεση του [...], ούτε στο δημοσιευθέν άρθρο στο ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ, που σημειωτέον υπήρξε καθ' ομολογία του [...] απόρροια της όλης συνεννόησης που εκκίνησε από το Πάσχα του 2009 και απέκτησε μεγαλύτερη βαρύτητα μετά τη συνάντηση του ΣΒΘ και των τριών μεγάλων βιβλιοπωλείων της Θεσσαλονίκης στο τέλος του καλοκαιριού του 2009.

VIII.2.5 Αντιμετώπιση αθέμιτων πρακτικών- παράνομων εκπτώσεων

151. Περαιτέρω, από τα στοιχεία του φακέλου, προκύπτει ότι το ΣΒΘ και τα μέλη αυτού απασχολεί εκτεταμένως το ζήτημα της παροχής εκπτώσεων άνω του 10% από κάποια βιβλιοπωλεία ή της προσφυγής ορισμένων βιβλιοπωλείων σε αθέμιτες πρακτικές, συμπεριφορές που οδηγούν σε «παρεξηγήσεις», «εντάσεις» και «προστριβές» μεταξύ των βιβλιοπωλών, τις οποίες αποβλέπει να επιλύσει ο ΣΒΘ με την προτεινόμενη πολιτική μη χορήγησης εκπτώσεων.

¹¹⁶ Βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαιο VI.1.

152. Ως ελέχθη και ανωτέρω, η τιμολογιακή πολιτική της κάθε επιχείρησης αποτελεί ζήτημα που αποφασίζεται αυτόνομα από αυτή, και στο οποίο δεν δύναται να επεμβαίνει ο ΣΒΘ. Εφόσον μία επιχείρηση κρίνει ότι υφίσταται αθέμιτο ανταγωνισμό ή ότι διαπράττεται μια οποιαδήποτε παράβαση δικαίου του ανταγωνισμού, δύναται να προσφύγει στις αρμόδιες αρχές καθώς και στα νόμιμα μέσα δικαστικής διεκδίκησης αποζημίωσης (π.χ. για παράβαση του ν. 146/1914 περί αθέμιτου ανταγωνισμού). Η διαπίστωση πρακτικών αθέμιτης πώλησης προϊόντων δεν δικαιολογεί ούτε μπορεί να καταστήσει αποδεκτές συμφωνίες μεταξύ ανταγωνιστών ή/και αντίστοιχες αποφάσεις μίας ένωσης επιχειρήσεων για τον καθορισμό της τιμής/εκπτώσεων του συγκεκριμένου προϊόντος. Διαφορετικά, θα ενθαρρύνονταν οι επιχειρήσεις να προβαίνουν σε αυτορρύθμιση και να αποφασίζουν μόνες τους την καταστολή ενεργειών, συνάπτοντας συμφωνίες που περιλαμβάνουν ιδιαίτερα σοβαρούς περιορισμούς του ανταγωνισμού¹¹⁷. Άλλωστε, όπως έχει γίνει δεκτό, ούτε η απαγόρευση τέλεσης πράξεων αθέμιτου ανταγωνισμού μπορεί να ερμηνευθεί ως επιβάλλουσα στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις τη σύναψη συμπράξεων με αντικείμενο τον καθορισμό της τιμολογιακής τους πολιτικής (π.χ. μέσω του καθορισμού των χορηγούμενων εκπτώσεων)¹¹⁸. Σε κάθε περίπτωση, τυχόν ταυτόχρονη παράβαση εκ μέρους του ΣΒΘ και των συμμετεχουσών στη σύμπραξη επιχειρήσεων του νόμου περί αθέμιτου ανταγωνισμού (πχ. λόγω παραπλάνησης του κοινού) μέσω των διαπιστούμενων ανωτέρω ενεργειών δεν απεκδύει την Επιτροπή Ανταγωνισμού από την αρμοδιότητά της να επιληφθεί της τυχόν στοιχειοθέτησης και παραβάσεων του άρθρου 1 του ν.703/77.

VII.2.6 Νόμιμη συνδικαλιστική δράση του Συλλόγου

153. Σύμφωνα με τις καταθέσεις των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων¹¹⁹ τα υπό εξέταση έγγραφα και οι δράσεις του ΣΒΘ συνιστούν απόρροια της συνδικαλιστικής δράσης αυτού.

154. Η αποστολή των επαγγελματικών οργανώσεων συνίσταται στην πληροφόρηση, την παροχή συμβουλών και την προστασία των επαγγελματικών συμφερόντων. Οι εν λόγω οργανώσεις υπερβαίνουν τα όρια της αποστολής τους όταν συνδράμουν ή οργανώνουν αποφάσεις/ συμφωνίες/ εναρμονισμένες πρακτικές που δεν πληρούν τους κανόνες της δημόσιας τάξης. Τούτο συντρέχει ιδίως σε περιπτώσεις, όπως η προκείμενη, όπου η επαγγελματική οργάνωση υπερβαίνοντας τα όρια της νόμιμης συνδικαλιστικής δράσης υιοθέτησε αποφάσεις που αφορούν στον καθορισμό τιμών. Η οποιαδήποτε ένωση επιχειρήσεων μπορεί, βεβαίως, να διαδραματίσει νομίμως ρόλο υπεράσπισης των συμφερόντων των μελών της. Δεν μπορεί ωστόσο, κατά τρόπο γενικό, να επικαλείται τη συνδικαλιστική ελευθερία για να δικαιολογήσει δράσεις

¹¹⁷ Βλ. ενδεικτικά Ανακοίνωση της Ευρ. Επιτροπής της 27.4.2004 για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ. 3 της Συνθήκης, σημείο 47. Βλ. επίσης σχετικά και απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 86/596/ΕΟΚ, *Meldoc*, σημείο 69.

¹¹⁸ Βλ. απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-66/99, *Minoan κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημείο 194.

¹¹⁹ Βλ. πχ. ανωτέρω σχετικές πραγματικά περιστατικά κεφάλαιο VI.4.2, καταθέσεις κ.κ. Μάλλιαρη και Καραντζά.

αντίθετες προς τις εθνικές (και τυχόν ενωσιακές) διατάξεις περί προστασίας του ανταγωνισμού. Η συνδικαλιστική δραστηριοποίηση δεν συνεπάγεται ότι δίδεται άδεια σε επαγγελματικές οργανώσεις να συμπεριφέρονται κατά τρόπο παράνομο. Αντίθετα, ο ρόλος τους θα έπρεπε να συνίσταται ακριβώς στην αποτροπή παρόμοιων συμπεριφορών¹²⁰.

155. Οι δράσεις του ΣΒΘ, όπως αναλυτικά εκτέθηκαν ανωτέρω, υπερβαίνουν συστηματικά τα όρια της συνδικαλιστικής δράσης, καθώς δεν περιορίζονται στην καταγραφή των προβλημάτων του κλάδου και στην προώθηση σχετικών αιτημάτων προς επίλυσή τους, αλλά επιπροσθέτως αποβλέπουν στο συντονισμό της συμπεριφοράς των μελών του κατά τρόπο ώστε οι συνδικαλιστικές επιδιώξεις να καταστούν πραγματικότητα μέσω του συντονισμού και της συνεννόησης ως προς καίρια στοιχεία του ανταγωνισμού, όπως η τιμολογιακή πολιτική.

VIII.2.7 Αισθητός Περιορισμός του ανταγωνισμού

156. Κατά τη διάρκεια της έρευνας της Υπηρεσίας προβλήθηκε ο ισχυρισμός ότι τα βιβλιοπωλεία που είναι μέλη του ΣΒΘ αντιπροσωπεύουν μικρό μέρος της σχετικής αγοράς, ο δε αριθμός τους είναι περιορισμένος και ως εκ τούτου οι όποιες αποφάσεις του ΣΒΘ δεν δύνανται να περιορίσουν αισθητά τον ανταγωνισμό στη σχετική αγορά.

157. Οι ως άνω αιτιάσεις είναι, επίσης, απορριπτές. Κατά πάγια νομολογία ο καθορισμός τιμών αποτελεί εξαιρετικά σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού, και ως εκ τούτου στην Ανακοίνωση της Επιτροπής Ανταγωνισμού «*σχετικά με τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας οι οποίες δεν περιορίζουν σημαντικά τον ανταγωνισμό σύμφωνα με το άρθρο 101 παράγραφος 1 της ΣΛΕΕ (de minimis)*»¹²¹ ορίζεται ότι τέτοιου είδους συμφωνίες μεταξύ ανταγωνιστών συνιστούν παράβαση, ανεξαρτήτως του μεριδίου αυτών στη σχετική αγορά (βλ. και ανωτέρω ενότητα VII-εισαγωγή). Στο ίδιο πνεύμα έχει κριθεί ότι ακόμα και εάν σε μία ένωση συμμετέχουν μικρού μεγέθους επιχειρήσεις, αυτή δεν μπορεί να προβαίνει σε συμπεριφορές που περιορίζουν άμεσα ή έμμεσα τον ανταγωνισμό¹²². Επίσης, μία συμπεριφορά που σκοπό έχει να περιορίσει τον ανταγωνισμό (δια του καθορισμού τιμών) δεν επιτρέπεται ακόμα και εάν εφαρμόζεται σε μικρό μόνο μέρος των συναλλαγών της αγοράς αυτής¹²³.

158. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, όπως προκύπτει και από το άρθρο στο ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ, στις εν λόγω ενέργειες του ΣΒΘ «*συμφωνήσαμε μικρά και μεγάλα βιβλιοπωλεία*»¹²⁴ της αγοράς της Θεσσαλονίκης. Σύμφωνα, επίσης, με την κατάθεση του [...], «*...οι ενέργειες που αποφασίστηκαν το φθινόπωρο του 2009*

¹²⁰ Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2003/600/ΕΚ, ο.π., σημεία 111-116, απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-217/03 και T-245/03 *FNCEB, FNSEA, FNB κ.λπ. κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 97-103.

¹²¹ Ανακοίνωση της Ε.Α. της 02.03.2006, σημ. 11 (1) α. Αντίστοιχη είναι και η ρύθμιση της Ανακοίνωσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Ανταγωνισμού σχετικά με τις συμφωνίες ήσσονος σημασίας.

¹²² Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 96/438/ΕΟΚ, ο.π., σημεία 59-60.

¹²³ Βλ. αποφάσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής 98/247/ΕΟΚ, ο.π., σημεία 58-59, και 2003/600/ΕΚ, ο.π., σημεία 128-129.

¹²⁴ Βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαια VI.1 και VI.3.

ακολουθήθηκαν περίπου από το 60% των βιβλιοπωλών της Θεσσαλονίκης. Μεγαλύτερη μάλιστα εκτιμάται ότι ήταν η συμμόρφωση των βιβλιοπωλών του κέντρου της Θεσσαλονίκης (80%) και μικρότερη αυτή της περιφέρειας (50%)¹²⁵». Περαιτέρω στο άρθρο του ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ καταγράφεται: «... Αν εξαιρέσουμε λίγες περιπτώσεις βιβλιοπωλείων της περιφέρειας, το μέτρο είχε μεγάλη επιτυχία. Και αυτοί που δεν το έχουν καταλάβει ακόμα, τώρα αρχίζουν να το καταλαβαίνουν. Οι περισσότεροι δεν κάνουν πια εκπτώσεις, συνετίζονται...».

159. Συνεπώς, ανεξάρτητα από την ως άνω παρατιθέμενη πάγια νομολογία (δηλ. ότι η παράβαση του καθορισμού εκπτώσεων συνιστά καθορισμό τιμών και, κατά τούτο, εμπίπτει στις απαγορευτικές διατάξεις του νόμου, ανεξαρτήτως μεριδίου αγοράς των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων), και παρά τις περί του αντιθέτου αιτιάσεις του ΣΒΘ και των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων, τα ανωτέρω στοιχεία καταδεικνύουν ότι οι ενέργειες του ΣΒΘ αφορούσαν σε αρκετά μεγάλο τμήμα της αγοράς (και, σε κάθε περίπτωση, μη αμελητέο τμήμα της αγοράς αυτής).

VIII.3 Εναρμονισμένη πρακτική/Συμφωνία – Η εμπλοκή των μεγάλων βιβλιοπωλείων

VIII.3.1 Έννοια του όρου «εναρμονισμένη πρακτική»

160. Η έννοια της εναρμονισμένης πρακτικής αφορά μορφή συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων που χωρίς να φθάνει μέχρι τη σύναψη κατά κυριολεξία συμβάσεως, αντικαθιστά ηθελημένα τους κινδύνους που ενέχει ο ανταγωνισμός με την έμπρακτη συνεργασία των επιχειρήσεων αυτών. Τα κριτήρια συντονισμού πρέπει να νοούνται υπό το φως της αντιλήψεως που είναι συνυφασμένη με τις περί ανταγωνισμού διατάξεις, κατά την οποία κάθε επιχειρηματίας πρέπει να καθορίζει κατά τρόπο αυτόνομο την πολιτική που προτίθεται να ακολουθήσει στη σχετική αγορά. Κατά πάγια ενωσιακή και εθνική νομολογία, αυτή η απαίτηση αυτονομίας δεν αποκλείει μεν το δικαίωμα των επιχειρηματιών να προσαρμόζονται επιτηδείως στη διαπιστούμενη ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών, πλην όμως αντιτίθεται αυστηρώς σε κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ των επιχειρηματιών αυτών δυνάμενη είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά ενός υφιστάμενου ή δυνητικού ανταγωνιστή στην αγορά, είτε να αποκαλύψει σε έναν ανταγωνιστή τη συμπεριφορά που ο επιχειρηματίας έχει αποφασίσει ή σκέπτεται να ακολουθήσει στην αγορά, όταν οι επαφές αυτές έχουν ως αποτέλεσμα ή σκοπό τη δημιουργία συνθηκών ανταγωνισμού μη αντιστοιχουσών στις κανονικές συνθήκες της εν λόγω αγοράς. Για να στοιχειοθετηθεί, επομένως, εναρμονισμένη πρακτική δεν είναι αναγκαίο να αποδειχθεί ότι ένας επιχειρηματίας ανέλαβε επίσημως δέσμευση έναντι ενός ή περισσότερων άλλων να υιοθετήσει την τάδε ή την δείνα συμπεριφορά ή ότι οι ανταγωνιστές καθόρισαν από κοινού τη μελλοντική τους συμπεριφορά στην αγορά. Αρκεί ότι ένας επιχειρηματίας

¹²⁵ Βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαια VI.3.

αποκαλύπτει τις μελλοντικές του προθέσεις ή τη συμπεριφορά του στην αγορά σε ανταγωνιστή¹²⁶.

161. Επιπροσθέτως, η έννοια της εναρμονισμένης πρακτικής προϋποθέτει ύπαρξη επαφών χαρακτηριζόμενων από αμοιβαιότητα. Ωστόσο, η προϋπόθεση της αμοιβαιότητας πληρούται οσάκις η εκ μέρους ενός ανταγωνιστή αποκάλυψη σε άλλον ανταγωνιστή των μελλοντικών του προθέσεων ή της μελλοντικής του συμπεριφοράς στην αγορά ζητήθηκε από τον δεύτερο ή ο επιχειρηματίας αυτός δεν εξέφρασε καμία επιφύλαξη ή αντίρρηση όταν ο ανταγωνιστής του γνωστοποίησε τις προθέσεις του¹²⁷. Οι περιπτώσεις συντονισμού της συμπεριφοράς μεταξύ επιχειρήσεων που εμπίπτουν στο άρθρο 1 του ν. 703/77 είναι εκείνες, στις οποίες τουλάχιστον μία από τις επιχειρήσεις δεσμεύεται να υιοθετήσει έναντι άλλης ορισμένη συμπεριφορά στην αγορά, ή κατόπιν επαφών μεταξύ τους διαλύεται ή τουλάχιστον περιορίζεται ουσιωδώς η αβεβαιότητα ως προς τη συμπεριφορά τους στην αγορά. Συνεπώς, ο συντονισμός μπορεί να αφορά τη συμπεριφορά τουλάχιστον ενός εκ των μερών στην αγορά. Δεν είναι απαραίτητο, επομένως, ο συντονισμός να είναι προς το συμφέρον όλων των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων. Επίσης, ο συντονισμός δεν πρέπει κατ' ανάγκην να είναι ρητά εκφρασμένος, αρκεί να είναι και σιωπηρός¹²⁸.

VIII.3.2 Έννοια του όρου «συμφωνία»

162. Προκειμένου να υφίσταται «συμφωνία» κατά την έννοια του άρθρου 1 του ν.703/77, αρκεί οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις να έχουν εκδηλώσει την κοινή τους βούληση να συμπεριφέρονται στην αγορά κατά ορισμένο τρόπο, αρκεί δηλαδή να έχουν φτάσει σε συναίνεση πάνω σε ένα σχέδιο που περιορίζει ή μπορεί να περιορίσει την κοινή ελευθερία τους καθορίζοντας μεταξύ τους τις γραμμές αμοιβαίας δράσης τους ή αποχής τους από δράση στην αγορά¹²⁹. Επίσης, η ύπαρξη συμφωνίας μπορεί να προκύπτει άμεσα ή έμμεσα από τη συμπεριφορά των μερών¹³⁰.
163. Για την έννοια της «συμφωνίας» είναι αδιάφορα ο γραπτός ή προφορικός χαρακτήρας της σύμβασης, ο δεσμευτικός ή μη χαρακτήρας της, δεν απαιτούνται δηλαδή τυπικές διαδικασίες ούτε και κυρώσεις ή μέτρα εφαρμογής¹³¹. Έτσι, οι

¹²⁶ Περί όλων αυτών βλ. ενδεικτικά αποφάσεις Γενικού Δικαστηρίου T-9/99, *HFB Holding κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 211-213, T-1/89, *Rhone-Poulenc κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 101-103, 113-115 και 121-123, συνεκδ. T-25/95 κλπ., *Cimenteries κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 19-22 (περίληψης) και 1852, 1855, 1865, 3150. Βλ. επίσης ενδεικτικά απόφαση Διοικητικού Εφετείου Αθηνών υπ' αριθμ. 1617/2009 της 29.5.2009, σκ. 6.

¹²⁷ Βλ. απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-25/95 κλπ., ο.π., σημείο 1849 (και περίληψη παρ.18).

¹²⁸ Βλ. Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ.3, παρ.15 και νομολογία στην οποία παραπέμπει.

¹²⁹ Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-41/69, *ACF Chemiefarma κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 111-113, και αποφάσεις Γενικού Δικαστηρίου T-7/89, ο.π., σημείο 256, T-9/99, ο.π., σημείο 199.

¹³⁰ Βλ. Απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την αγορά της μεθυλογλυκαμίνης, 2004/104/EK, σημείο 172.

¹³¹ Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-209/78, ο.π., σημεία 85-86, αποφάσεις Γενικού Δικαστηρίου T-9/99, *HFB Holding κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 200-201, και T-1/89, ο.π., σημεία 43-44, απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2004/104/EK, ο.π., σημείο 172. Βλ. και Λ. Κοτσίρης, Δίκαιο Ανταγωνισμού, 2003, σελ.395-396.

λεγόμενες «συμφωνίες κυρίων» εκφράζουν, πιστά την κοινή βούληση των μελών της συμπράξεως ως προς της συμπεριφορά τους εντός της σχετικής αγοράς και εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1 του ν. 703/77¹³². Ομοίως, ο καθορισμός εκ μέρους των συμμετεχουσών σε μία συνάντηση επιχειρήσεων των «κανόνων παιχνιδιού» για τη συμπεριφορά τους στην αγορά συνιστά αναντίρρητα «συμφωνία» κατά την έννοια του άρθρου 1 του ν. 703/77, ακόμα και αν δεν συνάφθηκε «τυπική συμφωνία» αλλά απλά εκφράστηκε η επιθυμία ή η ευχή να ακολουθηθεί η συγκεκριμένη συμπεριφορά¹³³.

164. Προς επαρκή απόδειξη της συμμετοχής επιχειρήσεων στην υπό εξέταση κάθε φορά σύμπραξη αρκεί να αποδειχθεί ότι οι επιχειρήσεις μετείχαν σε συναντήσεις κατά τις οποίες συνήφθησαν συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές θίγουσες τον ανταγωνισμό, χωρίς να αντιταχθούν σαφώς στις συμφωνίες αυτές. Το γεγονός και μόνο ότι μία επιχείρηση ήταν παρούσα στη συνάντηση, κατά την οποία συνάφθηκε μία συμφωνία, αρκεί για να γίνει δεκτό ότι μετείχε στη λήψη των σχετικών αποφάσεων λόγω σύμπτωσης της βούλησης της με τις υπόλοιπες επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην εν λόγω συνάντηση¹³⁴. Την ευθύνη της επιχείρησης επισύρει και ο τυχόν παθητικός της ρόλος στο πλαίσιο μιας τέτοιας συνάντησης και τούτο διότι η σιωπηρή έγκριση από μία επιχείρηση μίας παράνομης πρωτοβουλίας, χωρίς η εν λόγω επιχείρηση να αποστασιοποιηθεί δημοσίως από το περιεχόμενό της ή να την καταγγείλει στις διοικητικές αρχές, έχει ως αποτέλεσμα να ενθαρρύνεται η συνέχιση της παραβάσεως και να δυσχεραίνεται η αποκάλυψή της¹³⁵.
165. Όταν έχει αποδειχθεί η συμμετοχή τους στις εν λόγω συναντήσεις, εναπόκειται στις επιχειρήσεις αυτές να προβάλουν στοιχεία ικανά να αποδείξουν είτε ότι η συμμετοχή τους εστερείτο κάθε πνεύματος στρεφόμενου κατά του ανταγωνισμού, αποδεικνύοντας ότι είχαν δηλώσει στους ανταγωνιστές τους ότι μετείχαν στις συναντήσεις υπό ένα πρίσμα διαφορετικό, είτε ότι αποστασιοποιήθηκαν σαφώς από τις ληφθείσες αποφάσεις. Ακόμα και αν υποθεθεί ότι οι συμμετέχουσες επιχειρήσεις δεν συμμορφώνονται με τα αποτελέσματα των συναντήσεων ή ότι η συμπεριφορά των επιχειρήσεων στην αγορά δεν ανταποκρινόταν στα συμφωνηθέντα, το γεγονός αυτό ουδόλως επηρεάζει την ευθύνη τους για παράβαση του άρθρου 1 του ν. 703/77¹³⁶. Στο

¹³² Βλ. αποφάσεις Γενικού Δικαστηρίου T-141/89, *Trefileurope κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 95-96, και T-9/99, ο.π., σημείο 200.

¹³³ Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-204/00, *Aalborg Portland κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 228, 248.

¹³⁴ Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-204/00, ο.π., σημεία 249 και 291, 323, 330-331, C-49/92 P, *Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατά Anic Participazioni*, σημεία 95-100 και C-199/92 P, *Huls κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 174, 180-183.

¹³⁵ Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-204/00, ο.π., σημεία 80-87 και 328, και απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-303/02, *Westfalen Gassen κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 101-103, 124.

¹³⁶ Βλ. απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-334/94, *Sarrío S.A. κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημείο 118, η οποία επιβεβαιώθηκε ως προς το συγκεκριμένο σημείο από την C-291/98 P, *Sarrío κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημείο 50 όπου συγκεκριμένα αναφέρεται ότι: «η συμμετοχή επιχειρήσεως σε συσκέψεις στρεφόμενες κατά του ανταγωνισμού έχει, εξ αντικειμένου, ως αποτέλεσμα να δημιουργεί σύμπραξη ή να την ενισχύει και ότι το γεγονός ότι η επιχείρηση δεν θέτει σε εφαρμογή τα αποτελέσματα αυτών των συσκέψεων δεν αποκλείει την ευθύνη της εκ της συμμετοχής της στη σύμπραξη, εκτός εάν έχει λάβει δημόσια τις αποστάσεις της από το περιεχόμενό τους». Βλ. επίσης απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-303/02, ο.π., σημείο 97 όπου αναφέρεται χαρακτηριστικά: «...το γεγονός ότι η συμπεριφορά στην αγορά των οικείων

βαθμό που οι συμμετέχουσες στη συνεννόηση επιχειρήσεις παραμένουν δραστήριες στην οικεία αγορά, τεκμαίρεται η ύπαρξη αιτιώδους συνάφειας μεταξύ της συνεννόησης και της συμπεριφοράς τους στην αγορά εφαρμόζεται, έστω και αν η συνεννόηση προκύπτει από μία και μόνο συνάντηση των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων¹³⁷.

166. Τέλος, δεν απαιτείται αντιανταγωνιστική πρόθεση, αλλά αρκεί το αντικειμενικά ενδεχόμενο αντιανταγωνιστικό αποτέλεσμα. Εφόσον το αντιανταγωνιστικό αποτέλεσμα είναι αντικειμενικά ενδεχόμενο, απαγορεύεται η σύμπραξη, έστω κι αν οι συμπράττοντες δεν αποσκοπούν στο αποτέλεσμα αυτό¹³⁸.

VIII.3.3 Θεμελίωση «συμφωνίας» ή/και «εναρμονισμένης πρακτικής» μεταξύ των εταιριών ΙΑΝΟΣ Α.Ε., Α. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε και ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΛΩΡΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε. στην κρινόμενη υπόθεση

167. Κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, ο συντονισμός μεταξύ των εταιριών ΙΑΝΟΣ Α.Ε., Α. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε και ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΛΩΡΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε, δηλαδή των μεγαλύτερων βιβλιοπωλείων της Θεσσαλονίκης, αναφορικά ιδίως με την ακολουθούμενη πολιτική εκπτώσεων προκύπτει με σαφήνεια από τα προεκτεθέντα πραγματικά περιστατικά (βλ. ιδίως ενότητα VI ανωτέρω), και ιδίως από τα ακόλουθα στοιχεία και έγγραφα:

1) Τη συμμετοχή και των τριών ως άνω εταιριών στη συνάντηση του καλοκαιριού του 2009, όπου συζητήθηκε το σχετικό θέμα. Σημειωτέον ότι δεν αμφισβητήθηκε από κανέναν εκ των παρευρισκομένων το γεγονός ότι έλαβε πράγματι χώρα η συγκεκριμένη αυτή συνάντηση¹³⁹. Περαιτέρω, παρά τις αιτιάσεις των εμπλεκόμενων εταιριών ως προς τα αγαθά κίνητρα και το απρόσφορο/ατελέσφορο της οποιαδήποτε τυχόν συνεννόησης επί της εκπτωτικής τους πολιτικής ήθελε θεωρηθεί ότι συμφωνήθηκε στην εν λόγω συνάντηση, το ουσιαστικό αντικείμενο της συνάντησης επιβεβαιώνεται τόσο στην κατάθεση του [...], όσο και στη μεταγενέστερη δημοσίευση στο Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα. Κατ' ομολογία δε και των τριών συμμετεχόντων, ο [...] συμμετείχε και είχε την πρωτοβουλία της συνάντησης και, συνεπώς, ήταν

επιχειρήσεων δεν συνάδει με τους συμφωνηθέντες «κανόνες παιχνιδιού» ουδόλως επηρεάζει την ευθύνη τους λόγω συμμετοχής σε συμφωνία κατά του ανταγωνισμού».

¹³⁷ Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-8/08, *T-Mobile Netherlands*, σημεία 29-43.

¹³⁸ Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-45/85, ο.π., σημεία 35-42. Στην συγκεκριμένη υπόθεση, η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ενώπιον του ΔΕΕ ότι η σύσταση που απήθυνε στα μέλη της δεν είχε σκοπό να περιορίσει τον ανταγωνισμό μεταξύ των μελών αλλά έγινε στο πλαίσιο της συνήθους και αναγκαίας μορφής συνεργασίας στην ασφαλιστική αγορά ιδίως σε σχέση με τον υπολογισμό του κινδύνου. Εντούτοις, στον ισχυρισμό αυτό το ΔΕΕ αποκρίθηκε ότι η σύσταση φερόυσε το συντονισμό της συμπεριφοράς των μελών της ένωσης **αναφορικά με τις τιμές που (θα) εφαρμόζουν στη σχετική αγορά** (βλ. σημείο 42). Ως εκ τούτου, θεωρήθηκε ότι είχε ως **αντικείμενο** τον περιορισμό του ανταγωνισμού ανεξάρτητα από την υποκειμενική πρόθεση της ένωσης. Βλ. επίσης, απόφαση ΔΕΕ C-246/86, ο.π., παρ.40-42. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, οι προσφεύγουσες υποστήριζαν ότι δεν είχαν πρόθεση να παραβιάσουν το άρθρο 101 παρ.1. Εντούτοις, το ΔΕΕ αποκρίθηκε ότι **δεν είναι απαραίτητο η επιχείρηση να έχει επίγνωση** ότι παράβαινε την απαγόρευση του άρθρου 101 παρ.1, αρκεί ότι δεν μπορούσε να αγνοεί ότι η επίμαχη συμπεριφορά είχε ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού. Βλ. και Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ.3, 2004, παρ.22 (*«Η απόδειξη της υποκειμενικής πρόθεσης των μερών να περιορίσουν τον ανταγωνισμό αποτελεί σημαντικό στοιχείο, αλλά όχι αναγκαία προϋπόθεση»*).

¹³⁹ Βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαια VI.2.

κατάλληλος (αν όχι ο πλέον κατάλληλος) να επεξηγήσει το περιεχόμενο όσων διημερίθησαν μεταξύ των συμμετεχόντων.

2) Από την κατάθεση του [...] ο οποίος ομολογεί ότι: «...Οι προσπάθειες [που αναφέρονται στο ερωτηματολόγιο], οι οποίες οδήγησαν και στην σύνταξη και αποστολή του ανωτέρω άρθρου [νοείται το άρθρο στο Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα...]». Οι «προσπάθειες», στις οποίες αναφέρεται ο [...], περιλαμβάνουν – όπως προκύπτει ευθέως από την απάντησή του στη σχετική ερώτηση – και την συνάντηση που έλαβε χώρα στα τέλη του καλοκαιριού μεταξύ του [...] και των κ.κ. [...] (βλ. και ανωτέρω κεφάλαιο VI).

3) Από το ίδιο το περιεχόμενο του άρθρου που δημοσιεύεται στο ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ, στο οποίο σχετικά με τη συγκεκριμένη συνάντηση αναφέρεται ότι: «...Και γι' αυτό συμφωνήσαμε μικρά και μεγάλα βιβλιοπωλεία να κάνουμε κάτι, να πάρουμε μέτρα, να αντιδράσουμε. Τώρα πλέον και τα λεγόμενα «μεγάλα βιβλιοπωλεία» κατάλαβαν ότι δεν υπάρχει πια κέρδος και συμφωνήσαμε να σταματήσουμε αυτό το «ανεγκέφαλα ανταγωνιστικό φαινόμενο της καθημερινής ΕΚΠΙΤΩΣΗΣ [...] ο σύλλογος θα συντονίσει αυτή την προσπάθεια και είναι σε θέση να διαβεβαιώσει σαν αρχή την αποδοχή της πρότασης από τα κεντρικά και μεγαλύτερα βιβλιοπωλεία της πόλης μας [...]». Ως αναφέρθηκε και ανωτέρω, τα μεγάλα βιβλιοπωλεία, στα οποία αναφέρεται το άρθρο, είναι, μεταξύ άλλων, και αυτά των κ.κ. [...]. Τονίζεται ότι και οι τρεις αποδέχονται στις καταθέσεις τους ότι τα βιβλιοπωλεία τους είναι εκ των μεγάλων στο νομό Θεσσαλονίκης¹⁴⁰. Περαιτέρω, η χρήση του όρου «συμφωνήσαμε» και όχι «συμφώνησαν» ή «προσχώρησαν» υποδηλώνει προηγούμενη σε σχέση με το δημοσίευμα επαφή τόσο μεταξύ του ΣΒΘ (όπως εκπροσωπείται από τον Πρόεδρο και Γενικό Γραμματέα) και των κεντρικών βιβλιοπωλείων της Θεσσαλονίκης όσο και μεταξύ των εν λόγω βιβλιοπωλείων.

4) Από την κατάθεση του κ. [...], ο οποίος αντιδιέστειλε την πρώτη συνάντηση που πραγματοποιήθηκε το Πάσχα του 2009, η οποία είχε βασικά προπαρασκευαστικό χαρακτήρα, με την δεύτερη συνάντηση που υπήρξε πιο ουσιαστική ως προς το περιεχόμενο της αφού αφενός οδήγησε στο να κατασταλάξουν οι προσπάθειες του ΣΒΘ, και αφετέρου συζητήθηκε και αποφασίστηκε η έκδοση και διανομή σελιδοδεικτών εκ μέρους του ΣΒΘ που σκοπό θα είχαν να ενημερώσουν τους πελάτες των βιβλιοπωλείων ως προς την απαρέγκλιτη τήρησης της ενιαίας τιμής του βιβλίου που ορίζει ο εκδότης, δίχως δηλαδή τη παροχή εκπτώσεων είτε προς τα πάνω είτε προς τα κάτω.

5) Από τις καταθέσεις των τριών βιβλιοπωλών, κ.κ. [...][...]και [...], οι οποίοι ομολογούν ότι κατά τη διάρκεια της συγκεκριμένης συνάντησης συζητήθηκε και αποφασίστηκε, μεταξύ άλλων, η διανομή των προαναφερόμενων σελιδοδεικτών. Επίσης, ο κ. [...] ανέφερε ότι ζητήθηκε οικονομική βοήθεια εκ μέρους του Προέδρου του ΣΒΘ για την διανομή των εν λόγω σελιδοδεικτών, ενώ ο κ. [...] ομολογεί ότι οι εν

¹⁴⁰ Βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαιο VII.6.

λόγω σελιδοδείκτες στάλθηκαν λίγο καιρό αργότερα στα βιβλιοπωλεία της εταιρίας, η οποία αποδεχόμενη αυτούς τους απέστειλε στους πελάτες της¹⁴¹. Την διανομή των εν λόγω σελιδοδεικτών σε περιορισμένο βαθμό και από την εταιρία του ομολόγησε και ο [...] (βλ. πρακτικά 46¹⁵ συνεδρίασης της Ε.Α. της 30-06-2011, σελ.45-46, 80-81).

6) Από τη μη δημόσια αποστασιοποίηση των τριών συμμετεχόντων, ακόμα και μετά τη δημοσίευση του άρθρου στο ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ το οποίο αναφερόταν σε αυτούς και στην πραγματοποιηθείσα συνάντηση. Ειδικότερα, ο [...], ο οποίος ως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου γνώριζε την ύπαρξη του συγκεκριμένου άρθρου, ουδέποτε αποστασιοποιήθηκε δημοσίως από το περιεχόμενο του¹⁴². Κατά συνέπεια, ουδέποτε διαφώνησε με την αποτύπωση στο εν λόγω άρθρο των γεγονότων και των συμφωνηθέντων κατά τη συνάντηση (βλ. π.χ. φράση «*συμφωνήσαμε (μικρά και μεγάλα βιβλιοπωλεία)*») ούτε με το εν γένει περιεχόμενό του. Ο χαρακτηρισμός που του προσδίδει ως «ευχολογίου» δεν αναιρεί τη συναφθείσα κατά την έννοια του άρθρου 1 του ν. 703/77 σύμπραξη, η οποία συνάγεται σαφώς από τη βούληση των εμπλεκόμενων να χαράξουν ένα κοινό σχέδιο δράσης το οποίο υποστηρίχθηκε και με μέτρα δημοσιότητας (όπως η εκτύπωση και διανομή σελιδοδεικτών).

7) Από την άμεση υπογραφή από τα βιβλιοπωλεία [...] και [...] του έντυπου αποδοχής της πρότασης που εστάλη από το ΣΒΘ μετά τη συνάντηση του τέλους του καλοκαιριού του 2009, ήτοι στις αρχές Σεπτεμβρίου του 2009, και η οποία είχε αντίστοιχο περιεχόμενο με τα καταγραφόμενα στο μεταγενέστερο άρθρο του ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ (στο οποίο ρητά γίνεται λόγος περί «*συμφωνίας*» των μεγάλων και κεντρικών βιβλιοπωλείων της Θεσσαλονίκης με τον εκπρόσωπο του ΣΒΘ). Επισημαίνεται, σχετικώς, ότι απορριπτέος είναι ο ισχυρισμός της εταιρίας [...] ότι το εν λόγω έντυπο αποδοχής υπεγράφη από υπάλληλο της εταιρίας (τον κ. [...]) που δεν είχε εξουσία εκπροσώπησης αυτής. Και τούτο, δεδομένου ότι ο κ. [...] είχε εξουσιοδοτήσει τον κ. [...] κατά το παρελθόν, προκειμένου να συμμετάσχει σε συναντήσεις του ΣΒΘ. Σε κάθε περίπτωση, γίνεται παγίως δεκτό ότι η επιχείρηση είναι υπόλογη για τις ενέργειες των υπαλλήλων/στελεχών της, ακόμη και στην περίπτωση που η διεύθυνση της επιχείρησης τις αγνοεί¹⁴³. Σημειωτέον, άλλωστε, ότι το εν λόγω έντυπο, πλην της υπογραφής, φέρει και τη σφραγίδα της εταιρίας [...]. Υπενθυμίζεται, επίσης, ότι λόγω του μυστικού χαρακτήρα των εν λόγω

¹⁴¹ Βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαιο VI.4.4.

¹⁴² Βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαιο VI.

¹⁴³ Βλ. ΔΕΦΑΘ 1682/2009, ΜΕΒΓΑΛ κατά Επιτροπής Ανταγωνισμού, σκ.43, καθώς και T-161/05, Hoechst κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.54-55 (όπου το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι δεν μπορούσε να της καταλογιστεί η παράβαση λόγω του ότι οι εργαζόμενοί της δεν είχαν τηρήσει την πολιτική της περί τηρήσεως του δικαίου του ανταγωνισμού απορρίφθηκε με το σκεπτικό ότι η προσφεύγουσα όφειλε να έχει γνώση των ενεργειών των εργαζομένων της και δεν μπορούσε να επικαλεστεί δυσλειτουργία της εσωτερικής οργάνωσής της). Επίσης, βλ. απόφαση ΔΕΕ, C-100-103/80, Musique Diffusion Française κατά Επιτροπής, Συλλ. 1983, σελ. 1825, σκ. 97, απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-236/01, Tokai Carbon κατά Επιτροπής, Συλλ. 2002, σελ. II-1181, σκ. 277 καθώς και αποφάσεις Επιτροπής, 2007/534/EK της 13 Σεπτεμβρίου 2006 (38.456 – Bitumen - NL), OJ L 196/40, σκ. 214 και της 28 Ιανουαρίου 2009 (39.406 – Marine Hoses), OJ C 168/05, σκ. 375. Βλ. επίσης Christopher Harding, “Capturing the cartel’s friends: Cartel facilitation and the idea of joint criminal enterprise, ELR, Issue 2, 2009, σελ. 308-309.

δραστηριοτήτων και του περιορισμού στο ελάχιστο των συναφών με το αντικείμενο των σχετικών συναντήσεων εγγράφων, συμφωνία ή/και εναρμονισμένη πρακτική δύναται να στοιχειοθετηθεί και μέσω της ανασυστάσεως ορισμένων λεπτομερειών δια της επαγωγής ιδίως όταν αποκαλύπτονται αποσπασματικά και διασκορπισμένα έγγραφα στοιχεία, στα οποία γίνεται ρητά λόγος περί συμφωνίας μεταξύ επιχειρηματιών¹⁴⁴. Επιπλέον, σημειώνεται ότι έχει θεωρηθεί ότι «άμεσες έγγραφες αποδείξεις» αποτελούν τόσο τα εσωτερικά σημειώματα μίας επιχείρησης όσο και η κατάθεση-ομολογία μίας από τις εμπλεκόμενες στην παράβαση επιχειρήσεις. Τούτο δε παρά το γεγονός ότι τα σημειώματα και οι καταθέσεις αυτές μπορεί να ενοχοποιούν και άλλες επιχειρήσεις¹⁴⁵. Στην κρινόμενη υπόθεση, η ρητή διατύπωση και η συνδυαστική ερμηνεία των παρατιθέμενων στην ενότητα VI εγγράφων (και, ιδίως, των επιστολών που έστειλε ο ΣΒΘ στα μέλη του, του άρθρου που δημοσιεύθηκε στο ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ, όπου γίνεται ρητά λόγος περί «*συμφωνίας*» του ΣΒΘ - ως εκπροσωπείται δια του Προέδρου του - και των κεντρικών/μεγαλύτερων βιβλιοπωλείων της Θεσσαλονίκης, της καταθέσεως/ ομολογίας του Προέδρου του ΣΒΘ που έλαβε μέρος στη συγκεκριμένη συνάντηση, αλλά και των καταθέσεων των υπολοίπων συμμετεχόντων στην εν λόγω συνάντηση, τουλάχιστον κατά το μέρος που σημειώνεται ανωτέρω), καθώς και η λογική και χρονική ακολουθία των πραγματικών περιστατικών που μαρτυρούν, δύναται να θεμελιώσει – παράλληλα και ανεξάρτητα από την παραβατική συμπεριφορά που καταλογίζεται στον ΣΒΘ ανωτέρω¹⁴⁶ – σε αντιστοιχία με όσα αναφέρονται ανωτέρω, συμφωνία ή/και εναρμονισμένη πρακτική μεταξύ των επιχειρήσεων- βιβλιοπωλείων ΙΑΝΟΣ Α.Ε., Α. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε και ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΛΩΡΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε. στο τέλος του καλοκαιριού του 2009, ως προς το συντονισμό της τιμολογιακής τους πολιτικής με τη μείωση ή/και κατάργηση των εκπτώσεων, στην οποία ο ΣΒΘ αποσκοπούσε από καιρό, προσδίδοντας με τον τρόπο αυτό υπόσταση και ουσιαστική σημασία σε αυτή.

VIII.3.4 Περιορισμός του ανταγωνισμού- Συντονισμός εκπαιδευτικής πολιτικής - Μείωση και εξάλειψη των εκπτώσεων επί των βιβλίων

168. Κατά πάγια πρακτική και νομολογία, απαγορεύεται αυστηρά κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ επιχειρήσεων, η οποία έχει ως αντικείμενο ή αποτέλεσμα να επηρεάσει τη συμπεριφορά στην αγορά ενός πραγματικού ή δυνητικού ανταγωνιστή

¹⁴⁴ Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-204/00, ο.π., σημεία 55-56.

¹⁴⁵ Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-204/00, ο.π., σημεία 206-209, 237-244. Στη συγκεκριμένη υπόθεση, προβλήθηκε το επιχείρημα εκ μέρους της προσφεύγουσας ότι δεν μπορούσε η Επιτροπή να καταλήξει στο συμπέρασμα ότι η προσφεύγουσα παραβίασε το άρθρο 101 παρ.1 λόγω ομολογίας προερχόμενης από την εμπλεκόμενη στην υπόθεση ένωση επιχειρήσεων (βλ. σημείο 204). Το ΔΕΕ, όμως, απέρριψε το εν λόγω επιχείρημα αποφαινόμενο ότι η αναγνώριση του δικαιώματος σιωπής που θα είχε ως αποτέλεσμα την προστασία των υπόλοιπων εμπλεκόμενων επιχειρήσεων εμποδίζοντας μία εξ αυτών να καταθέσει εναντίον των υπολοίπων, υπερβαίνει στην πραγματικότητα το αναγκαίο για τη διαφύλαξη της άμυνας των επιχειρήσεων μέτρο και συνιστά αδικαιολόγητο εμπόδιο στην εκπλήρωση εκ μέρους της Επιτροπής της αποστολής της που συνίσταται στη μέριμνα για τη τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού στην κοινή αγορά (βλ. σημεία 207-208). Επίσης, στη συγκεκριμένη υπόθεση, παρά τα επιχειρήματα της προσφεύγουσας ότι τα εσωτερικά σημειώματα και η κατάθεση- ομολογία της εμπλεκόμενης ένωσης επιχειρήσεων δεν συνιστούσαν αδιάσειστες αποδείξεις, το ΔΕΕ απέρριψε αυτά (βλ. σημεία 237-244).

¹⁴⁶ Βλ. υποκεφάλαιο VIII.2 της νομικής εκτίμησης.

είτε να του αποκαλύψει τη συμπεριφορά που αυτοί αποφάσισαν να υιοθετήσουν ή που σχεδιάζουν να υιοθετήσουν στην αγορά¹⁴⁷.

169. Αποφάσεις που έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού θεωρούνται εκείνες, οι οποίες είναι από τη φύση τους ικανές να περιορίσουν τον ανταγωνισμό. Συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές, με τις οποίες επιδιώκονται αυξήσεις ή μειώσεις τιμών αγοράς ή πώλησης, περιορίζουν εξ αντικειμένου τον ανταγωνισμό και απαγορεύονται ρητά από το άρθρο 1 του ν. 703/77¹⁴⁸. Θεωρείται, άλλωστε, ότι η τιμή αποτελεί το κυριότερο μέσο ανταγωνισμού, οι διάφορες επομένως συνεννοήσεις και συμπαιγνίες που υιοθετούνται με έσχατο στόχο τον καθορισμό της τιμής και την εξάλειψη κάθε ανταγωνισμού σχετικά με τη τιμή, περιορίζουν από την ίδια τη φύση τους τον ανταγωνισμό κατά την έννοια του άρθρου 1 του ν.703/77¹⁴⁹.
170. Σημειώνεται, εξάλλου, ότι μία συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική εμπίπτει στο άρθρο 1 ν.703/77 άπαξ έχει αντίθετο στον ανταγωνισμό σκοπό, έστω και αν δεν σημειώνονται στην αγορά αποτελέσματα πλήττοντα τον ανταγωνισμό¹⁵⁰. Συνεπώς, προκειμένου μία συμφωνία καθορισμού τιμών να κριθεί ως αντι-ανταγωνιστική, δεν απαιτείται να έχει ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού στη σχετική αγορά (να εφαρμόστηκε δηλαδή στην πράξη), αρκεί ότι σκοπός της εν λόγω συμφωνίας να ήταν ο περιορισμός και νόθευση του ανταγωνισμού¹⁵¹. Δεν είναι απαραίτητο, επομένως, προκειμένου να θεμελιωθεί παράβαση του άρθρου 1 του ν. 703/77, να εξεταστεί αν επήλθε το περιοριστικό του ανταγωνισμού αποτέλεσμα¹⁵².
171. Ειδικότερα, ο καθορισμός της εκπτωτικής πολιτικής που είτε θα ακολουθηθεί από τις συμμετέχουσες στη σύμπραξη επιχειρήσεις είτε θα συντονιστεί από μία ένωση επιχειρήσεων συνιστά (έμμεσο) καθορισμό τιμών και απαγορεύεται από το άρθρο 1 του ν. 703/77. Τα μέρη της εν λόγω σύμπραξης παραιτούνται αμοιβαίως εκ της ελευθερίας τους να χορηγήσουν εκπτώσεις¹⁵³. Αρκεί δε και στις περιπτώσεις αυτές ο σκοπός επίτευξης περιορισμού του ανταγωνισμού¹⁵⁴.

¹⁴⁷ Βλ. αποφάσεις ΔΕΕ C-48/69, *ICI κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημείο 64 και C-40επ./73, *Suiker Unie κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημείο 174.

¹⁴⁸ Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2004/104/ΕΚ, ο.π, σημεία 125, 131 και 148, και απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-334/94, ο.π, σημεία 122, 137-139. Βλ. και απόφαση Γενικού Δικαστηρίου συνεκδ. T-374/94, T-375/94, T-384/94 και T-388/94, *European Night Services κ.λπ κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημείο 136.

¹⁴⁹ Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2004/104/ΕΚ, ο.π, σημείο 182.

¹⁵⁰ Βλ. αποφάσεις ΔΕΕ C-199/92 P, ο.π., σημεία 162-168 και 178 και C-105/04 P, *Nederlandse κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 126, 135-136, 143.

¹⁵¹ Βλ. αποφάσεις ΔΕΕ C-246/86, ο.π., σημεία 12-15, και C-123/83, *BNIC κατά Clair*, σημείο 22, αποφάσεις Γενικού Δικαστηρίου T-7/89, ο.π., σημείο 271, T-25/95 κλπ., ο.π., σημεία 16, 25 (περίληψης) και 1531, 3921επ., T-303/02, ο.π, σημείο 75, και απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2004/104/ΕΚ, ο.π, σημεία 174, 177-179.

¹⁵² Βλ. απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-49/02, *Brasserie κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημεία 97, 108 και 178.

¹⁵³ Βλ. σχετικά Ε.Α. 277/05 και ΔΕφαΘ 1001/2006 (η οποία αποδέχθηκε την ύπαρξη παράβασης εκ μέρους του ΣΕΣΜΕ για τήρηση έναντι των προμηθευτών τους των καταλόγων εκπτώσεων που απέστειλε προς τα super markets), αλλά και απόφαση ΔΕΕ C-311/85, *Vereniging κατά Sociale Dienst*, σημεία 4,6,8-9, 12 και 23, απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-213/00, *CMA CGM κατά FETTCSA*, σημείο 175, αποφάσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής 73/232/ΕΟΚ, *Gas water-heaters and bath-heaters*, C.II, σημείο 1 παρ. (b), (c), όπου θεωρήθηκε ότι μία συμφωνία μεταξύ παραγωγών για τον καθορισμό εκπτώσεων και άλλων όρων εμπορικής πολιτικής είχε ως σκοπό και αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού

172. Εν προκειμένω, αντικείμενο της συνάντησης μεταξύ των τριών μεγάλων βιβλιοπωλείων και του ΣΒΘ ήταν ο συντονισμός των ενεργειών τους αναφορικά με τις χορηγούμενες εκπτώσεις. Ο εν λόγω συντονισμός αποφασίσθηκε κατά τη συνάντηση του καλοκαιριού 2009, οπότε τα τρία μεγάλα βιβλιοπωλεία συμφώνησαν από κοινού να μειώσουν και να εξαλείψουν τις εκπτώσεις επί των βιβλίων, να στηρίζουν τις ενέργειες και τις προτάσεις του ΣΒΘ και να αποδεχθούν έμπρακτα αυτές. Το περιεχόμενο της εν λόγω συμφωνίας αποτυπώνεται ευθέως στα έγγραφα που κοινολόγησε στη συνέχεια της συνάντησης του τέλους του καλοκαιριού του 2009 ο ίδιος ο ΣΒΘ.
173. Εξάλλου, όπως προαναφέρθηκε, ο ισχυρισμός των εταιριών, ότι δήθεν εν λόγω συντονισμός αφορούσε τις «παράνομες» εκπτώσεις, και όχι το σύνολο των εκπτώσεων (είτε δηλαδή προς τα πάνω είτε προς τα κάτω της ενιαίας τιμής) είναι απορριπτέος ως αβάσιμος, δεδομένης της ρητής διατύπωσης και συνδυαστικής ερμηνείας των εγγράφων που αναλύονται ανωτέρω (βλ. ενότητες VI, VIII.2.2 και VIII.3.3).
174. Απορριπτέος είναι και ο ισχυρισμός της εταιρίας ΙΑΝΟΣ ότι στις ενέργειες του ΣΒΘ δεν συμμετείχε ο [...], ο οποίος είχε εξουσίες εκπροσώπησης της ΙΑΝΟΣ, αλλά ο κ. [...] που ήταν [...] χωρίς εξουσίες εκπροσώπησης (βλ. πρακτικά συνεδρίασης, σελ.101-103). Και τούτο, λαμβανομένων υπόψη αφενός ότι ο [...] ήταν μέλος του ΣΒΘ (όπως προκύπτει από την κατάθεσή του, την οποία και δεν αρνήθηκε στη διάρκεια της ακροαματικής διαδικασίας, ενώ δεν προκύπτει και κανένα στοιχείο διαγραφής του), και αφετέρου ότι στην παράβαση της οριζόντιας σύμπραξης με τα υπόλοιπα βιβλιοπωλεία που καταλογίζεται στην εταιρία ΙΑΝΟΣ συμμετείχε, κατά τα αναλυόμενα στην παρούσα, ο ίδιος ο κ. [...]. Κατά τα λοιπά, ως προς την προσχώρηση της εταιρίας ΙΑΝΟΣ στις ενέργειες του ΣΒΘ, αλλά και ως προς την συμμετοχή της στην οριζόντια σύμπραξη με τα υπόλοιπα δύο βιβλιοπωλεία, ισχύουν όσα έχουν ήδη καταγραφεί στα ανωτέρω σχετικά κεφάλαια των πραγματικών περιστατικών και της νομικής εκτίμησης.
175. Απορριπτέος είναι και ο έτερος ισχυρισμός που πρόβαλλαν οι εταιρίες ΙΑΝΟΣ, ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ και ΦΛΩΡΟΣ, ότι δηλαδή τα τρία αυτά βιβλιοπωλεία δεν μπορούν να θεωρηθούν «μεγάλα» λόγω εσφαλμένου προσδιορισμού της σχετικής προϊοντικής αγοράς. Και τούτο, διότι αφενός ακριβής οριοθέτηση της σχετικής αγοράς δεν αποτελεί κρίσιμο στοιχείο για τη νομική αξιολόγηση της υπό κρίση σύμπραξης (βλ.

μεταξύ αυτών, και 74/292/ΕΟΚ, *IFTRA Rules*, σημεία 36-38, 50 (ιδίως iv) όπου ακριβώς η ανάληψη της δέσμευσης εκ μέρους των επιχειρήσεων που αποδέχονταν τους κανόνες IFTRA για μη παροχή εκπτώσεων θεωρήθηκε ότι είχε ως σκοπό τον περιορισμό του ανταγωνισμού μεταξύ των εν λόγω επιχειρήσεων με δεδομένο ότι μάλιστα ότι ο μόνος ανταγωνισμός που μπορούσε να υπάρξει στη συγκεκριμένη αγορά ήταν οι τιμές και οι εκπτώσεις. Βλ. και L. Ritter- W. Braun, *European Competition Law: A Practitioner's Guide*, 2005, σελ.178. Βλ. επίσης απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-5/00, ο.π., σημεία 323-325 (όπου γίνεται ακριβώς δεκτό ότι η πρακτική της επαγγελματικής ένωσης FEG να αντιτάσσεται στη χορήγηση εκπτώσεων προς τους τελικούς καταναλωτές ή να συμφωνείται από τα μέλη της εντός αυτής ενιαίο ποσοστό εκπτώσεως αναδεικνύει τον ρόλο της εν λόγω Ένωσης ως προς τον έλεγχο της τηρήσεως της εναρμονισμένης πρακτικής ως προς τις εκπτώσεις εντάσσοντας (τον ρόλο αυτόν) στις πρακτικές που έχουν ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού).

¹⁵⁴ Βλ. και απόφαση ΔΕΕ C-105/04 P, ο.π., σημεία 126, 135-136, 143.

ανωτέρω VII-εισαγωγή και VIII.2.7)¹⁵⁵, και αφετέρου η υπό κρίση υπόθεση αφορά σε σοβαρούς περιορισμούς του ανταγωνισμού κατά την έννοια των εθνικών διατάξεων περί ανταγωνισμού οι οποίες συνιστούν παράβαση, ανεξαρτήτως του μεριδίου των συμπραττουσών στη σχετική αγορά, και δεν δύναται να εξαιρεθούν από το πεδίο εφαρμογής των απαγορευτικών διατάξεων του νόμου¹⁵⁶, κατά τα προαναφερθέντα. Συναφώς, όταν πρόκειται για την εφαρμογή του άρθρου 1, σκοπός του ορισμού της σχετικής αγοράς είναι να εξακριβωθεί κατά πόσον η επίμαχη συμφωνία, η απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων ή η εναρμονισμένη πρακτική μπορεί να επηρεάσει το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών και έχει ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρακώλυση, τον περιορισμό ή τη νόθευση των όρων του ανταγωνισμού εντός της σχετικής αγοράς¹⁵⁷. Εν προκειμένω, ως και ανωτέρω αναλύθηκε [βλ. κεφάλαιο III.4], δεν τίθεται θέμα επηρεασμού του διακοινοτικού εμπορίου αφού άλλωστε τέτοια παράβαση δεν καταλογίστηκε στις καταγγελλόμενες εταιρίες. Επίσης, ως προς το εάν η επίμαχη συμφωνία είχε ως σκοπό τον περιορισμό του ανταγωνισμού, επισημαίνεται ότι οι καταγγελλόμενες εταιρίες δεν αμφισβήτησαν κατά την διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας (με τα υπομνήματα και τις προσθήκες τους) ότι αποτελούν άμεσους ανταγωνιστές. Αμφισβήτησαν μόνο το εάν η σχετική αγορά θα πρέπει να είναι ευρύτερη και να συμπεριλάβει και άλλα (πλην των βιβλιοπωλείων) καταστήματα. Κατά συνέπεια, ο ακριβής ορισμός της σχετικής αγοράς δεν θα διαφοροποιούσε, σε κάθε περίπτωση, τα συμπεράσματα της παρούσης ως προς την ύπαρξη οριζόντιας σύμπραξης μεταξύ των τριών βιβλιοπωλείων με σκοπό τον ή/και αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού¹⁵⁸.

176. Εξάλλου, κατά τον ίδιο τον [...], το άρθρο στο Βιβλιοχαρτοπωλικό Βήμα, στο οποίο γίνεται ρητή αναφορά σε συμφωνία του ΣΒΘ με τα «κεντρικά και μεγάλα βιβλιοπωλεία» του νομού Θεσσαλονίκης, εκδόθηκε σε συνέχεια της συνάντησης με τα εν λόγω τρία βιβλιοπωλεία (ΙΑΝΟΣ, ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ και ΦΛΩΡΟΣ). Ανεξάρτητα, επομένως, από το εάν τα εν λόγω βιβλιοπωλεία μπορούν ή όχι να θεωρηθούν «μεγάλα» ή τα «μεγαλύτερα» του νομού, η συμμετοχή τους στην σύμπραξη αποδεικνύεται από τον συνδυασμό των στοιχείων που παρατίθενται ανωτέρω, και όχι από το εάν είναι ή όχι «μεγάλα» ή τα μεγαλύτερα του νομού Θεσσαλονίκης.

¹⁵⁵ Κατά πάγια κοινοτική νομολογία και πρακτική δεν απαιτείται η ακριβής οριοθέτηση της σχετικής αγοράς για την εφαρμογή του άρθρου 101 ΣΛΕΕ, όταν οι κρινόμενες συμφωνίες ή εναρμονισμένες πρακτικές έχουν ως αντικείμενό τους τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού (βλ. ενδεικτικά Αποφάσεις ΠΕΚ T-38/02 Groupe Danone κατά Επιτροπής, σκ. 99, και T-48/02 Brouwerij Haacht NV κατά Επιτροπής, σκ. 58 (καθώς και στη σχετική νομολογία που παραπέμπουν)). Η αρχή αυτή μπορεί να εφαρμοστεί αναλογικά και στην περίπτωση του άρθρου 1 του ν. 703/77, όπως ίσχυε.

¹⁵⁶ βλ. Ανακοίνωση της Ε.Α. της 2/3/2006 σχετικά με τις συμφωνίες ή σσονος σημασίας, παρ. 11(2), και Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τις συμφωνίες ή σσονος σημασίας (de minimis), ΕΕ C 368, 22/12/2001, παρ. 11(2). Βλ. επίσης ΔΕφαΘ 559/2010, ΔΕφαΘ 2891/2009 και ΔΕφαΘ 1682/2009, σκ. 29.

¹⁵⁷ βλ. ενδεικτικά T-29/92, Vereniging van κλπ. κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.74, T-5/00, Nederlandse κλπ. κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.123 και νομολογία στην οποία παραπέμπει

¹⁵⁸ βλ. και T-213/00, CMA CGM και λοιπών κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.206-215.

177. Περαιτέρω, όπως αναλύθηκε ανωτέρω κατά την εξέταση των πρακτικών του ΣΒΘ, και στην περίπτωση των τριών μεγάλων βιβλιοπωλείων, το εύρος της συνεννόησης κάλυπτε το σύνολο των βιβλίων, ελληνόγλωσσων και ξενόγλωσσων, υπαγόμενων στην ενιαία τιμή του βιβλίου και μη, εκπαιδευτικών και άλλων. Κατά τα λοιπά, ισχύουν και ως προς την αναλυόμενη στο συγκεκριμένο κεφάλαιο παράβαση όσα αναπτύχθηκαν ανωτέρω.

ΙΧ. Ενιαία παράβαση

178. Μία σύνθετη σύμπραξη μπορεί ευλόγως να θεωρηθεί ενιαία και διαρκής παράβαση για όλο το χρόνο ύπαρξής της. Όπως επισημάνθηκε από το Γενικό Δικαστήριο στην υπόθεση BASF, «... η έννοια της ενιαίας παραβάσεως μπορεί να αφορά τον νομικό χαρακτηρισμό αντίθετων προς τους κανόνες του ανταγωνισμού ενεργειών που συνίστανται σε συμφωνίες, σε εναρμονισμένες πρακτικές και σε αποφάσεις ενόσεως επιχειρήσεων ... Η έννοια της ενιαίας παραβάσεως μπορεί επίσης να αφορά τον προσωπικό χαρακτήρα της ευθύνης για τις παραβάσεις των κανόνων ανταγωνισμού»¹⁵⁹.

179. Βάσει των ανωτέρω στην έννοια της «ενιαίας παράβασης» υπάγεται μια συνεχής και κοινή συμπεριφορά με κοινό στόχο, η οποία όμως λαμβάνει τη μορφή πολλών επιμέρους πρακτικών, οι οποίες εξεταζόμενες χωριστά κάθε μία θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν είτε ως συμφωνίες είτε ως εναρμονισμένες πρακτικές¹⁶⁰. Μία τέτοια σύμπραξη ενδέχεται να τροποποιείται από καιρού εις καιρόν ή οι μηχανισμοί της να προσαρμόζονται ή να ενισχύονται για να λάβουν υπόψη τις νέες εξελίξεις. Ο χαρακτήρας μιας τέτοιας σύμπραξης ως ενιαίας παράβασης δεν αναιρείται από το ενδεχόμενο ένα ή περισσότερα στοιχεία μιας σειράς ενεργειών ή διαρκούς συμπεριφοράς να συνιστούν μεμονωμένα και αφ' εαυτών παράβαση του άρθρου 1 του ν. 703/77. Ούτε επηρεάζεται από το γεγονός ότι ο κάθε μετέχων σε αυτή ενδέχεται να παίζει το δικό του ιδιαίτερο ρόλο. Έτσι, ένας ή περισσότεροι μπορούν να ασκούν δεσπίζοντα ρόλο ως αρχηγοί ή ενδέχεται ακόμα να εμφανισθούν εσωτερικές συγκρούσεις και ανταγωνισμοί ή ακόμη και εξαπάτηση. Ανεξαρτήτως όλων των ανωτέρω, μια τέτοια συνέργεια συνιστά απόφαση ή συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική για τους σκοπούς του άρθρου 1 του ν. 703/77, εφόσον υπάρχει ενιαίος, κοινός και διαρκής στόχος.

180. Σημειώνεται, εξάλλου, ότι οι έννοιες της «απόφασης ένωσης επιχειρήσεων», «συμφωνίας» και «εναρμονισμένης πρακτικής» είναι ελαστικές και ενδέχεται να αλληλοκαλύπτονται. Το άρθρο 1 του ν. 703/77 καταλαμβάνει μορφές συμπαιγνίας που μετέχουν της ίδιας φύσεως, διακρίνονται δε μόνο κατά την έντασή τους και τις επιμέρους μορφές υπό τις οποίες εκδηλώνονται¹⁶¹. Έχει σημασία να επισημανθεί ότι,

¹⁵⁹ Βλ. απόφαση ΠΕΚ Τ-101/05 κλπ. BASF κατά Επιτροπής, παρ.159-160.

¹⁶⁰ Βλ. αποφάσεις Γενικού Δικαστηρίου Τ-334/94, ο.π., σημεία 164 επ., Τ-9/99, ο.π., σημεία 186 επ., και Τ-5/00, ό.π., σημείο 373. απόφαση ΔΕΕ C-49/92, ό.π., σημείο 81.

¹⁶¹ Βλ. ενδεικτικά απόφαση ΔΕΕ C-49/92, ο.π., , στοιχεία 112-114, 131. Βλ. επίσης απόφαση ΔΕΕ C-123/83, ο.π., και απόφαση Γενικού Δικαστηρίου Τ-5-6/00, ο.π..

αν το άρθρο 1 του ν.703/77 διακρίνει την έννοια της «εναρμονισμένης πρακτικής» από την έννοια των «συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων» ή των «αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων», το πράττει για να περιλάβει στις απαγορεύσεις της διατάξεως αυτής διάφορες μορφές συντονισμού και συμπαιγνίας μεταξύ επιχειρήσεων. Αυτό δεν σημαίνει ότι διάφορες μορφές διαγωγής - που έχουν το ίδιο αντίθετο στον ανταγωνισμό αντικείμενο και καθεμιά από τις οποίες, λαμβανόμενη μεμονωμένα, εμπίπτει στην έννοια της «συμφωνίας», της «εναρμονισμένης πρακτικής» ή της «αποφάσεως ενώσεων επιχειρήσεων» - δεν μπορούν να συνιστούν διαφορετικές εκδηλώσεις μιας και της αυτής παραβάσεως του άρθρου 1 του ν.703/77. Καταλαμβάνονται, δηλαδή, μορφές συμπαιγνίας που μετέχουν της ίδιας φύσεως και διακρίνονται μόνο κατά την έντασή τους και τις μορφές υπό τις οποίες εκδηλώνονται¹⁶².

181. Η Ε.Α. δεν είναι υποχρεωμένη, ιδίως όταν πρόκειται για περίπλοκη παράβαση του άρθρου 1 του ν. 703/77, να θεωρήσει ότι η εκάστοτε υπό κρίση πρακτική συνιστά μία εκ των δύο μορφών παράνομης συμπεριφοράς, διότι οι έννοιες της «συμφωνίας» και της «εναρμονισμένης πρακτικής» είναι ελαστικές και ενδέχεται να αλληλοκαλύπτονται. Πράγματι ενδέχεται να μην είναι καν δυνατός ο διαχωρισμός των δύο εννοιών, εφόσον μία παράβαση μπορεί να παρουσιάζει συγχρόνως τα χαρακτηριστικά και των δύο μορφών απαγορευμένης συμπεριφοράς, ενώ σε μεμονωμένη βάση ορισμένα στοιχεία θα μπορούσαν σαφώς να χαρακτηρίζουν τη μία ή την άλλη. Κατά συνέπεια, μία σύμπραξη μπορεί να αποτελεί ταυτόχρονα «συμφωνία» και «εναρμονισμένη πρακτική»¹⁶³. Το ίδιο ακριβώς έχει γίνει αποδεκτό και για το εάν μία αντια ανταγωνιστική συμπεριφορά μπορεί να χαρακτηριστεί ως «απόφαση» ένωσης επιχειρήσεων ή εάν υπάγεται σε κάποια άλλη από τις δύο μορφές συμπεριφορών που απαγορεύονται βάσει του άρθρου 1, καθώς ο σκοπός του νομοθέτη ήταν να απαγορεύσει κάθε μορφή εναρμόνισης της συμπεριφοράς μεταξύ επιχειρήσεων¹⁶⁴.

182. Περαιτέρω, το γεγονός και μόνο ότι κάθε συμμετέχων στη σύμπραξη ενδέχεται να παίζει το ρόλο που αρμόζει στις δικές του συγκεκριμένες περιστάσεις δεν αποκλείει την ευθύνη του για την παράβαση στο σύνολό της, περιλαμβανομένων και πράξεων άλλων συμμετεχόντων με τον ίδιο παράνομο σκοπό και το ίδιο αντίθετο προς τον ανταγωνισμό αποτέλεσμα. Μια επιχείρηση που λαμβάνει μέρος στο κοινό παράνομο εγχείρημα με ενέργειες που συμβάλλουν στην πραγματοποίηση του κοινού στόχου είναι, για ολόκληρη την περίοδο συμμετοχής της στο κοινό πρόγραμμα, εξίσου

¹⁶² Βλ. ενδεικτικά απόφαση ΔΕΕ C-49/92, ο.π., σημεία 112-114, 131.

¹⁶³ Βλ. απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-7/89, *SA Hercules κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής*, σημείο 264, και Απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το αυτογραφικό χαρτί 2004/337/ΕΚ, σημεία 318-320. Βλ. επίσης απόφαση Διοικητικού Εφετείου Αθηνών υπ' αριθμ. 1617/2009 της 29.5.2009, σκ. 6.

¹⁶⁴ Βλ. αποφάσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής 98/247/ΕΟΚ, *Alloy surcharge*, σημείο 45 (με περαιτέρω παραπομπή- όπου ακριβώς γίνεται δεκτό ότι σημασία δεν έχει τόσο ο χαρακτηρισμός μίας συμπεριφοράς ως συμφωνίας, εναρμονισμένης πρακτικής ή απόφασης ένωσης επιχειρήσεων, όσο εάν έχει αναπτυχθεί στην αγορά μία συμπεριφορά που σκοπό έχει να περιορίσει τον ανταγωνισμό), και 2003/207/ΕΚ, *Βιομηχανικά και ιατρικά αέρια*, σημείο 320.

υπεύθυνη για τις ενέργειες των άλλων συμμετεχόντων ως προς την ίδια παράβαση (ασχέτως του γεγονότος ότι η επιμέτρηση της όποιας τυχόν ποινής για κάθε επιχείρηση θα πρέπει να βασίζεται στη εξατομικευμένη συμμετοχή της στην παράβαση). Αυτό συμβαίνει όταν η υπό κρίση επιχείρηση γνώριζε την αντι-ανταγωνιστική συμπεριφορά των άλλων μετεχόντων, ή ότι μπορούσε ευλόγως να την προβλέψει και ότι ήταν διατεθειμένη ν' αποδεχθεί τον σχετικό κίνδυνο.

183. Το συμπέρασμα αυτό δεν αντιφάσκει προς την αρχή ότι η ευθύνη για τέτοιου είδους παραβάσεις είναι προσωποπαγής, ούτε οδηγεί σε παραμέληση της ατομικής αναλύσεως των προς επιβεβαίωση της κατηγορίας αποδείξεων, κατά παραγνώριση των περί αποδείξεως κανόνων, ούτε και σε προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων¹⁶⁵. Το γεγονός, όμως, ότι κάποιος από τους συμμετέχοντες μπορεί να μην έλαβε μέρος σε όλη την έκταση του αντι-ανταγωνιστικού σχεδίου, ή μπορεί να είχε περιορισμένο/περιθωριακό σχετικά ρόλο κατά το μέρος της συμμετοχής του στη σύμπραξη, αποτελούν στοιχεία που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο στάδιο του προσδιορισμού της σοβαρότητας της παράβασης και της επιμέτρησης της ποινής¹⁶⁶.

184. Εν προκειμένω, με βάση τα πραγματικά περιστατικά ως περιγράφονται ανωτέρω, μπορούν να συναχθούν τα ακόλουθα:

1) Οι συμφωνίες/εναρμονισμένες πρακτικές των εμπλεκόμενων επιχειρήσεων-βιβλιοπωλείων ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΛΩΡΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε., ΙΑΝΟΣ Α.Ε. και Α. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε., καθώς και οι αντίστοιχες αποφάσεις του ΣΒΘ εντάσσονται σε ένα ενιαίο σχέδιο μείωσης και κατάργησης των εκπτώσεων επί της ενιαίας τιμής που ορίζει ο εκδότης με διάρκεια τουλάχιστον από το Πάσχα του 2009 έως και σήμερα, το οποίο συνιστά μία ενιαία και διαρκή παράβαση που είχε σαν σκοπό τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού μεταξύ των μελών του ΣΒΘ σε επίπεδο καθορισμού της εκπτωτικής πολιτικής. Οι δυο ανωτέρω συνιστώσες λειτούργησαν ενισχυτικά η μια της άλλης, εξυπηρετώντας κοινό σκοπό, καθώς η κάθε μια από αυτές αναπτύχθηκε υπό τον μανδύα και με την επίφαση της άλλης: ο ΣΒΘ προχώρησε σε εντονότερες παραινήσεις προς τα μέλη του αφότου εξασφάλισε την από κοινού στήριξη των προθέσεων και ενεργειών του από τρεις μεγάλους βιβλιοπώλες, ενώ οι τελευταίοι εναρμόνισαν την πολιτική τους με αφορμή και «υπό την αιγίδα» του ΣΒΘ. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει ευθέως και από τα ακόλουθα κυρίως στοιχεία:

- Οι σχετικές συμπεριφορές έλαβαν χώρα στο πλαίσιο και υπό την διεύθυνση της ίδιας της ένωσης επιχειρήσεων (ΣΒΘ) όπως αυτή εκπροσωπείτο από τον Πρόεδρο και τον Γενικό Γραμματέα του,

¹⁶⁵ Περί όλων των ανωτέρω, βλ. ενδεικτικά απόφαση ΔΕΚ C-49/92 Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni, Συλλ. 1999, σελ. I-4125, κυρίως παρ. 78-81, 83-85 and 203. Βλ. επίσης αποφάσεις ΔΕΚ C-204/00 κλπ. Aalborg Portland, Συλλ. 2004, σελ. I-123, και απόφαση ΠΕΚ T-25/95 κλπ. Cimenteries κατά Επιτροπής, Συλλ. 2000, σελ. II-491.

¹⁶⁶ Βλ. απόφαση ΔΕΚ C-49/92 Επιτροπή κατά Anic Partecipazioni, ο.π., σημείο 90.

- Οι σχετικές συμπεριφορές συνδέονται πολύ στενά μεταξύ τους και βρίσκονται σε σχέση χρονικής και λογικής αλληλουχίας. Πιο συγκεκριμένα, σε όλες τις επιστολές, τις συναντήσεις και τα δημοσιευμένα άρθρα συζητήθηκε το ίδιο θέμα της διαμόρφωσης κοινής στάσης ως προς την εκπτωτική πολιτική μελών (και μη μελών) του ΣΒΘ, καθώς και των εκάστοτε παρευρισκομένων στις σχετικές συναντήσεις.
  - Στην ενιαία και διαρκή αυτή παράβαση συμμετείχαν έχοντας γνώση του κοινού αντι-ανταγωνιστικού σχεδίου, εκτός από τον ΣΒΘ, και οι κάτωθι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις: ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΛΩΡΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε., ΙΑΝΟΣ Α.Ε. και Α. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε.¹⁶⁷.
- 2) Βάσει των ανωτέρω, κάθε επιμέρους συμπεριφορά που καταλογίστηκε τόσο στο ΣΒΘ, όσο και στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις συνιστά, τόσο αυτοτελής παράβαση του άρθρου 1 του ν. 703/77, όσο και τμήμα μιας ενιαίας παράβασης της εν λόγω διάταξης.

X. Δυνατότητα χορήγησης εξαιρέσεως

185. Η εφαρμογή της εξαιρέσεως του άρθρου 101 παρ.3 υπόκειται σε τέσσερις προϋποθέσεις, δύο θετικές και δύο αρνητικές: α) η συμφωνία πρέπει να συμβάλλει στη βελτίωση της αποτελεσματικότητας ή της διανομής των προϊόντων ή στην προώθηση της τεχνικής- οικονομικής προόδου, β) πρέπει να εξασφαλίζει δίκαιο τμήμα στους καταναλωτές από το όφελος που προκύπτει, γ) οι περιορισμοί πρέπει να είναι απαραίτητοι για την επίτευξη των στόχων αυτών και δ) η συμφωνία δεν πρέπει να παρέχει στα μέρη τη δυνατότητα κατάργησης του ανταγωνισμού.
186. Σε περίπτωση εξέτασης μίας συμφωνίας σε ατομική βάση από την Επιτροπή, η τελευταία φέρει το βάρος απόδειξης ότι η εν λόγω συμφωνία παραβιάζει το άρθρο 1 του ν. 703/77. Εφόσον αποδειχθεί ότι η εν λόγω συμφωνία έχει αρνητικά αποτελέσματα για τον ανταγωνισμό, η επιχείρηση που επικαλείται το ευεργέτημα της εξαιρέσεως φέρει το βάρος απόδειξης ότι πληρούνται οι προϋποθέσεις του άρθρου 1 παρ.3¹⁶⁸. Σύμφωνα με πάγια νομολογία, οι τέσσερις προϋποθέσεις του άρθρου 1 παρ.3 του ν. 703/77 πρέπει να πληρούνται σωρευτικά για να έχει εφαρμογή η απαλλαγή. Οι εν λόγω προϋποθέσεις είναι, επίσης, εξαντλητικές. Εφόσον πληρούνται, η απαλλαγή ισχύει και δεν μπορεί να εξαρτηθεί από καμία άλλη προϋπόθεση¹⁶⁹.
187. Το άρθρο 1 παρ. 3 του ν. 703/1977 δεν αποκλείει *a priori* ορισμένα είδη συμφωνιών από το πεδίο εφαρμογής τους. Ωστόσο, οι ιδιαίτερα σοβαροί περιορισμοί του ανταγωνισμού (ως π.χ. ο καθορισμός τιμών μεταπώλησης και εκπτωτικής πολιτικής) κατά κανόνα δεν τυγχάνουν εξαιρέσεως, διότι δεν πληρούν τις δύο πρώτες

¹⁶⁷ Η διάρκεια της συμμετοχής κάθε μίας εμπλεκόμενης επιχείρησης ξεχωριστά εξετάζεται στην ενότητα XI.2 κατωτέρω.

¹⁶⁸ Βλ. σχετικά άρθρο 2 του Κανονισμού 1/2003 και Κατευθυντήριες για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ.3, παρ.41, Κατευθυντήριες Γραμμές για τους κάθετους περιορισμούς (2000), παρ.62.

¹⁶⁹ Βλ. Κατευθυντήριες για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ.3 παρ.42 και εκεί αναφερόμενη νομολογία.

προϋποθέσεις του άρθρου 1 παρ.3 του ν. 703/77. Συγκεκριμένα, δεν δημιουργούν αντικειμενικά οικονομικά πλεονεκτήματα ούτε προσπορίζουν οφέλη στους καταναλωτές. Επιπλέον, αυτά τα είδη συμφωνιών δεν πληρούν κατά κανόνα το κριτήριο του απαραίτητου χαρακτήρα της τρίτης προϋπόθεσης¹⁷⁰. Σημειώνεται ότι και η τελευταία προϋπόθεση της εξαίρεσης που προβλέπει το άρθρο 1 παρ.3 του ν. 703/77 δεν πληρούται αν η συμφωνία καταργεί τον ανταγωνισμό σε μία από τις σημαντικότερες εκφράσεις του και ιδίως σε περίπτωση κατάργησης του ανταγωνισμού όσον αφορά τις τιμές¹⁷¹.

188. Εν προκειμένω, από την έρευνα δεν προκύπτουν στοιχεία που καταδεικνύουν ότι πληρούνται σωρευτικά οι προβλεπόμενες στο άρθρο 1 παρ. 3 του ν. 703/1977 προϋποθέσεις ατομικής εξαίρεσης.

189. Ο ΣΒΘ φαίνεται να επικαλείται την αντιμετώπιση δυσμενών οικονομικών για τον κλάδο συνθηκών, την πιθανή απώλεια κερδών των μελών του και την πτώση του περιθωρίου κέρδους αυτών ως αιτιολογία για την ανάληψη των σχετικών ενεργειών και αποφάσεων. Ωστόσο, τα ανωτέρω επιχειρήματα του ΣΒΘ είναι απορριπτέα, καθώς συμφωνίες με αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού ως προς τις τιμές δεν κρίνονται δικαιολογημένες στη βάση της δήθεν ανάγκης αποκατάστασης των δυσμενών οικονομικών συνθηκών που επικρατούν στην αγορά και έχουν πλήξει συγκεκριμένες επιχειρήσεις λόγω αύξησης του κόστους και μείωσης των εσόδων τους¹⁷². Επίσης, μία απόφαση ένωσης επιχειρήσεων που επιχειρεί να μην προκαλέσει, ενθαρρύνει ή επιτρέπει ενέργειες που θα έχουν σαν αποτέλεσμα την απότομη πτώση των τιμών, την διατάραξη της αγοράς, την απώλεια κερδών και τον ασυγκράτητο ανταγωνισμό μεταξύ των μελών της δεν παύει να έχει ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού¹⁷³.

190. Επισημαίνεται, σε κάθε περίπτωση, ότι ο σχετικός ισχυρισμός όχι μόνο δεν αναιρεί, αλλά τουναντίον επιβεβαιώνει τις βασικές διαπιστώσεις της Επιτροπής ως προς τη θεμελίωση της παράβασης του ΣΒΘ, ως ένωσης επιχειρήσεων. Το γεγονός, δηλαδή, ότι η ένωση ή τα μέλη της αποδέχονται ότι μία πρακτική υιοθετήθηκε, προκειμένου να αντιμετωπιστεί η αβεβαιότητα στην αγορά και η οικονομική δυσπραγία των επιχειρήσεων, καταδεικνύει ότι η συγκεκριμένη αντι-ανταγωνιστική συμπεριφορά της ένωσης απευθυνόταν ως δεσμευτική-επιβαλλόμενη στα μέλη της¹⁷⁴.

XI. ΕΠΙΒΟΛΗ ΚΥΡΩΣΕΩΝ

¹⁷⁰ Βλ. Κατευθυντήριες Γραμμές για την εφαρμογή του άρθρου 81 παρ.3 της Συνθήκης παρ.46, 79 και στη νομολογία που παραπέμπει.

¹⁷¹ Βλ. ανωτέρω Κατευθυντήριες Γραμμές παρ.110.

¹⁷² Βλ. απόφαση ΔΕΕ C-45/85, ο.π., σημεία 40-43, 59-60, αποφάσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής 98/247/ΕΟΚ, ο.π., σημεία 74, 83-84 (όπου ακριβώς γίνεται δεκτό ότι η δυσμενής οικονομική συγκυρία στον κλάδο δεν αναιρεί την ύπαρξη παράβασης, μπορεί όμως υπό προϋποθέσεις να ληφθεί υπόψη ως ελαφρυντική κατάσταση για τη μείωση των προστίμων), 2003/569/ΕΚ, ο.π., σημείο 321, και 2003/600/ΕΚ, ο.π., σημεία 130, 142.

¹⁷³ Βλ. απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-5/00, ο.π., σημεία 299-300.

¹⁷⁴ T-213/95 και T-18/96, ο.π., σημείο 160.

XI.1 Καταλογισμός της ευθύνης

191. Έχει γίνει δεκτό ότι σε περίπτωση που η ερευνηθείσα παράβαση πραγματοποιείται εντός μίας ένωσης επιχειρήσεων, αλλά στις σχετικές συναντήσεις συμμετέχουν και οι επιχειρήσεις-μέλη της συγκεκριμένης ένωσης, τότε μπορούν να επιβάλλονται πρόστιμα, όχι μόνο στην ένωση επιχειρήσεων, αλλά και στις συμμετέχουσες επιχειρήσεις ατομικά¹⁷⁵. Πιο συγκεκριμένα στην υπόθεση *Cimenteries*, θεωρήθηκε ότι τα μέλη συμμετείχαν αυτοτελώς στη παράβαση (από κοινού με την ένωση στις εν λόγω αποφάσεις- συμφωνίες), μεταξύ άλλων, και λόγω του ότι είχαν λάβει μέρος σε συνεδριάσεις που είχαν αντιανταγωνιστικό περιεχόμενο (βλ. παρ.1301-1302 της εν λόγω υπόθεσης). Ενδεχόμενο επιχείρημα ότι, εφόσον η ίδια συμπεριφορά καταλογίζεται και στην ένωση και στα μέλη της, παραβιάζεται η αρχή *ne bis in idem*, δεν μπορεί να κριθεί πειστικό. Προκειμένου να αποδειχθεί σωρευτικώς η συμμετοχή μίας ένωσης και των μελών της στην ίδια παράβαση, η Επιτροπή πρέπει να αποδείξει ότι η ένωση είχε αυτοτελή συμπεριφορά σε σχέση με αυτή των μελών. Ο αυτοτελής ρόλος της ένωσης συνίσταται στην ανάληψη πρωτοβουλίας για τις συνεδριάσεις και στη προετοιμασία αυτών (βλ. παρ.1325-1326 της εν λόγω υπόθεσης). Ο χαρακτηρισμός μίας συγκεκριμένης συμπεριφοράς ως «απόφαση» ένωσης επιχειρήσεων δεν αποκλείει τον παράλληλο χαρακτηρισμό της και ως «συμφωνίας» εφόσον η αποδειχθεί η σύμπτωση των βουλήσεων των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στις σχετικές συναντήσεις (βλ. παρ.1329 της εν λόγω υπόθεσης).

192. Εν προκειμένω, ως αναλύθηκε και ανωτέρω στη νομική εκτίμηση [βλ κεφάλαιο VIII], είναι σαφείς οι λόγοι που αυτοτελώς η αντιανταγωνιστική συμπεριφορά που αναπτύχθηκε στη συγκεκριμένη υπόθεση μπορεί να καταλογιστεί στον ΣΒΘ: η ενορχήστρωση των σχετικών πρωτοβουλιών και στη συνέχεια η διατύπωση προτροπών με παράλληλη δημοσιοποίηση αυτών συνιστούν την καταλογιστέα στο ΣΒΘ συμπεριφορά. Ταυτόχρονα, όμως, διαπιστώθηκε και σύμπτωση βουλήσεως μεταξύ των επιχειρήσεων που έλαβαν μέρος στη συνάντηση του τέλους του καλοκαιριού του 2009 να συνδράμουν το ΣΒΘ στις ενέργειές του και να προβούν σε σταδιακή εξάλειψη των χορηγούμενων εκπτώσεων επί της τιμής των βιβλίων. Οι δυο ως άνω σαφώς διακρινόμενες συμπεριφορές συνιστούν τις εκφάνσεις μιας ενιαίας στρατηγικής, ο καταλογισμός δε ευθυνών σε κάθε έναν από τους πλέον ενεργούς συμμετέχοντες σε έκαστη εξ αυτών δεν θέτει θέμα παραβίασης της αρχής *ne bis in idem*.

XI.2 Υπολογισμός του προστίμου

193. Ως προς το ζήτημα των εφαρμοστέων κανόνων σχετικά με τις ενδεχόμενες κυρώσεις, επισημαίνεται ότι η αρχή της μη αναδρομικότητας των ποινικών κυρώσεων

¹⁷⁵ Βλ. ενδεικτικά απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-25/95 κλπ., ο.π., βλ. άρθρα 1 και 9 της απόφασης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, όπου πρόστιμα δεν επεβλήθησαν μόνο στην *Cembureau* (ένωση), αλλά και στις επιχειρήσεις μέλη της που κατήρτιζαν συμφωνίες ή/και εναρμονισμένες πρακτικές εντός της ένωσης αυτής. Βλ. επίσης απόφαση ΔΕΕ C-246/86, ο.π., παρ.65, όπου αντίστοιχα πρόστιμα για τις αποδειχθείσες παραβάσεις επεβλήθησαν και στην *Belasco* (ένωση) και στις συμμετέχουσες σε αυτή επιχειρήσεις.

συνιστά γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, της οποίας επιβάλλεται η τήρηση όταν επιβάλλονται πρόστιμα για παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού και, σύμφωνα με την εν λόγω αρχή, οι επιβαλλόμενες κυρώσεις πρέπει να αντιστοιχούν σε εκείνες που είχαν καθοριστεί κατά τον χρόνο διαπράξεως της παραβάσεως [βλ. T-23/99, LR AF 1998 A/S κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ. 219-221, T-329/01, Archer Daniels Midland κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ. 38, C-397/03 P, Archer Daniels Midland κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.18-19, C-189/02επ., Dansk Rorindustri κλπ. κατά Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σκ.202-209]. Ο γενικός αυτός κανόνας κάμπτεται σε περίπτωση ευνοϊκότερων για την παράβαση νέων διατάξεων [ΣτΕ 4256/2001, 418/2005]. Στις περιπτώσεις αυτές, επομένως, οι νέες αυτές (ευνοϊκότερες) διατάξεις ισχύουν και για τις προ της ισχύος τους παραβάσεις [βλ. ΣτΕ 2233/2009, σκ.5 και νομολογία στην οποία παραπέμπει, ιδίως ΣτΕ 886/2000, σκ.5, αλλά και ΔΕφΑθ 292/2009, σκ.6]. Σύμφωνα με το άρθρο 25 παρ. 1 του ν. 3959/2011 (προϊσχύον 9 παρ.1 του ν. 703/77), εάν η Επιτροπή Ανταγωνισμού μετά από σχετική έρευνα που διεξάγεται διαπιστώσει παράβαση της άρθρου 1 μπορεί με απόφασή της να επιβάλει πρόστιμο στις επιχειρήσεις ή στις ενώσεις επιχειρήσεων που υπέπεσαν στην παράβαση. Με βάση το άρθρο 25 παρ. 2 του ν. 703/1977, ο καθορισμός του ύψους του προστίμου γίνεται με βάση τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παράβασης, ενώ το επιβαλλόμενο πρόστιμο μπορεί να φτάσει μέχρι ποσοστού 10% του συνολικού κύκλου εργασιών της επιχείρησης της χρήσης κατά την οποία έπαυσε η παράβαση ή, αν αυτή συνεχίζεται μέχρι την έκδοση της απόφασης, της προηγούμενης της έκδοσης της απόφασης χρήσης. Η εν λόγω διάταξη φαίνεται ευνοϊκότερη καθώς προβλέπει χαμηλότερο ανώτατο όριο προστίμου σε σχέση με την προϊσχύουσα αντίστοιχη διάταξη (άρθρο 9 παρ.2 του ν. 703/77) και, ως εκ τούτου, κρίνεται εφαρμοστέα εν προκειμένω. Σε κάθε πάντως περίπτωση, ο κατωτέρω υπολογισμός του προστίμου και το ύψος του συνάδει τόσο με το ισχύον άρθρο 25 παρ.1 και 2 του ν. 3959/2011 όσο και με το προϊσχύον άρθρο 9 παρ.1 και 2 του ν. 703/77.

194. Περαιτέρω, σύμφωνα με την Ανακοίνωση της Επιτροπής Ανταγωνισμού της 12-05-2006 αναφορικά με τις κατευθυντήριες γραμμές για τον υπολογισμό προστίμων, η Επιτροπή «...καθορίζει το βασικό ποσό του προστίμου για κάθε επιχείρηση σε συνάρτηση με τη σοβαρότητα και τη διάρκεια της παράβασης. Εν συνεχεία, εφόσον το κρίνει σκόπιμο, προσαυξάνει ή μειώνει το βασικό ποσό, ανάλογα με το εάν συντρέχουν αντίστοιχα επιβαρυντικές ή ελαφρυντικές περιστάσεις» (βλ. παρ. 5-6). Ειδικότερα, το βασικό ποσό του προστίμου προκύπτει ως εξής: α) ορίζεται ποσοστό ύψους μέχρι 30% επί των ετήσιων ακαθάριστων εσόδων της επιχείρησης από προϊόντα που αφορούν στην παράβαση με κριτήριο τη σοβαρότητα αυτής και β) το ποσό αυτό υπολογίζεται επί των ετήσιων ως άνω εσόδων για κάθε έτος της παράβασης ξεχωριστά (βλ. παρ. 8-9). Η Επιτροπή δύναται να αποκλίνει από τη γενική μέθοδο υπολογισμού του προστίμου που προβλέπεται στην σχετική Ανακοίνωση της 12-05-2009, όταν οι ιδιαιτερότητες ορισμένης υπόθεσης το υπαγορεύουν (βλ. παρ. 21). Κριτήρια καθορισμού του ύψους του προστίμου αποτελούν η σοβαρότητα και η

διάρκεια της διαπιστωθείσας παράβασης¹⁷⁶. Επίσης, προκειμένου να εκτιμήσει τη σοβαρότητα και τη διάρκεια των παραβάσεων, αρκεί η Ε.Α. να αποδείξει ότι οι επαφές μεταξύ των συμμετεχουσών επιχειρήσεων έλαβαν χώρα, χωρίς να απαιτείται να προσδιορίσει την ακριβή ημερομηνία και τον τόπο των συναντήσεων αυτών¹⁷⁷. Κατά την αξιολόγηση της σοβαρότητας της παράβασης, η Ε.Α. λαμβάνει υπόψη τη φύση της παράβασης, το πραγματικό της αντίκτυπο στην αγορά (όπου είναι δυνατόν να υπολογιστεί), καθώς και το μέγεθος της οικείας γεωγραφικής αγοράς¹⁷⁸.

195. Ειδικότερα, εν προκειμένω διαπιστώνονται τα ακόλουθα:

- 1) Φύση των παραβάσεων: Οι πρακτικές καθορισμού τιμών και εκπτώσεων από τη φύση τους συνιστούν το σοβαρότερο είδος παράβασης του άρθρου 1 ν. 703/77¹⁷⁹. Σημειώνεται μάλιστα εδώ ότι σε οριζόντιες συμφωνίες καθορισμού τιμών είναι κατά τεκμήριο περιττό να ληφθούν υπόψη οι συγκεκριμένες επιπτώσεις τους στην αγορά¹⁸⁰.
- 2) Ως προς τον πραγματικό αντίκτυπο στην αγορά: Προκειμένου να κριθεί εάν η παράβαση είχε πραγματική επίπτωση στη σχετική αγορά, θα πρέπει να ερευνηθεί εάν οι αποφάσεις αυτές τέθηκαν σε εφαρμογή¹⁸¹.

Στη συγκεκριμένη υπόθεση, εκ των ανωτέρω πραγματικών περιστατικών, παρατηρούνται τα ακόλουθα:

- Στο ανωτέρω ενιαίο σχέδιο που σκοπό είχε τη μείωση και κατάργηση των εκπτώσεων συμμετείχαν κατόπιν σχετικής συμφωνίας ο ΣΒΘ «...και τα μικρά και μεγάλα βιβλιοπωλεία»¹⁸² της αγοράς της Θεσσαλονίκης,

- Σύμφωνα, επίσης, με την κατάθεση του [...], «...οι ενέργειες που αποφασίστηκαν το φθινόπωρο του 2009 ακολουθήθηκαν περίπου από το 60% των βιβλιοπωλών της Θεσσαλονίκης. Μεγαλύτερη μάλιστα εκτιμάται ότι ήταν η συμμόρφωση των βιβλιοπωλών του κέντρου της Θεσσαλονίκης (80%) και μικρότερη αυτή της περιφέρειας (50%)».

¹⁷⁶ Βλ. σχετικά ΔΕΦΑΘ 163/2006, ΑΤΛΑΝΤΙΚ κλπ. κατά της απόφασης 277/2005 (υπόθεση super market), σελ.51 (παρ.24), απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-1/89, ο.π., σημεία 150επ., 155, 168 και Ανακοίνωση της Ελληνικής Επιτροπής Ανταγωνισμού για τον τρόπο υπολογισμού του ύψους των προστίμων παρ.6.

¹⁷⁷ Βλ. απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-1/89, ο.π., σημεία 156-157.

¹⁷⁸ Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2004/104/ΕΚ, ο.π., σημεία 226-230.

¹⁷⁹ Βλ. και 1001/06, ο.π., σημείο 25 (όπου η παράβαση του καθορισμού εκπτώτικης πολιτικής εκ μέρους του ΣΕΣΜΕ θεωρήθηκε σοβαρή).

¹⁸⁰ Βλ. Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την εφαρμογή του άρθρου 101 παρ.3, σημεία 20-23. Βλ. επίσης απόφαση Γενικού Δικαστηρίου T-141/94, ο.π., σημεία 635-636, όπου καταρχήν σε τόσο σοβαρές παραβάσεις του δικαίου του ανταγωνισμού δεν θεωρείται καθοριστικό κριτήριο για το ύψος του προστίμου η εκτίμηση του ακριβούς πραγματικού αποτελέσματος στην αγορά.

¹⁸¹ Βλ. απόφαση Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2004/104/ΕΚ, ο.π., σημεία 226-230.

¹⁸² Βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαιο VI.

- Περαιτέρω στο άρθρο του ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ καταγράφεται: «... Αν εξαιρέσουμε λίγες περιπτώσεις βιβλιοπωλείων της περιφέρειας, το μέτρο είχε μεγάλη επιτυχία. Και αυτοί που δεν το έχουν καταλάβει ακόμα, τώρα αρχίζουν να το καταλαβαίνουν. Οι περισσότεροι δεν κάνουν πια εκπτώσεις, συνετίζονται...».

- Στο έντυπο αποδοχής του βιβλιοπωλείου του [...] ¹⁸³ αναφέρεται: «Παρακαλώ όπως με ενημερώσετε για τα άλλα βιβλιοπωλεία [...] γιατί έχουν σχεδόν όλοι και ταμπέλες με έκπτωση 10% και μάλιστα σε όλα τα αγγλικά...». Εκ του αποσπάσματος αυτού, φαίνεται να προκύπτει διαμαρτυρία του εν λόγω βιβλιοπωλείου για την αναγραφόμενη σε κάποια εκ των βιβλίων έκπτωση 10% και μάλιστα σε ξενόγλωσσα (αγγλικά) βιβλία. Αποδεικνύεται, επομένως, ότι οι προσπάθειες του ΣΒΘ αφενός εκτεινόταν και σε σχέση με τα ξενόγλωσσα βιβλία (τα οποία δεν υπάγονται στον ν.2557/97 περί ενιαίας τιμής) και αφετέρου ότι σε κάποια βιβλία οι προσπάθειες του ΣΒΘ είχαν ευοδώσει για μη παροχή εκπτώσεων έως 10%.

Κατά την κρίση των μελών της Επιτροπής, τα ανωτέρω στοιχεία καταδεικνύουν ότι την προτεινόμενη από τον ΣΒΘ και τις συμμετέχουσες στη σύμπραξη επιχειρήσεις πολιτική συμφώνησαν και ακολούθησαν, έστω και μερικώς στην πράξη, κάποια εκ των βιβλιοπωλείων της Θεσσαλονίκης. Εντούτοις, δεν υφίστανται επαρκή αποδεικτικά στοιχεία, προκειμένου να διαπιστωθεί μία ευρεία εφαρμογή των εν λόγω συμφωνηθεισών αντι-ανταγωνιστικών πρακτικών.

- 3) Η οικονομική δύναμη των επιχειρήσεων που έλαβαν μέρος: Στις υπό εξέταση οριζόντιες συμπράξεις συμμετείχαν ο ΣΒΘ (που εκπροσωπεί τα συμφέροντα όλων των μελών του κλάδου ή τουλάχιστον των μελών του που αντιπροσωπεύουν σημαντικό τμήμα της αγοράς της Θεσσαλονίκης), αλλά και κάποια εκ των μεγάλων βιβλιοπωλείων του νομού Θεσσαλονίκης (ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΛΩΡΟΣ Ο.Ε., ΙΑΝΟΣ, ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε).
- 4) Ως προς το μέγεθος της γεωγραφικής αγοράς: Αξιολογώντας το εν λόγω κριτήριο, η Ε.Α. θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη όχι στενά τον ορισμό της εκάστοτε γεωγραφικής αγοράς, αλλά τη συνολική αξία των πωλήσεων των προϊόντων ή υπηρεσιών, με τις οποίες σχετίζεται η παράβαση στον σχετικό γεωγραφικό χώρο ¹⁸⁴. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου ¹⁸⁵, στο νομό Θεσσαλονίκης πωλείται το 8% του συνόλου των βιβλίων που πωλούνται στην ελληνική επικράτεια.

¹⁸³ Βλ. ανωτέρω πραγματικά περιστατικά κεφάλαιο VI.

¹⁸⁴ Βλ. σχετικά και Ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τη μέθοδο υπολογισμού των προστίμων, της 01-09-2006, σημεία 18,22. Με τον ίδιο τρόπο θα πρέπει να ερμηνευθεί και η Ανακοίνωση της ελληνικής Ε.Α., προκειμένου να αντικατοπτρίζεται τόσο το συνολικό μέγεθος των πωλήσεων που επηρεάστηκαν από την παράβαση, αλλά και η βαρύτητα συμμετοχής της κάθε επιχείρησης σε αυτή.

¹⁸⁵ Βλ. πραγματικά περιστατικά κεφάλαιο VII.6.

196. Ως προς την διάρκεια των παραβάσεων, σημειώνεται ότι:

- 1) Αναφορικά με τον ΣΒΘ, η παράβαση εκτείνεται τουλάχιστον από το Πάσχα του 2009, οπότε πραγματοποιήθηκε σχετική συνάντηση των μελών του δ.σ. του Συλλόγου με πρωτοβουλία του Προέδρου αυτού, έως και σήμερα¹⁸⁶, λαμβάνοντας υπόψη ότι διαρκεί ακόμα η σχολική χρονιά 2010-2011 (κατά τη διάρκεια της οποίας αναφέρεται στο άρθρου του ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ ότι στόχευση είναι ο εκμηδενισμός των εκπτώσεων)¹⁸⁷.
- 2) Αναφορικά με τις εταιρίες ΙΑΝΟΣ Α.Ε., Α. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε και ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΛΩΡΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.¹⁸⁸ η παράβαση εκτείνεται από τον Αύγουστο 2009 (οπότε και πραγματοποιήθηκε η συνάντηση, στην οποία συμφώνησαν να αποδεχτούν την προτεινόμενη από τον ΣΒΘ αντιανταγωνιστική πρακτική) έως και σήμερα (λαμβάνοντας υπόψη ότι διαρκεί ακόμα η σχολική χρονιά 2010-2011, κατά τη διάρκεια της οποίας αναφέρεται στο άρθρου του ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ ότι στόχευση είναι ο εκμηδενισμός των εκπτώσεων)¹⁸⁹.

197. Κατά την κρίση της Επιτροπής, βάσει των προαναφερόμενων στοιχείων αναφορικά με την σοβαρότητα και τη διάρκεια των παραβάσεων, και συνεκτιμώντας ιδίως τον τοπικό χαρακτήρα των παραβάσεων (εκτεινόμενες κυρίως στον νομό Θεσσαλονίκης), αλλά και το γεγονός ότι δεν διαπιστώθηκε εκ των διαθέσιμων αποδεικτικών στοιχείων ευρεία εφαρμογή των υπό εξέταση πρακτικών, ιδίως εκ μέρους των τριών εμπλεκόμενων βιβλιοπωλείων (ΙΑΝΟΣ, ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ και ΦΛΩΡΟΣ), το ποσοστό του προστίμου προσδιορίζεται σε ποσοστό [...] της αξίας των πωλήσεων ανά έτος παράβασης¹⁹⁰ αναφορικά με την παράβαση των καθορισμού τιμών – εκπτώσεων. Βάσει των ανωτέρω, το πρόστιμο αναφορικά με την διαπιστωθείσα παράβαση διαμορφώνεται ανά έτος και ανά εμπλεκόμενη επιχείρηση, ως ακολούθως:

Έτος Παράβασης	Εταιρία	Ποσό (σε €)
	ΙΑΝΟΣ	
2009	[...]	[...]
2010	[...]	[...]
Σύνολο	[...]	27.180

¹⁸⁶ Βλ. και απόφαση ΔΕΕ C-194/99, Thyssen Stahl AG, σημείο 147 (όπου γίνεται δεκτός ακόμα και ο μηνιαίος προσδιορισμός της ημερομηνίας έναρξης και τερματισμού της υπό εξέταση παραβάσεως).

¹⁸⁷ Βλ. κεφάλαιο VI.1. Χαρακτηριστικά καταγράφεται στο άρθρο του ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ: «...Μείωση των εκπτώσεων από τη σχολική χρονιά 2009-2010 με στόχο να μηδενιστούν την επόμενη χρονιά...».

¹⁸⁸ Το γεγονός ότι ο κ. Α. Γεωργίου αποχώρησε την άνοιξη του 2010 από τον ΣΒΘ δεν συνεπάγεται αυτόματα την παύση της συμμετοχής του στη σύμπραξη που έλαβε χώρα στο τέλος του καλοκαιριού του 2009.

¹⁸⁹ Βλ. κεφάλαιο VI.1. Χαρακτηριστικά καταγράφεται στο άρθρο του ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ: «...Μείωση των εκπτώσεων από τη σχολική χρονιά 2009-2010 με στόχο να μηδενιστούν την επόμενη χρονιά...».

¹⁹⁰ Για το έτος 2009, για τον υπολογισμό του προστίμου, λήφθηκε υπόψη το μισό έτος.

	ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ	
2009	[...]	[...]
2010	[...]	[...]
Σύνολο	[...]	11.453
	ΦΛΩΡΟΣ	
2009	[...]	[...]
2010	[...]	[...]
Σύνολο	[...]	3.711

198. Κρίνεται, επίσης, σκόπιμο η υπό εξέταση παράβαση να καταλογιστεί κατά τα αναλυόμενα στο σκεπτικό της παρούσης ταυτόχρονα και στον ΣΒΘ επιβάλλοντας ταυτόχρονα σε αυτόν συγκεκριμένα μέτρα συμπεριφοράς και συμμόρφωσης ως αυτά καταγράφονται στο διατακτικό της παρούσης, προκειμένου να αποφεύγονται και να παραλείπονται παρόμοιοι σοβαροί περιορισμοί του ανταγωνισμού στο μέλλον¹⁹¹.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Η Επιτροπή Ανταγωνισμού σε Τμήμα, ομόφωνα:

- i. Διαπιστώνει παραβίαση του άρθρου 1 του ν. 703/77 για καθορισμό εκπτωτικής πολιτικής από το ΣΥΛΛΟΓΟ ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ και τις επιχειρήσεις ΙΑΝΟΣ Α.Ε., Α. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε και ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΛΩΡΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.,
- ii. Υποχρεώνει το ΣΥΛΛΟΓΟ ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ και τις επιχειρήσεις ΙΑΝΟΣ Α.Ε., Α. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε και ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΛΩΡΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε. να παύσουν τις διαπιστωθείσες κατά το ανωτέρω σκεπτικό παραβάσεις του άρθρου 1 του ν. 703/77 για καθορισμό εκπτωτικής πολιτικής και να παραλείπουν αυτές στο μέλλον,
- iii. Επιβάλει στις ανωτέρω επιχειρήσεις πρόστιμο για την τέλεση της διαπιστωθείσας στο ως άνω σκεπτικό παράβαση του άρθρου 1 του ν. 703/77 σχετικά με τον καθορισμό εκπτωτικής πολιτικής, ως ακολούθως:
  - «ΙΑΝΟΣ Α.Ε.», πρόστιμο ύψους είκοσι επτά χιλιάδων εκατόν ογδόντα (27.180) ευρώ,
  - «Α. ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ Α.Ε.» πρόστιμο ύψους έντεκα χιλιάδων τετρακοσίων πενήντα τριών (11.453) ευρώ, και
  - «ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΦΛΩΡΟΣ & ΣΙΑ Ο.Ε.» πρόστιμο ύψους τριών χιλιάδων επτακοσίων έντεκα (3.711) ευρώ,
- iv. Υποχρεώνει το ΣΥΛΛΟΓΟ ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΩΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ:

¹⁹¹ Βλ. επίσης Ε.Α 369/V/2007, σκέψεις 320-322 (όπου παρόλο που η Επιτροπή διαπίστωσε ιδιαίτερα σοβαρή παράβαση εκ μέρους του ΣΕΒΓΑΠ, εντούτοις απηύθυνε σύσταση σε αυτόν για μη επανάληψη της παράβασης με απειλή επιβολής προστίμου για την περίπτωση επανάληψης της παράβασης).

- α) Να εκδώσει ανακοίνωση εντός πέντε (5) μηνών από την κοινοποίηση της απόφασης, με την οποία θα ανακαλεί το περιεχόμενο των ανωτέρω στο σκεπτικό αναφερόμενων επιστολών και του άρθρου στο ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ, και στην οποία θα τονίζει ότι στα βιβλία που δεν εμπίπτουν στην ενιαία τιμή βιβλίου (ήτοι τα εισαγόμενα ξενόγλωσσα και στα ελληνόγλωσσα με ημερομηνία έκδοσης/ επανέκδοσης/ ανατύπωσης πέραν της διετίας) είναι δυνατή η χορήγηση έκπτωσης οιοδήποτε ύψους, στα δε βιβλία που εμπίπτουν στην ενιαία τιμή που καθορίζει ο εκδότης ότι είναι δυνατή η χορήγηση έκπτωσης έως και 10%. Να προβεί εντός της ίδιας προθεσμίας σε σχετική δημοσίευση της ανακοίνωσης στο ΒΙΒΛΙΟΧΑΡΤΟΠΩΛΙΚΟ ΒΗΜΑ, σε μία εφημερίδα με έδρα το Δήμο Θεσσαλονίκης καθώς και σε κοινοποίηση σε όλα τα μέλη του Συλλόγου.
- β) Να γνωστοποιήσει στην Επιτροπή Ανταγωνισμού εντός έξι (6) μηνών από την κοινοποίηση της απόφασης, τις σχετικές κοινοποιήσεις και να προσκομίσει τις σχετικές δημοσιεύσεις στις ανωτέρω εφημερίδες καθώς και πειστήρια αποδοχής της ανακλητικής ανακοίνωσης από τα μέλη του.
- γ) Να απέχει στο μέλλον από οποιαδήποτε ανακοίνωση ή σύσταση που θα αφορά άμεσα ή έμμεσα τη διαμόρφωση της εκπωτικής και εν γένει εμπορικής πολιτικής των επιχειρήσεων – μελών του ή και στην παρακίνηση μη μελών του σε αντίστοιχες πρακτικές.
- ν. Απειλεί κατά του ανωτέρω συλλόγου και των ανωτέρω επιχειρήσεων, σε περίπτωση διαπίστωσης συνέχισης ή επανάληψης της κατά το ως άνω σκεπτικό παράβασης του άρθρου 1 του ν. 703/77, χρηματική ποινή ύψους πέντε χιλιάδων (5.000) ευρώ για κάθε ημέρα μη συμμόρφωσης προς την παρούσα απόφαση.

Η απόφαση εκδόθηκε την 1^η Σεπτεμβρίου 2011.

Η απόφαση να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, σύμφωνα με το άρθρο 26 παρ. 7 του ισχύοντος Κανονισμού Λειτουργίας και Διαχείρισης της Επιτροπής Ανταγωνισμού (ΦΕΚ Β΄ 1890/29.12.2006).

Ο Προεδρεύων

Νικόλαος Τραυλός

Ο Συντάκτης της απόφασης

Ιωάννης Μπιτούνης

Η Γραμματέας

Παρασκευή Α. Ζαχαριά